

**UCHWAŁA NR 365/LXVIII/23
RADY GMINY PRZYŁĘK**

z dnia 29 marca 2023 r.

w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Przylęk na lata 2022-2030.

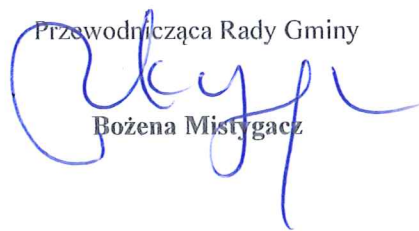
Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 i 6a ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40) w związku z art. 3 pkt. 3 i art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2023 r. poz. 225 ze zm.), **uchwala się, co następuje:**

§ 1. Przyjmuje się Strategię Rozwoju Gminy Przylęk na lata 2022-2030, stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Przylęk.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady Gminy

Bożena Mistygacz

STRATEGIA ROZWOJU GMINY PRZYLĘK NA LATA 2022-2030

Spis treści

1.	Wprowadzenie	2
2.	Podsumowanie diagnozy Gminy oraz przedstawienie możliwych scenariuszy rozwoju	4
3.	Obszary strategicznej interwencji Strategii rozwoju województwa	18
4.	Wizja i misja rozwoju Gminy	20
5.	Cele i potrzeby rozwojowe Gminy	22
6.	Kierunki działań planowane do podjęcia w odpowiedzi na zidentyfikowane problemy i cele	26
7.	Model struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie	39
8.	System realizacji Strategii	41
9.	System monitorowania i ewaluacji Strategii	48
10.	Powiązanie Strategii z dokumentami strategicznymi i planistycznymi	53
11.	Partycypacja społeczna – sposób włączenia społeczności lokalnej w proces przygotowania i wdrażania Strategii	72

1. Wprowadzenie

Dotychczasowymi dokumentami strategicznymi kierującymi rozwój lokalny dla Gminy Przyłęk była „Strategia Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2007-2015”, stanowiąca załącznik do Uchwały Nr 161/XVIII/07 Rady Gminy Przyłęk z dnia 17 grudnia 2007 r. oraz „Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Przyłęk na lata 2016-2024”, stanowiący Załącznik do Uchwały Nr 71/XI/15 Rady Gminy Przyłęk z dnia 29 grudnia 2015 r. Okres obowiązywania Strategii dobiegł końca, na chwilę obecną założenia i kierunki rozwoju zawarte w Planie Rozwoju Lokalnego pod względem merytorycznym uległy dezaktualizacji. Gmina swój strategiczny rozwój opierała również na corocznych dokumentach, m.in. na Raportach o Stanie Gminy Przyłęk oraz na dokumentach strategicznych o charakterze lokalnym, obejmujących wybrany obszar, tj. Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2017 – 2022. Dodatkowo Gmina opiera swoje działania na wynikach analiz zawartych w dokumentach strategicznych o charakterze ponadlokalnym, tu warto wspomnieć o zaktualizowanej Strategii Rozwoju Powiatu Zwoleńskiego na lata 2016-2022 oraz zaktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku.

Zarówno sytuacja społeczno-gospodarcza Gminy Przyłęk, jak i sytuacja całego kraju i regionu, uległa dynamicznym zmianom z powodu wystąpienia zagrożenia w postaci ogólnoswiatowej pandemii COVID-19, sytuacji wynikającej z wojny w Ukrainie i wpływem tych czynników na zmiany priorytetów społeczno-gospodarczych. Za opracowaniem nowego dokumentu strategicznego przemawia rozpoczynający się nowy okres programowania funduszy z Unii Europejskiej, tj. perspektywa finansowa 2021-2027. Powyższe przesłanki pozwoliły na uruchomienie procesu planowania strategicznego i rozpoczęcie prac nad przedmiotową Strategią.

Strategia Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030 to plan działania wyznaczający strategiczne kierunki rozwoju Gminy. Przedmiotowa Strategia realizuje ustawowe regulacje dotyczące prowadzenia polityki rozwoju oraz uprawnienia Gminy wynikające z ustawy o samorządzie gminnym.

Niniejsza Strategia została opracowana przy wykorzystaniu modelu ekspercko-partycypacyjnego, pozwalającego na szeroki udział władz i społeczności lokalnej w pracach nad Strategią, przy jednoczesnym zaangażowaniu ekspertów zewnętrznych.

W treści dokumentu można wyróżnić trzy podstawowe części:

- diagnostyczną (Rozdział 2. Podsumowanie diagnozy Gminy oraz przedstawienie możliwych scenariuszy rozwoju – stanowiący swoiste streszczenie załącznika nr 1 do Strategii, tj. Diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej Gminy Przyłęk),
- strategiczną (Rozdziały: 4. Wizja i misja rozwoju Gminy, 5. Cele i potrzeby rozwojowe Gminy, 6. Kierunki działań planowane do podjęcia w odpowiedzi na zidentyfikowane problemy i cele, 7. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie).

- wdrożeniową (Rozdziały: 8. System realizacji Strategii, 9. System monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju).

W trakcie prowadzonych prac nad niniejszą Strategią, wykorzystane zostały różne techniki badawcze, w tym przede wszystkim:

- analiza danych zastanych (desk research), do których zaliczymy dane Głównego Urzędu Statystycznego, dane własne Urzędu Gminy i jednostek organizacyjnych Gminy, dane zawarte w dokumentach strategicznych i planistycznych dla kraju, województwa, powiatu i gminy;
- analiza SWOT, która pozwala na identyfikację silnych i mocnych stron Gminy, a także szans i zagrożeń, z którymi przyjdzie jej się mierzyć w najbliższych latach;
- badania ankietowe jako jeden z elementów partycypacji społecznej, który pozwolił na poznanie opinii mieszkańców na temat obecnej sytuacji Gminy oraz kierunków rozwoju, które ich zdaniem powinna obrać Gmina w najbliższych latach;
- konsultacje społeczne, kolejny z elementów partycypacji społecznej, który pozwolił na włączenie społeczności lokalnej w proces budowania Strategii Rozwoju Gminy na kolejne lata, dając możliwość wypowiedzenia się m.in. co do strategicznych przedsięwzięć koniecznych do realizacji w założonym dla dokumentu horyzoncie czasowym.

Przyjęta i wdrażana Strategia Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030 pozwoli na efektywne prowadzenie polityki prorozwojowej Gminy, poprzez identyfikację strategicznych obszarów, w ramach których podejmowanie działań jest kluczowym z punktu widzenia poprawy jakości życia społeczności lokalnej, ale także progresu Gminy jako jednostki samorządu terytorialnego. Strategia jest także jednym z kluczowych dokumentów umożliwiających skorzystanie z licznych instrumentów finansowych wspierających rozwój lokalny i regionalny, w tym pochodzących ze środków Unii Europejskiej, dostępnych w ramach nowej perspektywy finansowej.

Niniejszy dokument ma charakter otwarty, zgodnie z opisanym w Rozdziale 9. procesem aktualizacji, powinien ulegać okresowym zmianom, mającym na celu skuteczniejszy dobór działań i kierunków rozwoju przeciwdziałających problemom społeczności lokalnej i odpowiadających na zmieniającą się rzeczywistość.

2. Podsumowanie diagnozy Gminy oraz przedstawienie możliwych scenariuszy rozwoju

Szczegółowa diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej Gminy Przyłęk stanowi załącznik nr 1 do niniejszego dokumentu. Poniżej przedstawiono podsumowanie diagnozy wraz z najważniejszymi elementami analizy SWOT.

Gmina Przyłęk wchodzi w skład powiatu zwolenńskiego, należy do województwa mazowieckiego. Gmina Przyłęk w latach 1975-1998 położona była w województwie radomskim. Administracyjnie na terenie Gminy Przyłęk znajduje się 31 miejscowości, które tworzą 30 sołectw: Andrzejów, Babin, Baryczka, Grabów n/Wisłą, Helenów, Ignaców, Kulczyn, Krzywda, Lipiny, Lucimia, Łagów, Łaguszów, Ławeczko Nowe, Ławeczko Stare, Mierzyczka, Mszadla Dolna, Mszadla Nowa, Mszadla Stara, Okrężnica, Pająków, Przyłęk, Wysocin, Rudki, Stefanów, Szlachecki Las, Wólka Łagowska, Wólka Zamojska, Złazy, Zamość Stary, Zamość Nowy, Ruda (sołectwo Wysocin).

Położenie

Ryc. 1. Mapa Gminy Przyłęk

Źródło: [https://pl.m.wikipedia.org/wiki/Plik:Przy%C5%82%C4%99k_\(gmina\)_location_map.png](https://pl.m.wikipedia.org/wiki/Plik:Przy%C5%82%C4%99k_(gmina)_location_map.png)

Ośrodkiem Gminy jest miejscowość Przyłęk położona w południowej części jej obszaru. Siedziba Gminy – miejscowość Przyłęk, znajduje się w odległości ok. 13

km od siedziby powiatu - Zwolenia oraz ok. 170 km od siedziby województwa – Miasta Warszawa oraz 44 km od Radomia. Inne ośrodki miejskie, takie jak Kazimierz Dolny i Puławy zlokalizowane są w odległości odpowiednio ok. 19 i 26 km od Przyłęka, dalej położone ośrodki miejskie stanowią Pionki ok. 30 km, Dęblin – ok. 36 km, Lipsko – ok. 30 km, Poniatowa – ok. 52 km, Opole Lubelskie – ok. 43 km, Nałęczów – 64 km, Lublin – ok. 77 km.

Pod względem komunikacyjnym Gmina jest dobrze rozwinięta. Sieć dróg na terenie Gminy jest wystarczająca, jednakże ich stan techniczny nie jest najlepszy. Przez teren Gminy przebiega tylko jedna droga krajowa nr 12 (połączenie wschód-zachód łączące Lublin z Łodzią) na długości 7,3 km. Ma ona bardzo duże znaczenie dla Gminy, gdyż łączy Gminę z zewnętrznym układem komunikacyjnym o znaczeniu międzynarodowym.

Sieć komunikacyjną Gminy uzupełnia 13 dróg powiatowych o łącznej długości 65,199 km, oraz 35 dróg gminnych o łącznej długości 117,154 km. Układ ten wspomagany jest siecią dróg lokalnych i dojazdowych.

Na obszarze Gminy nie funkcjonuje komunikacja kolejowa. Najbliższym lotniskiem jest Port Lotniczy Lublin-Świdnik oddalony o ok. 95 km. Z lotniska możliwe są bezpośrednie połączenia z Warszawą, Oslo, Dublinem, Londynem, Eindhoven, Antwerpią, Kijowem, Tel Awiwem. Odległość od największego lotniska w Polsce im. Fryderyka Chopina w Warszawie wynosi ok. 173 km. W bezpośrednim sąsiedztwie znajduje się również Port Lotniczy Warszawa-Radom im. Bohaterów Radomskiego Czerwca 1976 roku w Radomiu, ale od października 2017 nie odbywają się tam loty rozkładowe, a od stycznia 2019 w związku z przebudową lotnisko zostało zamknięte dla samolotów cywilnych. Zakończenie przebudowy lotniska jest zaplanowane na 2022 rok. Lokalizacja Gminy stanowi stosunkowo peryferyjne położenie względem większych ośrodków miejskich. Jest to cecha położenia Gminy, która może być uznawana za wadę w zakresie np. atrakcyjności osiedleńczej, czy wręcz przeszkodę w dalszym rozwoju gospodarczym obszaru, ze względu chociażby na oddalenie od terenów przemysłowych. Jednak takie peryferyjne położenie, przy licznych walorach środowiskowych i dbałości o jakość środowiska naturalnego, może stać się znaczącą zaletą Gminy Przyłek jako miejsca atrakcyjnego turystycznie, co z kolei w dłuższej perspektywie czasu może okazać się istotnym czynnikiem rozwoju gospodarczego Gminy.

Struktura zagospo- darowania gruntu

Gmina Przyłek jest gminą typowo rolniczą, dlatego też w strukturze zagospodarowania gruntu dominują użytki rolne, a wśród nich przeważają grunty orne. Gleby w Gminie Przyłek nie są najwyższej klasy. Najlepsze jakościowo gleby klasy I, II i III stanowią zaledwie 15% gruntów rolnych, klasy IV - 44%, a pozostałe 41% to gleby klas V i VI. Odnosząc się do struktury zagospodarowania gruntu należy zwrócić uwagę, że w przeważającej części

gospodarstw preferuje się tradycyjne metody upraw i hodowli. Głównymi uprawami są: zboża, warzywa i owoce (szczególnie truskawki i maliny).

Charakterystyczne dla Gminy Przyłęk jest występowanie znacznych powierzchni łąk trwałych i pastwisk, które obejmują 9% udziału powierzchni Gminy oraz zbiorników wodnych. Jest to następstwem występowania na obszarze Gminy terenów podmokłych, które nie nadają się do wykorzystania pod uprawy, natomiast tworzą dobre warunki dla rozwoju roślin polnych i trawiastych. Kluczowe znaczenie dla Gminy ma hodowla trzody chlewnej i bydła. Należy podkreślić, że nie jest to intensywna gospodarka nastawiona wyłącznie na ilość, lecz ceniąca przede wszystkim jakość produktów rolnych. Uprawy są ekologiczne, naturalne, w dużym stopniu pozbawione ingerencji nowoczesnych technik ochrony roślin, co w powiązaniu z walorami krajobrazowymi stanowi szansę rozwojową Gminy.

Zagospodarowanie poszczególnych wsi w Gminie tworzy różnorodne układy przestrzenne dostosowane do istniejących uwarunkowań. Najczęściej występują układy liniowe, o zabudowie mniej lub bardziej skupionej, wzdłuż istniejących ciągów komunikacyjnych. Typ ten charakteryzuje się położeniem miejscowości wzdłuż jednego lub kilku ciągów komunikacyjnych, o stosunkowo nieregularnym kształcie. Dominuje nierównomierny układ pól i duże rozbieżności w rozmiarach nieruchomości na liczne działki oraz stosunkowo rozproszona zabudowa jednorodzinna. Rozproszone osadnictwo wiejskie o jednorodnej funkcji zabudowy zagrodowej pod wieloma względami stanowi bardzo nieefektywną strukturę przestrzenną. Rozproszenie osadnictwa utrudnia dostęp do infrastruktury społecznej i technicznej. W wielu miejscowościach brakuje funkcjonalnych centrów, a istniejące przestrzenie publiczne nie są dostatecznie zagospodarowane. Dlatego też rolę takich centrów najczęściej pełnią albo najbliższe otoczenie obiektów użyteczności publicznej (szkół, kościołów, świetlic) lub przestrzenie zlokalizowane wzdłuż dróg przebiegających przez daną miejscowość.

Gmina Przyłęk położona jest w południowo-wschodniej części województwa mazowieckiego, w powiecie zwoleńskim na obszarze Równiny Radomskiej. Teren Gminy leży w dolinie rzeki Plewki, Czerniawki i Zwoleńki w pobliżu rzeki Wisły. Na uwagę zasługują doliny rzeki "Plewki", "Zwoleńki" i „Czerniawki” oraz bezpośrednie sąsiedztwo z Wisłą. Krajobraz terenu urozmaicają liczne naturalne i sztuczne stawy oraz oczka wodne, a także pojedyncze drzewa, zarośla i kępy. Występują też zwarte drzewostany leśne.

Środowisko przyrodnicze

Ponadto na rzece Plewce usytuowany jest zbiornik retencyjny w Janowicach, o powierzchni 13 ha a w miejscowości Andrzejów – Borowiec zlokalizowany jest Rezerwat Żółwia Błotnego. Na wody powierzchniowe Gminy Przyłęk składają się naturalne ciek wodne, źródła i rowy melioracyjne. Największą rzeką na tym obszarze jest Zwoleńka. Siedliska wodne reprezentowane są przez wolno płynącą rzekę i zakola oraz torfianki o różnej powierzchni lustra wody. W dolinie dominują podmokłe łąki, na których prowadzi się gospodarkę ekstensywną. Miejscami występują na nich kępy zarośli wierzbowych i łozowych oraz niewielkie, olchowe laski. Łagodnie wznoszące się piaszczyste zbocza doliny porastają suche sośniny, są tu pola uprawne i nieużytki z roślinnością kserotermiczną. Ze zwierząt występują tu, poza żółwiem błotnym, m.in. bóbr europejski i kumak nizinny.

Według Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody (CRFOP) na terenie gminy Przyłęk występuje: Rezerwat przyrody „Borowiec”, Obszar chronionego krajobrazu „Dolina rzeki Zwoleńki”, Obszar Natura 2000 „Dolina Zwoleńki”, Obszar Natura 2000 „Przełom Wisły w Małopolsce”, Obszar Natura 2000 „Małopolski Przełom Wisły”. Ponadto na rzece Plewce usytuowany jest zbiornik retencyjny w Janowicach, o powierzchni 13 ha. Gmina ma również bezpośrednie sąsiedztwo z Wisłą. Na terenie Gminy oprócz obszaru krajobrazu chronionego, nie występują pomniki przyrody oraz użytki ekologiczne.

Kultura i zabytki

Istotnym czynnikiem wpływającym na atrakcyjność Gminy Przyłęk jest jej dziedzictwo kulturowe. Gmina dba m.in. o zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych, finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz

ich zagospodarowanie i utrzymanie oraz zapobiega zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek na wartości zabytku. W tym celu prowadzi się gminną ewidencję zabytków, która stanowi część wojewódzkiej ewidencji zabytków, a ta z kolei jest częścią krajowej ewidencji zabytków prowadzonej przez Generalnego Konserwatora Zabytków. Gmina Przyłęk opracowała Gminny Plan Ochrony Zabytków na Wypadek Konfliktu Zbrojnego i Sytuacji Kryzysowych dla Gminy Przyłęk, który został uzgodniony z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w grudniu 2008 r. Gminny Program Opieki nad Zabytkami był sporządzony na lata 2014-2017. Na obszarze Gminy Przyłęk funkcjonuje wpis do rejestru zabytków, zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Na obszarze Gminy znajdują się chronione prawnie obiekty przyrodnicze: obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina rzeki Zwolenki”, rezerwat przyrody „Borowiec”, zabytkowy park podworski w Grabowie Starym. Gmina może się również poszczycić cennymi zabytkami architektury sakralnej oraz miejscami pamięci, do których należą: kościół parafialny pw. Św. Floriana w Łagowie z 1863 roku, kaplica pw. Św. Zofii w Grabowie nad Wisłą, kapliczka przydrożna w Mszadli Dolnej. Do rejestru wpisane są zabytki z Grabowa nad Wisłą: kaplica z przełomu XIX i XX w., park z poł. XIX w oraz z Łagowa: Kościół Parafialny p.w. św. Floriana datowany na 1862/63 r. Natomiast w Mszadli Dolnej znajduje się przydrożna kapliczka z lat 30-tych XX wieku. Jeżeli chodzi o miejsca pamięci, warto wspomnieć o pomnikach przypominających okresy historyczne upamiętniające miejsca pamięci z czasów okupacji hitlerowskiej i wzmożonego terroru w stosunku do miejscowych mieszkańców. Są to: pomnik niepodległości oraz obelisk pamiątkowy w Mszadli Nowej, kamień i krzyż żelazny z 1928 r. przy kościele parafialnym w Przyłęku, mogiła lotnika WP z 1939 r. – kapitana T. Sędzielowskiego w Łagowie, grób por. Klimienki w lesie k/Lucimi, poległego podczas wyzwolenia, obelisk w Lipinach ku Czcii Odzyskania Niepodległości w r. 1918 (budowa w 1928 r.), pomnik dwóch saperów Wojska Polskiego na Cmentarzu w Przyłęku, mogiła dwóch saperów, ppłk. AK Józefa Pawłaka, ks. Kosyrzyka na cmentarzu parafialnym w Łagowie, pomnik rozstrzelanych przez Hitlerowców w Kulczynie.

Nagromadzenie zabytków historycznych w otoczeniu pięknej przyrody, może stanowić podstawę do stworzenia atrakcyjnego produktu turystycznego Gminy Przyłęk.

Na różnorodność oferty turystycznej i kulturowej Gminy Przyłęk składa się również kalendarz imprez kulturowych oraz twórczość ludowa mieszkańców. Do cyklicznych imprez na terenie Gminy Przyłęk należy Festyn rodzinny „Przyłęk nasza ziemia” organizowany corocznie w ostatnią niedzielę lipca na terenie boiska przy PSP w Przyłęku. W maju 2022 r. zaplanowano imprezę „Święto truskawki”, która w zamierzeniu twórców ma się stać imprezą cykliczną promującą najsmaczniejszy produkt Gminy, jakim jest uprawa truskawek.

Na terenie Gminy Przyłęk mieszka i tworzy poetka ludowa Ewa Czarnota. We wsi Lucimia powstają wiklinowe kosze „kabłócoki”. Na terenie Gminy funkcjonują 4 gospodarstwa agroturystyczne, które dysponują bazą noclegową oraz wyżywieniem - tradycyjnymi, lokalnymi produktami. Funkcjonuje 7 kół gospodyń wiejskich, które prowadzą działalność nie tylko lokalnie, ale prezentują efekty swojej pracy również poza granicami Gminy. Aktywnie włączają się w cykliczne imprezy gminne.

Wskaźnikiem obrazującym dostępność i dbałość o dobra kulturowe Gminy Przyłęk na tle innych gmin powiatu zwoleńskiego jest wskaźnik: Wydatki w Dziale 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego.

W 2020 r. na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego Gmina przeznaczyła 99,2 tys. zł, przy wydatkach na tą samą kategorię kosztów przez powiat zwoleński w kwocie 23,3 tys. (Gmina Przyłęk wydała 0,3 % swojego budżetu wynoszącego 37,8 mln zł). Tym samym zarówno kwota, jak i udział procentowy w budżecie gminy jest ogółem wyższy niż w powiecie zwoleńskim. Należy jednocześnie odnotować fakt wzrostu nakładów na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego - trzykrotny w stosunku do roku poprzedniego oraz tendencję wzrostową trwającą od kilku lat.

Poniższa tabela pokazuje nakłady na kulturę ponoszone przez Gminę Przyłęk na tle innych gmin powiatu zwoleńskiego oraz powiatu zwoleńskiego.

Tabela1. Nakłady poniesione na kulturę w gminach powiatu zwoleńskiego

<i>Nazwa jednostki samorządu terytorialnego</i>	<i>Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego [Dział 921] 2020 r.</i>	<i>Na jednego mieszkańca (zł)</i>	<i>% udział w całości budżetu</i>	<i>Budżet ogółem</i>
Zwoleń	2,3 mln	151	3,3	69,2 mln
Gm. Przyłęk	99,2 tys	16,3	0,3	34,8 mln
Gm. Kazanów	188,0 tys.	42,0	0,8	23,9 mln
Gm. Policzna	354,8 tys.	65,5	1,4	24,7 mln
Gm. Tczów	275,3 tys.	56,5	1	26,8 mln
Powiat zwoleński	23,3 tys.	0,6	0,1	43,9 mln

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Zgodnie z danymi GUS w roku 2020 w Gminie Przyłęk zameldowanych było 6097 osób. Jest to najniższa liczba ludności, jaką odnotowano od kilku lat.

Tabela 2. Liczba osób zameldowanych na terenie Gminy Przyłęk

Rok	Liczba ludności	Mężczyźni	Kobiety
31.12.2015	6355	3182	3173
31.12.2016	6299	3149	3150
31.12.2017	6251	3125	3126
31.12.2018	6200	3096	3104
31.12.2019	6164	3068	3096
31.12.2020	6097	3039	3058

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bazy Ewidencji Ludności

Dynamika zmian ludności w latach 2015 – 2020¹.

W latach 2015 – 2020 dostrzegany jest wyraźny wzrost liczby wymeldowań ludności. Szczegółowe dane przedstawia tabela.

Tabela 3. Liczba osób zameldowanych i wymeldowanych

Rok	Zameldowania	Wymeldowania
2015	143	195
2016	144	199
2017	150	210
2018	173	229
2019	138	183
2020	128	188
Ogółem	876	1204

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bazy Ewidencji Ludności

Malejąca liczba mieszkańców Gminy Przyłęk w dużej mierze jest wynikiem także wzrostu poziomu umieralności. Liczba zgonów w latach 2015-2020 ulegała wahaniom, jednakże dostrzegalna jest generalna tendencja wzrostowa. Najniższa liczba zgonów odnotowana została w roku 2019, najwyższa natomiast w roku 2017. Liczba zgonów kobiet w latach 2015-2020 była niższa niż liczba zgonów mężczyzn. Kobiety wykazują się niższą niż mężczyźni umieralnością.

W latach 2015 – 2020 znacząco zwiększyła się liczba zgonów niż urodzeń. Szczegółowe dane przedstawia tabela.

Tabela 4. Liczba zgonów i urodzeń

Rok	Zgony	Urodzenia
-----	-------	-----------

¹ Raport o stanie gminy Przyłęk 2020

2015	84	54
2016	83	55
2017	94	53
2018	80	60
2019	74	56
2020	85	58
Ogółem	500	336

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bazy Ewidencji Ludności

Gminę Przyłęk charakteryzuje wysoki udział ludności w wieku produkcyjnym (wiek zdolności do pracy). Gmina Przyłęk posiada w tej grupie wiekowej 61% ludności. Według Głównego Urzędu Statystycznego w wieku produkcyjnym znajdują się mężczyźni pomiędzy 18-64 rokiem życia i kobiety pomiędzy 18-59 rokiem życia. Osoby w wieku poprodukcyjnym (to osoby, które zazwyczaj kończą pracę zawodową), czyli mężczyźni w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety w wieku 60 lat i więcej, stanowią 21% ludności. Grupa w wieku przedprodukcyjnym 0 – 17 lat, która nie osiągnęła jeszcze zdolności do pracy, stanowi 18% ludności.

Warunki mieszkaniowe

Warunki mieszkaniowe to jeden z ważniejszych czynników świadczących o rozwoju gospodarczym społeczeństwa oraz stopniu jego zamożności. W 2020 roku w Gminie Przyłęk oddano do użytku 9 mieszkań. Na każdych 1000 mieszkańców oddano więc do użytku 1,48 nowych lokali. Jest to wartość znacznie mniejsza od wartości dla województwa mazowieckiego oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski. Całkowite zasoby mieszkaniowe w Gminie Przyłęk to 2 190 nieruchomości. Na każdych 1000 mieszkańców przypada zatem 360 mieszkań. Jest to wartość znacznie mniejsza od wartości dla województwa mazowieckiego oraz mniejsza od średniej dla całej Polski. Przeciętna powierzchnia użytkowa nieruchomości oddanej do użytkowania w 2020 roku w Gminie Przyłęk to 126,30 m² i jest znacznie większa od przeciętnej powierzchni użytkowej dla województwa mazowieckiego oraz znacznie większa od przeciętnej powierzchni nieruchomości w całej Polsce.

Gmina posiada opracowany Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy na lata 2017-2022. Program ten stanowi załącznik do Uchwały Nr 152/XXV/17 Rady Gminy Przyłęk z dnia 10 maja 2017 r. Zasób mieszkaniowy Gminy Przyłęk składa się z następujących lokali mieszkalnych:

- Lucimia – 2 lokale mieszkalne (budynek po byłej Szkole Podstawowej)
- Łągów – 1 lokal mieszkalny (budynek Agronomówki)
- Lipiny – 1 lokal mieszkalny (budynek Agronomówki)
- Helenów – 1 lokal mieszkalny (budynek jednorodzinny wolnostojący).

Analiza wyposażenia mieszkań w urządzenia techniczno-sanitarne jest niezbędna przy ocenie stanu jakości zasobów mieszkaniowych. Dzięki temu możliwe jest określenie warunków socjalno-bytowych. W tym celu, na podstawie danych GUS bada się wyposażenie w wodociąg, ustęp spłukiwany, łazienkę, centralne ogrzewanie i gaz sieciowy. Biorąc pod uwagę instalacje techniczno-sanitarne 83,11% mieszkań przyłączonych jest do wodociągu, 72,28% nieruchomości wyposażonych jest w ustęp spłukiwany, 69,18% mieszkań posiada łazienkę, 58,68% korzysta z centralnego ogrzewania, a 0,00% z gazu sieciowego.

Istniejąca infrastruktura edukacyjna dostępna na obszarze Gminy Przyłęk jest zadowalająca oraz spełnia podstawowe wymagania i potrzeby mieszkańców. Obecnie Gmina Przyłęk jest organem prowadzącym dla 4 szkół podstawowych oraz 2 klubów dziecięcych:

1. Publicznej Szkoły Podstawowej im. Heleny Długoszewskiej w Babinie,
2. Publicznej Szkoły Podstawowej im. Haliny Mirosławskiej w Grabowie nad Wisłą,
3. Publicznej Szkoły Podstawowej im. ppłk. AK Józefa Pawlaka „Brzozy” w Łaguszowie,
4. Publicznej Szkoły Podstawowej w Przyłęku,
5. Klubu Dziecięcego „Żółwik” w Mszadli Starej,
6. Klubu Dziecięcego „Żółwik II” w Łaguszowie.

Edukacja, kultura i ochrona zdrowia

1460 mieszkańców Gminy Przyłęk jest w wieku potencjalnej nauki (3-24 lata) – w tym 723 kobiet oraz 737 mężczyzn. Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku 10,8% ludności posiada wykształcenie wyższe, 1,3% wykształcenie policealne, 11,8% średnie ogólnokształcące, a 13,3% średnie zawodowe. Wykształceniem zasadniczym zawodowym legitymuje się 23,9% mieszkańców Gminy Przyłęk, gimnazjalnym 6,3%, natomiast 30,1% podstawowym ukończonym. 2,5% mieszkańców zakończyło edukację przed ukończeniem szkoły podstawowej.

W porównaniu do całego województwa mazowieckiego mieszkańcy Gminy Przyłęk mają znacznie niższy poziom wykształcenia. Wśród kobiet mieszkających w Gminie Przyłęk największy odsetek ma ukończone wykształcenie podstawowe (31,1%) oraz zasadnicze zawodowe (17,8%). Mężczyźni najczęściej mają wykształcenie zasadnicze zawodowe (30,2%) oraz podstawowe (29,1%).

Liczba uczniów w placówkach oświatowych w roku szkolnym 2020/2021 kształtuje się następująco:

1. Publiczna Szkoła Podstawowa im. Heleny Długoszewskiej w Babinie – 150 uczniów w 10 oddziałach klas I-VIII oraz 24 dzieci w oddziale przedszkolnym,

2. Publiczna Szkoła Podstawowa im. Haliny Mirosławskiej w Grabowie nad Wisłą – 133 uczniów w 10 oddziałach klas I-VIII oraz 34 dzieci w 2 oddziałach przedszkolnych,
3. Publiczna Szkoła Podstawowa im. ppłk. AK Józefa Pawłaka „Brzozy” w Łaguszowie – 156 uczniów w 10 oddziałach klas I-VIII oraz 50 dzieci w 2 oddziałach przedszkolnych,
4. Publiczna Szkoła Podstawowa w Przyłęku - 152 uczniów w 9 oddziałach oraz 22 dzieci w 1 oddziale przedszkolnym.

Łączna liczba uczniów:

- szkoły podstawowe – 591
- oddziały przedszkolne - 130, w tym: 78 dzieci w wieku 3-5 lat oraz 52 dzieci w oddziałach „0”

Ogólna kwota wydatków w 2020 r. na oświatę w Gminie wyniosła 9 405 930,85 zł, w tym wydatki inwestycyjne na kwotę – 365 114,64 zł (kwota ta jest zawarta w ogólnych wydatkach). Na każdą z czterech szkół gminnych w 2020 r. przypadły wydatki w wysokości nieco ponad 2 mln zł.

Gmina Przyłek i Powiat Zwoleński (razem z powiatami ostrołęckim, przysuskim i makowskim), charakteryzuje się najmniejszą liczbą zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych. Nie przekreśla to jednak atrakcyjności kulturalnej Gminy, którą rozwijają lokalne instytucje i osoby.

Dużą rolę odgrywa Gminna Biblioteka Publiczna w Przyłęku. Jako samodzielna instytucja kultury działa na podstawie Uchwały nr 179/XXV/2004 z dnia 13 grudnia 2004 w sprawie utworzenia gminnej instytucji kultury – Gminnej Biblioteki Publicznej w Przyłęku. Biblioteka ma swoje 3 filie: w Grabowie nad Wisłą, w Łagowie, w Rudkach.

Biblioteka wraz z placówkami oświatowymi realizuje zadania na rzecz kultury. Dużą rolę w rozwoju życia towarzyskiego, kulturalnego i społecznego odgrywają w Gminie strażnice OSP, które pełnią również funkcję świetlic środowiskowych. W życie kulturalne Gminy angażują się aktywnie koła gospodyń wiejskich, których jest 7, w tym 5 zespołów śpiewaczych. Perłą w dziedzinie propagowania rodzimej sztuki i kultury jest zespół taneczny i śpiewaczy „Łaguszowianki” działający od 1962 roku przy Kole Gospodyń Wiejskich w Łaguszowie.

Ochroną Zdrowia mieszkańców Gminy zajmuje się Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej. W skład zakładu wchodzi 2 Ośrodki Zdrowia: w Załazach i w Przyłęku. Udzielanie świadczeń może odbywać się także w miejscu pobytu pacjenta. Przedmiotem działania Zakładu Opieki Zdrowotnej Gminy Przyłek jest prowadzenie działalności leczniczej:

- ambulatoryjne i domowe porady lekarza poz, pielęgniarki i położnej poz, pielęgniarki środowiska nauczania i wychowania

- ambulatoryjne porady lekarza dentysty, lekarza ginekologa-położnika, lekarza psychiatry i psychologa.

Liczba zadeklarowanych i ubezpieczonych pacjentów w Poradni POZ wynosi 4442 osoby, w tym w wieku 0-18 lat 799 (pacjentów zadeklarowanych jest 4676, jednak część z nich nie jest ubezpieczona, a więc nie są oni finansowani z NFZ). W powiecie zwoleńskim funkcjonuje 10 aptek i 2 punkty apteczne, w tym 1 na terenie Gminy Przyłęk.

Problemami i kwestiami pomocy społecznej zajmuje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Przyłęku. Świadczy on pomoc w formie świadczeń pieniężnych, oferuje również wsparcie w naturze i pomoc usługową w postaci pracy socjalnej bądź usług opiekuńczych. Pomoc jest przyznawana w głównej mierze z powodu ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, potrzeby ochrony macierzyństwa, niepełnosprawności, bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, klęsk żywiołowych, trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, narkomanii oraz alkoholizmu.

Osobom, które objęte są pomocą społeczną, udzielana jest pomoc na terenie Gminy w formie zasiłków stałych, okresowych, celowych, dożywiania dzieci w szkole.

OPS realizuje zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej, ustawy o dodatkach mieszkaniowych, ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz ustawy o zaliczce alimentacyjnej i postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych.

Pomoc
społeczna
|
bezpieczeństwo

W 2020 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Przyłęku udzielił pomocy 373 osobom.

Tabela 5. Powody udzielania pomocy rodzinom w 2020 r. świadczonej przez GOPS Przyłęk

Powody udzielania pomocy i wsparcia	Liczba rodzin ogółem
Ubóstwo	70
Bezrobocie	80
Długotrwała lub ciężka choroba	70
Potrzeba ochrony macierzyństwa	46
w tym wielodzietność	46
Niepełnosprawność	45
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego- ogółem	13

Rodziny niepełne	10
Alkoholizm	3
Bezdomność	4
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	3
Sieroctwo	2

Źródło: dane wg Raportu o stanie Gminy Przyłęk za 2020 r.

W 2020 r. obowiązującym dla Gminy Przyłęk był „Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Przyłęk na lata 2019 – 2021”, przyjęty uchwałą Rady Gminy na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym oraz art. 176 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Wsparciem asystenta rodziny w 2020 r. objęto 15 rodzin, w których się wychowuje 31 dzieci. W piecach zastępczych przebywa 10 dzieci.

Bezrobocie stanowi jeden z najpoważniejszych problemów społecznych w Gminie Przyłęk. Dezaktywacja zawodowa mieszkańców Gminy ma wpływ na poziom ubóstwa, a także generuje występowanie negatywnych zjawisk rodzinnych i społecznych. W 2020 roku bezrobocie wzrosło na terenie Gminy Przyłęk o około 20% w stosunku do roku 2019. Zgodnie z danymi Urzędu Statystycznego w 2020 roku w Gminie Przyłęk na 1000 mieszkańców pracuje 78 osób. 57,1% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 42,9% mężczyźni. Niska wartość liczby pracujących wynika z rolniczego charakteru Gminy, a praca w indywidualnych gospodarstwach rolnych jest głównym źródłem utrzymania mieszkańców Gminy. Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców Gminy Przyłęk 322 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 69 pracujących przyjeżdża do pracy spoza Gminy. 61,8% aktywnych zawodowo mieszkańców Gminy Przyłęk pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 11,0% w przemyśle i budownictwie, a 9,4% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja), 0,7% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

Na terenie Gminy Przyłęk funkcjonuje posterunek policji. W utrzymaniu bezpieczeństwa pomagają jednostki ochotniczych straży pożarnych, których jest 7: w Przyłeku, Grabowie nad Wisłą, Łagowie, Łaguszowie, Ignacowie, Mszadli Nowej i Zamościu Starym. Trzy jednostki należą do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego: OSP Łagów, OSP Grabów nad Wisłą, OSP Mszadla Nowa.

Gospodarka i rolnictwo

Na terenie Gminy nie ma dużych zakładów przemysłowych, natomiast zarejestrowane są 182 podmioty gospodarcze w sektorze handlowym, usługowym, budownictwa i transportu. Przeważającą część stanowią firmy

z sektora małych i średnich przedsiębiorstw zatrudniające do kilkudziesięciu pracowników lub mikroprzedsiębiorstwa (jednoosobowe). Od 1 lipca 1955 r. na terenie Gminy działalność gospodarczą podjęła Gminna Spółdzielnia „SCH” w Przyłęku. Na terenie Gminy funkcjonuje również Rolniczy Zakład Doświadczalny (RZD) w Grabowie nad Wisłą, który jest częścią Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa (IUNG) – Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach. Na terenie Gminy sprzedaż detaliczna artykułów spożywczych, przemysłowych, chemicznych oraz alkoholu prowadzona jest w 18 punktach sprzedaży, w tym jest 1 lokal gastronomiczny. W miejscowości Pająków działa Przetwórnia Owocowo - Warzywna "KROKUS" - przetwarzająca owoce, warzywa i grzyby. Wśród nielicznych podmiotów gospodarczych znajdują się 2 stacje paliw: BP w Zamościu Starym oraz Star-Maz w Lipinach.

W Gminie Przyłek w roku 2020 w rejestrze REGON zarejestrowanych było 265 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 217 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano 18 nowych podmiotów, a 14 podmiotów zostało wyrejestrowanych. Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w Gminie Przyłek najczęściej deklarowanymi rodzajami przeważającej działalności są Budownictwo (32,3%) oraz Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (26,3%).

Przyłek jest gminą typowo rolniczą, dlatego też w strukturze zagospodarowania gruntu dominują użytki rolne, a wśród nich przeważają grunty orne. Użytki rolne zajmują największy procent powierzchni Gminy - 82%, w tym grunty orne zajmują 88,8% powierzchni użytków rolnych. Resztę stanowią lasy, łąki i pastwiska. Głównymi uprawami są zboża, warzywa i owoce (szczególnie truskawki, maliny). Powierzchnia Gminy wynosi 13 089 ha, w tym użytki rolne stanowią 82% powierzchni wszystkich gruntów, a lasy i grunty leśne stanowią 11,6% powierzchni Gminy i w większości znajdują się w zarządzie Lasów Państwowych. Charakterystyczne dla Gminy Przyłek jest występowanie znacznych powierzchni łąk trwałych i pastwisk, które obejmują 9% udziału powierzchni Gminy oraz zbiorników wodnych. Jest to następstwem występowania na obszarze Gminy terenów podmokłych, które nie nadają się do wykorzystania pod uprawy, natomiast tworzą dobre warunki dla rozwoju roślin polnych i trawiastych. Korzystne warunki przyrodniczo-rolnicze Gminy Przyłek znacząco wpływają na strukturę dochodów ludności, zgodnie z którą dla ponad 97% gospodarstw rolnictwo stanowiło główne źródło utrzymania. Rolniczy charakter Gminy powinien determinować rozbudowę zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego oraz podmiotów zajmujących się obsługą rolnictwa w Gminie.

Infrastruktura techniczna

Infrastruktura drogowa w Gminie Przyłęk na dzień 1 stycznia 2020 roku to 149 km dróg. Na dzień 31 grudnia 2020 roku długość dróg się nie zmieniła. Przez teren Gminy przebiega tylko jedna droga krajowa nr 12 (połączenie wschód-zachód łączące Lublin z Łodzią) na długości 7,3 km. Ma ona bardzo duże znaczenie dla Gminy, gdyż łączy ona Gminę z zewnętrznym układem komunikacyjnym o znaczeniu międzynarodowym. Sieć komunikacyjną Gminy uzupełniają 13 dróg powiatowych o łącznej długości 65,199 km oraz 35 dróg gminnych o łącznej długości 117,154 km. Układ ten wspomagany jest siecią dróg lokalnych i dojazdowych. Pod względem komunikacyjnym Gmina jest dobrze rozwinięta. Sieć dróg na terenie Gminy jest wystarczająca, jednakże ich stan techniczny nie jest najlepszy. Na obszarze Gminy nie funkcjonuje komunikacja kolejowa - powiat zwoleński jest jednym z siedmiu ośrodków powiatowych w województwie mazowieckim nie mającym dostępu do kolei (pozostałe to: Przasnysz, Żuromin, Maków Mazowiecki, Białobrzegi, Lipsko, Zwoleń i Węgrów). Gmina posiada połączenia busy/autobusowe ze Zwoleńskiem, a stamtąd z Lublinem, Warszawą, Radomem, Katowicami, Łodzią, Lipskiem, Kozienicami, Puławami, Wrocławiem, Opolem, Kielcami i Ostrowcem Świętokrzyskim. Obsługiwane są one przez PKS i firmy prywatne. Najbliższym lotniskiem jest Port Lotniczy Lublin-Świdnik oddalony o ok. 95 km. Odległość od największego lotniska w Polsce im. Fryderyka Chopina w Warszawie wynosi ok. 173 km.

Biorąc pod uwagę rozproszone osadnictwo wiejskie o jednorodnej funkcji zabudowy zagrodowej, zgodnie z trendami ogólnokrajowymi dynamicznie rozwija się transport indywidualny. Rozproszenie osadnictwa utrudnia dostęp do infrastruktury społecznej i technicznej. Czas podróży z miejsca zamieszkania do szkoły, ośrodka zdrowia czy urzędu zwiększa się, wzrastają też koszty podróży. Efektem są m.in. problemy związane z dowozem dzieci do szkół. Dłuższe odcinki dróg wymagają większych nakładów na remonty i utrzymanie. Budowa i eksploatacja infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i energetycznej przy małym zagęszczeniu odbiorców jest znacznie kosztowniejsza ze względu na wydłużenie niezbędnych odcinków sieci.

Jeżeli chodzi o udział korzystających z sieci wodociągowej, Gmina Przyłęk i Powiat Zwoleński zalicza się do obszarów z najniższym odsetkiem korzystających z tego rodzaju sieci (na podobnym poziomie są powiaty legionowski i ostrołęcki).

Na terenie Gminy nie funkcjonują zbiorowe, komunalne systemy odprowadzania i oczyszczania ścieków bytowo-gospodarczych. Szacuje się, że na terenie Gminy istnieje około 1080 zbiorników bezodpływowych, które systematycznie, w ramach potrzeb należy opróżniać. Zbiorniki te w większości nie spełniają norm zbiorników bezodpływowych, a ich usytuowanie nie jest zgodne

z obowiązującymi przepisami prawa budowlanego. Dlatego też istnieje pilna potrzeba rozwiązania tej sytuacji poprzez budowę sieci kanalizacyjnej, budowę oczyszczalni ścieków, budowę przyzagrodowych oczyszczalni ścieków. W wielu miejscach Gminy Przyłęk istnieje rozproszona zabudowa. W miejscowościach tych proponuje się zastosowanie przydomowych oczyszczalni ścieków.

Na terenie Gminy Przyłęk i na terenie powiatu zwoleńskiego brak jest sieci centralnej. Każdy budynek czy zakład produkcyjny posiada swoje źródło ciepła. Na terenie powiatu funkcjonuje szereg małych kotłowni lokalnych, opalanych różnymi materiałami: węglem, koksem, gazem. Kotłownie lokalne znajdują się przeważnie w obiektach użyteczności publicznej, tj. szkołach, ośrodkach zdrowia, bankach, urzędach gmin, obiektach kultury, itp. Gmina Przyłęk nie posiada sieci gazowej. Mieszkańcy Gminy zaopatrują się w gaz propan – butan, głównie z butli 11kg. Dostawcami gazu są indywidualne podmioty.

Gospodarka odpadami jest jednym z najpoważniejszych problemów dotyczących współczesnej cywilizacji. Proces gospodarowania odpadami dzieli się na etapy: gromadzenie, transport, unieszkodliwianie, recykling i monitorowanie odpadów powstających w wyniku działalności człowieka i innych działań.

Gmina Przyłęk nadzoruje gospodarowanie odpadami komunalnymi, w tym realizację zadań powierzonych podmiotom odbierającym odpady komunalne od właścicieli nieruchomości, ustanawiając selektywne zbieranie odpadów komunalnych, obejmujące następujące frakcje odpadów: papier, metal, tworzywa sztuczne, szkło i opakowania wielomateriałowe oraz odpady komunalne ulegające biodegradacji. Organizuje zbiórki zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego pochodzącego z gospodarstw domowych, zapewniając osiągnięcie odpowiednich poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami oraz ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania. Na terenie Gminy Przyłęk w Lipinach znajduje się Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK), który w 2020 roku zarządzany był przez firmę odbierającą odpady komunalne z terenu Gminy Przyłęk.

Gmina Przyłęk posiada dostęp zarówno do sieci telefonii stacjonarnej, jak i komórkowej. Sieć Internet dostępna jest także w wersji stacjonarnej oraz mobilnej. Dostępność mieszkańców do infrastruktury telekomunikacyjnej w Gminie Przyłęk w ostatnich latach systematycznie się poprawia. Dzieje się tak za sprawą coraz szerszego dostępu do usług telefonii komórkowej oraz rozwoju lokalnych operatorów telekomunikacyjnych świadczących m.in. usługi dostępu do sieci Internet dla mieszkańców Gminy.

Na terenie Gminy Przyłęk istnieją w chwili obecnej:

-
- zakończenia sieci światłowodowych,
 - węzły telekomunikacyjne,
 - dostępne węzły telekomunikacyjne,
 - sieci kablowe i terminale radiowe,
 - optyczne punkty styku sieci.

Te elementy infrastruktury sieciowej umożliwiają podmiotom telekomunikacyjnym świadczenie usług.

Wizja rozwoju Gminy określa stan docelowy, do którego władze jednostki samorządowej i zaangażowani partnerzy dążą, realizując swoją misję i wdrażając określoną strategię lub plan rozwoju. Wizja jest więc pewnym obrazem przyszłości, pozwalającym wyobrazić sobie jak Gmina będzie wyglądać po pomyślnym zrealizowaniu się optymistycznego scenariusza rozwoju.

Przy określeniu wizji rozwoju Gminy Przyłęk do roku 2030 wzięto pod uwagę nie tylko wyobrażenia mieszkańców na temat tego jak widzą swoją Gminę za 10 lat, ale również przeanalizowano możliwą drogę rozwoju Gminy w zakładanych kierunkach interwencji oraz możliwe szanse i zagrożenia jakie mogą pojawić się w otoczeniu funkcjonowania Gminy. Uwzględniono również założenia Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego, która przewiduje dalszy rozwój Gminy jako jednostki wykorzystującej potencjał przyrodniczy oraz kulturowo-historyczny do rozwoju rolnictwa i turystyki, w tym agroturystyki.

Przedstawiona w rozdziale 4 wizja Gminy Przyłęk do roku 2030 oparta jest na pozytywnym scenariuszu rozwoju, zakładającym m.in. pozyskanie dofinansowania z funduszy zewnętrznych perspektywy finansowej 2021-2027, jak i środków krajowych (będących w dyspozycji poszczególnych resortów lub funduszy celowych), które pozwolą na realizację zidentyfikowanych inwestycji - kluczowych dla mieszkańców i władz Gminy.

Przyjęto również drugie kluczowe założenie, że w ciągu blisko 10 lat Gminie uda się zminimalizować negatywne procesy demograficzne i gospodarcze.

3. Obszary strategicznej interwencji Strategii rozwoju województwa

W dniu 24 maja 2022 r. Uchwałą nr 72/22 Sejmik Województwa Mazowieckiego przyjął do realizacji strategię rozwoju województwa mazowieckiego 30+. Innowacyjne Mazowsze.

Jest to dokument stanowiący odpowiedź na problemy i wezwania stawiane przed województwem mazowieckim. Strategia rozwoju wyznacza kluczowe długoterminowe cele i kierunki rozwoju województwa mazowieckiego i jest głównym dokumentem umożliwiającym racjonalne organizowanie działań i prowadzenie skoordynowanej polityki rozwoju w długofalowym horyzoncie czasowym, jak również śródkresowe kierunki działań i same działania. Strategia wskazuje cele rozwojowe do realizacji przez samorząd województwa, jak również inne podmioty. Jest dokumentem wyznaczającym priorytety również dla organów decyzyjnych niższych szczebli samorządowych. Dokument ten stanowił również podstawę do konstruowania kierunków rozwoju w Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022 - 2030.

„Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 30+. Innowacyjne Mazowsze” jest podstawą do konstruowania programu rozdysponowania funduszy europejskich w województwie w latach 2021-2027, a także przygotowywania dokumentów niezbędnych dla wykorzystania różnych mechanizmów wsparcia rozwoju regionalnego, m.in. planowanych do wprowadzenia kontraktów programowych, kontraktów sektorowych, porozumień terytorialnych.

Strategia rozwoju województwa mazowieckiego 2030+ ma charakter zintegrowany. Dokument wskazuje pogrupowane tematycznie działania adresowane do całego województwa, jak też model struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu oraz obszary strategicznej interwencji (OSI), w których interwencja ukierunkowana jest zarówno tematycznie, jak i terytorialnie.

Zidentyfikowana wizja rozwoju województwa mazowieckiego „to Mazowsze z Warszawą, Warszawa ku Europie. Wizja ta jest możliwa do osiągnięcia poprzez wykonanie celu głównego: Zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez trwałe i zrównoważony przestrzennie rozwój województwa, służący wzrostowi znaczenia regionu w Europie i na świecie, przy poszanowaniu zasobów środowiska. Osiągnięcie celu nadrzędnego będzie możliwe poprzez wykorzystanie potencjału rozwojowego obszarów miejskich i wiejskich województwa, zwiększenie produktywności, rozwój innowacji i cyfryzacji, przy jednoczesnym zapewnieniu dostępu do usług publicznych o wysokiej jakości na terenie całego województwa. Tak kierunkowany rozwój będzie się odbywać przy poszanowaniu zasobów środowiska, tak by kolejne pokolenia miały do nich dostęp w nie mniejszym stopniu niż obecne.

Osiągnięciu zakładanej wizji regionu służyć ma pięć celów rozwojowych, pomocnych w osiągnięciu celu głównego, tj.:

1. **Konkurencyjne i innowacyjne Mazowsze: Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii (gospodarka)**
2. **Dostępne i mobilne Mazowsze: Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu przy ograniczeniu presji na przestrzeń i środowisko, kształtowanie ładu przestrzennego (dostępność)**
3. **Zielone, niskoemisyjne Mazowsze: Poprawa stanu środowiska poprzez racjonalne gospodarowanie zasobami przyrody (środowisko i energetyka)**
4. **Mazowsze zintegrowane społecznie: Poprawa jakości i dostępności do usług społecznych oraz wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w ramach nowoczesnej gospodarki (społeczeństwo)**
5. **Mazowsze bogate kulturowo: wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju (kultura i dziedzictwo)**

Rozwinięciem celów rozwojowych są 23 pakiety kierunków działań, które stanowią punkt odniesienia dla wszystkich działań rozwojowych na terenie województwa mazowieckiego, w tym także dla kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz dla opracowania dokumentów o charakterze sektorowym.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) wskazuje, że istotą polityki regionalnej jest zapewnienie bardziej zrównoważonego rozwoju poszczególnych części kraju (regionów, obszarów miejskich i wiejskich) w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. Odnosząc się do wyznaczonych w KSRR 2030 obszarów strategicznej interwencji (OSI) o znaczeniu krajowym w dokumencie Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 zidentyfikowano OSI o znaczeniu regionalnym.

Regionalne Obszary Strategicznej Interwencji odzwierciedlają potrzeby szczególnego wsparcia realizacji wybranych kierunków działań Strategii na określonych obszarach województwa.

OSI to obszary dla których zdefiniowano indywidualny priorytet rozwojowy, który determinuje zakres planowanego wsparcia w ramach instrumentów terytorialnych. Każdy z OSI ma wyznaczone kierunki działań i typy przedsięwzięć, których realizacja ma szczególne znaczenie dla priorytetów rozwojowych poszczególnych subregionów funkcjonalnych.

W oparciu o zapisy aktualnej strategii rozwoju województwa mazowieckiego na terenie Mazowsza wyróżniamy dwa typy OSI (problemowe i bieguny wzrostu).

Bieguny wzrostu to Miejskie obszary funkcjonalne (MOF). Tworzą je miasta wraz z obszarami funkcjonalnymi. W Strategii wskazany został MOF Warszawski i potencjalne bieguny wzrostu (pozostałe miasta, dla których wskazano obszary funkcjonalne) w skali krajowej i wojewódzkiej (Warszawa), subregionalnej (Radom, Płock, Ciechanów, Siedlce, Ostrołęka, Żyrardów) i lokalnej (pozostałe miasta – Kozienice, Pułtusk, Sierpc, Gostynin, Ostrów

Mazowiecka). Współpraca we wszystkich MOF powinna być ukierunkowana na uporządkowanie gospodarki przestrzennej i przywrócenie ładu przestrzennego oraz rozwój efektywnego systemu transportowego opartego na transporcie zbiorowym i niezmotywowanym.

Z punktu widzenia rozwoju Gminy Przyłęk, istotne są OSI problemowe. Obejmują one podregiony NUTS 3 woj. mazowieckiego. Wyznaczone zostały w celu zniwelowania istniejących problemów i barier dla rozwoju nowych lub istniejących funkcji i poprawy warunków życia mieszkańców w podregionach województwa mazowieckiego. Do typu problemowego zostały przydzielone w regionie Mazowieckim regionalnym: ciechanowski, ostrołęcki, płocki, radomski, siedlecki, żyrardowski. Znajduje się tu Powiat Zwoleński i Gmina Przyłęk.

OSI określone na poziomie województwa obejmują także OSI z poziomu krajowego, wskazane w SOR oraz KSRR 2030, tj. m.in. obszary zagrożone trwałą marginalizacją (101 gmin w województwie mazowieckim).

OSI problemowe tworzą:

- 7.2.1 Ciechanowski obszar strategicznej interwencji
- 7.2.2. Ostrołęcki obszar strategicznej interwencji
- 7.2.3. Płocki obszar strategicznej interwencji
- 7.2.4. Radomski obszar strategicznej interwencji
- 7.2.5. Siedlecki obszar strategicznej interwencji
- 7.2.6. Żyrardowski obszar strategicznej interwencji
- 7.2.7. Warszawski obszar strategicznej interwencji
- 7.2.8. Warszawsko-wschodni obszar strategicznej interwencji
- 7.2.9. Warszawsko-zachodni obszar strategicznej interwencji

Działania w OSI radomskim, w skład którego wchodzi Powiat Zwoleński i Gmina Przyłęk, skoncentrowane będą na obszarach.

1. Wsparcie rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru poprzez:

- rozwój skoordynowanej oferty inwestycyjnej, w tym zapewnienie terenów inwestycyjnych i poprawę ich dostępności transportowej,
- zapewnienie atrakcyjnej oferty edukacyjnej i wzbogacenie bazy dydaktycznej,
- aktywizację osób bezrobotnych i wspieranie przedsiębiorczości, w tym przez wspieranie uczenia się przez całe życie, doradztwo i kształcenie zawodowe, zapewnienie opieki nad dziećmi,
- rozwój instytucji otoczenia biznesu,
- poprawę dostępu do infrastruktury zdrowotnej i specjalistycznej opieki zdrowotnej,
- rozwój strefy okołolotniskowej oraz budowę bazy logistycznej.

2. Poprawa dostępności obszaru poprzez:

- rozwój transportu kolejowego z wykorzystaniem nowych i zmodernizowanych linii kolejowych oraz uzupełnienie sieci przystanków,

- rozwój i poprawę jakości zintegrowanego, niskoemisyjnego transportu zbiorowego,
- rozwój sieci tras rowerowych i infrastruktury dla pieszych.

4. Wizja i misja rozwoju Gminy

Określenie wizji i misji Gminy jest szczególnie istotnym elementem budowania strategicznych planów rozwoju obszaru, bowiem jest punktem wyjściowym, tworzącym swoistego rodzaju ramy do wyznaczania celów do osiągnięcia w określonej perspektywie czasowej. Wizja i misja Gminy będzie realizowana przez szereg dokumentów o charakterze strategicznym i planistycznym, dlatego ich wyznaczenie ma tak istotne znaczenie dla budowania spójnej i harmonijnej koncepcji rozwoju danego obszaru.

Wizja rozwoju Gminy, to określenie stanu pożądanego, do którego dążą władze Gminy w zakładanej perspektywie czasowej. Zatem ma ona odpowiadać na pytanie: jak będzie wyglądać dany obszar, uwzględniając wartości i cele najważniejsze dla społeczności lokalnej. Wizja rozwoju Gminy Przyłek przedstawia zatem jej docelowy obraz w założonym horyzoncie czasowym - do 2030 roku. Stanowi ona słowne odwzorowanie wizerunku obszaru, do którego dążą władze Gminy, społeczność lokalna oraz wszyscy inni interesariusze Strategii. Wizja ta zostanie osiągnięta dzięki realizacji założonych, spójnych z przyjętym kierunkiem rozwoju, celów strategicznych i wykorzystywaniu odpowiednich egzogenicznych i endogenicznych warunków rozwoju.

Wizja obszaru Gminy Przyłek odnosi się do najistotniejszych elementów rozwoju gminy:

Gmina Przyłek w 2030 roku jest przyjazną i atrakcyjną przestrzenią do życia i rozwoju dla mieszkańców o rozwiniętej, dopasowanej do ich potrzeb infrastrukturze i uporządkowanej, bezpiecznej przestrzeni publicznej. Sprzyja integracji społecznej, budując postawy zaangażowania i współuczestnictwa w rozwoju Gminy. Zapewnia bogatą ofertę kulturalną, turystyczną, edukacyjną i rekreacyjną swoim mieszkańcom, a także odwiedzającym.

Gmina w pełni wykorzystuje swoje potencjały rozwojowe, będąc atrakcyjnym miejscem do wypoczynku i rekreacji dla turystów i mieszkańców. Jest miejscem sprzyjającym dynamicznemu rozwojowi lokalnej przedsiębiorczości i rolnictwa w myśl zasady zrównoważonego rozwoju.

Gmina Przyłek jest jednostką zaangażowaną w rozwój obszaru, poprzez zaangażowanie we współpracę z innymi samorządami, otwartą na dialog i współpracę międzysektorową.

Za realizację wizji rozwoju Gminy Przyłek odpowiadają jej interesariusze: władze Gminy, jednostki organizacyjne Gminy, instytucje publiczne z obszaru Gminy, organizacje

pozarządowe, przedsiębiorcy, rolnicy, mieszkańcy, podmioty działające wspólnie również z innymi samorządami.

Misja w rozwoju Gminy stanowi natomiast wyznaczenie ogólnych kierunków działań w rozwoju obszaru, biorąc pod uwagę najistotniejsze wartości i potrzeby jej mieszkańców.

Sformułowana poniżej misja rozwoju Gminy Przyłęk obrazuje zatem w sposób ogólny działania, które podejmują władze Gminy, jako podmiot wdrażający dokumenty o charakterze strategicznym we współpracy z pozostałymi interesariuszami, mające na celu realizację zadań i obowiązków ustawowych, przy jednoczesnym odpowiadaniu na potrzeby lokalnej społeczności. Uwzględniono w niej cechy wyróżniające Gminę, walory naturalne, dostępne zasoby oraz potrzeby i oczekiwania jej mieszkańców.

Misją rozwojową Gminy Przyłęk jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego jej obszaru, pozwalające na podnoszenie jakości życia społeczności lokalnej.

Gmina w pełni wykorzystuje posiadane zasoby i walory, a także endogeniczne i egzogeniczne potencjały rozwojowe, przyczyniając się do podnoszenia własnej atrakcyjności osiedleńczej i inwestycyjnej. Gmina w pełni wykorzystuje zasoby i walory dziedzictwa kulturowego, religijnego, przyrodniczego i terytorialnego do promocji jako miejsca atrakcyjnego turystycznie.

Podejmowanie skutecznych działań dążących do systematycznego i zintegrowanego rozwoju turystyki, przedsiębiorczości, rolnictwa i kapitału ludzkiego pozwala na zbudowanie trwałej przewagi konkurencyjnej Gminy.

Skuteczna współpraca międzysamorządowa i międzysektorowa pozwala na osiągnięcie efektu synergii i pobudzanie szerszego rozwoju całego obszaru.

Zarysowana powyżej wizja i misja rozwoju Gminy Przyłęk stanowi podstawę wyznaczenia kluczowych celów strategicznych i operacyjnych, pozwalających na sukcesywne realizowanie założonych kierunków rozwojowych Gminy.

5. Cele i potrzeby rozwojowe Gminy

Przedstawiona w rozdziale powyżej wizja Gminy Przyłęk obrazuje wynikową efektów realizacji Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030, wespół z innymi dokumentami o charakterze strategicznym i planistycznym. Osiągnięcie założonego efektu docelowego, jakim jest ww. wizja, wymaga wyznaczenia celów strategicznych i służących ich realizacji celów operacyjnych, stanowiących swego rodzaju kamienie milowe, których sukcesywne osiągnięcie będzie przybliżało Gminę do jej docelowego stanu. Nakreślenie celów strategicznych i operacyjnych Gminy pozwoli w kolejnym rozdziale określić kierunki działań niezbędne do podjęcia celem ograniczenia lub całkowitego wykluczenia problemów rozwojowych obszaru zidentyfikowanych w części diagnostycznej Strategii. Dla osiągnięcia trwałych rezultatów

szczególnie istotnym jest wykorzystywanie wewnętrznych potencjałów Gminy, przy jednoczesnym identyfikowaniu zewnętrznych szans rozwojowych.

Dla realizacji Strategii wyszczególniono **pięć komplementarnych celów strategicznych**. Stanowią one z jednej strony odpowiedź na zdiagnozowane problemy zidentyfikowane podczas procesu diagnozy aktualnej sytuacji Gminy, z drugiej – kierunki ku realizacji założonej wizji i misji Gminy.

Wyznaczone dla Gminy cele strategiczne obejmują zarówno wymiar społeczny, gospodarczy, przestrzenny jak i środowiskowy. Harmonizują z celami zarysowanymi dla rozwoju województwa mazowieckiego oraz są spójne ze wskazaniem Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030.

Wieloetapowe określanie kierunków rozwoju Gminy Przyłęk jest efektem pracy zespołu składającego się z przedstawicieli Urzędu Gminy Przyłęk i ekspertów zewnętrznych. Poniżej zdefiniowano cele strategiczne Gminy Przyłęk do roku 2030:

Cel strategiczny 1. Efektywne wykorzystanie walorów środowiskowych i terytorialnych oraz historycznych Gminy Przyłęk, pozwalające na stworzenie unikalnych, konkurencyjnych produktów turystycznych

Gmina Przyłęk może szczycić się szczególnymi walorami krajobrazowymi oraz bogatymi zasobami historyczno-kulturowymi, zwłaszcza o charakterze religijnym i patriotycznym. Aspekty te, właściwie wykorzystane i wypromowane, stanowią niewątpliwą przewagę konkurencyjną Gminy. Dlatego też szczególnie istotnym jest przygotowanie zróżnicowanej oferty turystyczno-rekreacyjnej, pozwalającej na wygenerowanie zwiększonego, w stosunku do obecnego, poziomu ruchu turystycznego. Pozwoli to na ożywienie gospodarki Gminy, nie tylko w branży turystycznej, ale także branżach pokrewnych. Atrakcyjność turystyczna stanowi bowiem główny wewnętrzny potencjał Gminy, który obecnie nie jest dostatecznie wykorzystany. Atrakcyjność turystyczna powinna być zbudowana na dwóch filarach:

1. Terytorialnie peryferyjne położenie i naturalna produkcja rolno-owocowo-warzywna pretenduje do rozwoju agroturystyki,
2. Naturalne walory środowiskowe oraz zasoby historyczne obligują do zbudowania oferty wycieczkowej.

Dla osiągnięcia tak określonego celu 1 niniejszej Strategii konieczne jest stworzenie infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, okołoturystycznej oraz zintensyfikowanie działań w zakresie promocji turystycznej.

Osiągnięcie zdefiniowanego powyżej celu możliwe będzie dzięki realizacji celów operacyjnych:

Cel operacyjny 1.1. Przeznaczenie i zagospodarowanie nowych obszarów w Gminie Przyłęk oraz dostosowanie obecnych przestrzeni publicznych pod działalność związaną z turystyką, kulturą i rekreacją

Cel operacyjny 1.2. Zwiększenie dostępności terenów o szczególnych walorach turystycznych na obszarze Gminy

Cel operacyjny 1.3. Ochrona i renowacja miejsc i obiektów zabytkowych wymagających interwencji na obszarze Gminy Przyłęk

Cel operacyjny 1.4. Poprawa stanu infrastruktury okołoturystycznej: budowa nowych oraz rozbudowa istniejących elementów niezbędnych do zwiększania atrakcyjności turystycznej Gminy Przyłęk

Cel operacyjny 1.5. Stymulowanie działań związanych ze stworzeniem wysokiej jakości infrastruktury obsługi ruchu turystycznego na terenie Gminy Przyłęk i przedsiębiorczości okołoturystycznej

Cel operacyjny 1.6. Stymulowanie i wspieranie działań zmierzających do odtwarzania, zachowania i kultywowania lokalnych tradycji Gminy Przyłęk

Cel strategiczny 2. Podniesienie atrakcyjności osiedleńczej Gminy Przyłęk oraz podniesienie jakości życia jej mieszkańców

Do głównych elementów świadczących o atrakcyjności osiedleńczej obszaru należą: dostępność wysokiej jakości edukacji, instytucjonalnych form opieki nad dziećmi, usługi z zakresu ochrony zdrowia i opieki społecznej, a także kultury, integracji społecznej i różnorodnych form spędzania czasu wolnego. Duże znaczenie, w związku z peryferyjnym położeniem Gminy i utrudnionym dostępem do usług edukacyjnych na poziomie szkolnictwa średniego, wyższego i branżowego, mogą mieć narzędzia umożliwiające kształcenie na odległość. Wysoka jakość i dostępność tego rodzaju usług społecznych jest zatem warunkiem niezbędnym do podnoszenia poziomu życia mieszkańców Gminy oraz budowania jej atrakcyjności osiedleńczej. Cel ten w pełni wpisuje się w potrzeby mieszkańców wynikające z diagnozy obszaru Gminy i realizowany będzie przez projekty i inwestycje z zakresu rozwoju usług, infrastruktury społecznej i narzędzi cyfrowych.

Do zdefiniowanego kierunku rozwoju przyporządkowano następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 2.1. Rozwój wysokiej jakości infrastruktury przedszkolnej i żłobkowej w Gminie Przyłęk

Cel operacyjny 2.2. Rozwój wysokiej jakości infrastruktury edukacyjnej dla dzieci i młodzieży oraz podjęcie działań w celu zwiększenia dostępu do edukacji dzieci, młodzieży, dorosłych, w tym w wieku powyżej 50 roku życia, w Gminie Przyłęk

Cel operacyjny 2.3. Podnoszenie dostępności podstawowych i specjalistycznych usług z zakresu ochrony zdrowia, świadczonych w odpowiednich, adekwatnych do charakteru tych usług warunkach dla mieszkańców Gminy Przyłęk

Cel operacyjny 2.4. Zapewnienie warunków do sprawowania wysokiej jakości opieki nad osobami starszymi, zależnymi, z niepełnosprawnościami na obszarze Gminy Przyłęk

Cel operacyjny 2.5. Podniesienie dostępności do atrakcyjnej i funkcjonalnej publicznej infrastruktury, zapewniającej mieszkańcom Gminy Przyłęk korzystne warunki do integracji i działalności społecznej

Cel operacyjny 2.6. Rozwój nowoczesnej infrastruktury drogowej Gminy sprzyjający podniesieniu dostępności transportowej jej obszaru

Cel strategiczny 3. Zrównoważone wykorzystanie walorów środowiskowych Gminy Przyłęk oraz ich ochrona i kształtowanie

Kwestie związane z ochroną środowiska naturalnego i jego zrównoważanym wykorzystaniem odgrywają coraz istotniejszą rolę w planowaniu strategicznym. Jest to związane także z rosnącą świadomością społeczną związaną z nasilającymi się problemami związanymi z zanieczyszczeniem środowiska i zmianami klimatycznymi. W Gminie o tak atrakcyjnym krajobrazie środowiskowym, dbałość o dobra naturalne nabiera szczególnego znaczenia. By wizja Gminy mogła zostać osiągnięta, koniecznym jest dążenie do rozwoju społeczno-gospodarczego z poszanowaniem zasobów środowiska. Władze Gminy muszą prowadzić politykę zapewniającą bezpieczeństwo ekologiczne mieszkańców. Dlatego też realizacja trzeciego celu strategicznego zostanie zapewniona poprzez projekty i inwestycje związane z rozwojem odnawialnych źródeł energii, przedsięwzięcia wodno-ściekowe, gospodarkę odpadami i edukację ekologiczną oraz ochroną obszarów szczególnie cennych przyrodniczo.

Cel strategiczny 3 realizowany będzie przez następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 3.1. Rozbudowa i uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej oraz gospodarki odpadami Gminy pozwalająca na poprawę jakości życia mieszkańców przy jednoczesnej dbałości o bezpieczeństwo ekologiczne obszaru Gminy

Cel operacyjny 3.2. Podniesienie efektywności energetycznej budynków z obszaru Gminy pozwalające na zapobieganie zanieczyszczeniu i poprawę jakości powietrza atmosferycznego

Cel operacyjny 3.3. Rozwój edukacji ekologicznej oraz promocji racjonalnego, odpowiedzialnego gospodarowania unikalnymi zasobami środowiskowymi Gminy Przyłęk

Cel strategiczny 4. Poprawa jakości zarządzania i zdolności instytucjonalnej Gminy Przyłęk oraz rozwój współpracy ponadlokalnej

Dla realizacji celu strategicznego 4 oraz osiągnięcia wizji rozwoju Gminy Przyłęk konieczna jest optymalizacja i harmonizacja procedur zarządzania strategicznego i operacyjnego Gminy, podniesienie jakości usług publicznych, rozwój współpracy i budowanie społeczeństwa

obywatelskiego oraz współpracy międzysamorządowej. Jak wynika z diagnozy stanu obecnego Gminy, niedostateczny potencjał instytucjonalny administracji samorządowej, trudności w nawiązywaniu trwałych i efektywnych partnerstw publicznych i społecznych, a także systemem zarządzania w niewielkim stopniu wykorzystujący partycypację społeczną, stanowią istotną barierę rozwoju społeczno-gospodarczym Gminy Przyłęk.

Do zdefiniowanego kierunku rozwoju przyporządkowano następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 4.1. Rozwój zintegrowanych metod zarządzania Gminą poprzez spójne planowanie strategiczne oraz zarządzanie promocją obszaru Gminy

Cel operacyjny 4.2. Włączenie społeczności lokalnej w zarządzanie strategiczne rozwojem obszaru Gminy

Cel operacyjny 4.3. Podniesienie sprawności funkcjonowania Samorządu poprzez rozwój infrastruktury oraz innowacyjnych rozwiązań technicznych w Urzędzie Gminy i jednostkach podległych

Cel strategiczny 5. Podniesienie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców i odwiedzających na terenie Gminy Przyłęk

Zapewnienie bezpieczeństwa zarządzanego obszaru, stanowi jedno z podstawowych zadań samorządu gminnego. W przestrzeni publicznej szczególnie ważną rolę pełni sprawna i bezpieczna infrastruktura techniczna i drogowa oraz przeciwpowodziowa. Szeroko rozumiane bezpieczeństwo mieszkańców jest kwestią kluczową, niezbędną do realizacji zidentyfikowanej wizji Gminy Przyłęk. Realizacja celu strategicznego 5 skupia się na wdrożeniu działań ukierunkowanych na poprawę infrastruktury drogowej i infrastruktury towarzyszącej, co wpłynie w sposób istotny na bezpieczeństwo mieszkańców i turystów. W ramach realizacji przedmiotowego celu strategicznego realizowane będą również zadania związane z przeciwdziałaniem podtopieniom i zabezpieczeniem mienia mieszkańców przed powodzią.

Do zdefiniowanego kierunku rozwoju przyporządkowano następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 5.1.: Poprawa jakości infrastruktury drogowej i towarzyszącej pozwalająca na podniesienie poziomu bezpieczeństwa w ruchu drogowym w Gminie

Cel operacyjny 5.2.: Podniesienie poziomu bezpieczeństwa przeciwpowodziowego w Gminie

6. Kierunki działań planowane do podjęcia w odpowiedzi na zidentyfikowane problemy i cele

Do poszczególnych celów operacyjnych Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030, zidentyfikowanych w rozdziale 5, zostały określone główne kierunki działań. Kierunki działań stanowią przedsięwzięcia i projekty oraz inne zadania, które mogą być realizowane w celu osiągnięcia zakładanych celów. Dla kierunków działań określono także oczekiwane rezultaty i wskaźniki oceniające osiągnięcie założonych rezultatów.

NAZWA CELU OPERACYJNEGO	ZIDENTYFIKOWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY	WSKAŹNIKI OCENY OSIĄGNIĘCIA REZULTATÓW
CEL STRATEGICZNY 1. EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE WALORÓW ŚRODOWISKOWYCH I HISTORYCZNYCH GMINY PRZYŁĘK POZWALAJĄCE NA STWORZENIE UNIKALNYCH, KONKURENCYJNYCH PRODUKTÓW TURYSTYCZNYCH			
Cel operacyjny 1.1. Przeznaczenie i zagospodarowanie nowych obszarów w Gminie Przyłęk oraz dostosowanie obecnych przestrzeni publicznych pod działalność związaną z turystyką, kulturą i rekreacją	– Zagospodarowanie turystyczne i ekologiczne (ścieżki turystyczne, ścieżki edukacyjno-przyrodnicze) – Zagospodarowanie terenów atrakcyjnych przyrodniczo i kulturowo w Gminie Przyłęk na potrzeby rozwoju turystyki, kultury i rekreacji – Zagospodarowanie terenów rekreacyjnych, turystycznych i historycznych w Gminie Przyłęk – place zabaw, sceny, miejsca na ognisko – Zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne terenów wokół obiektów publicznych i kościołów	– Podniesiony poziom atrakcyjności turystycznej Gminy Przyłęk – Udostępnione nowe atrakcje turystyczne dla mieszkańców i przyjezdnych – Zachowane dziedzictwo kulturowe, przyrodnicze i historyczne – Rozwinięta infrastruktura rekreacyjna	– Zwiększenie liczby osób korzystających z nowych terenów rekreacyjnych i turystycznych i miejsc agroturystycznych – Zwiększenie liczby turystów odwiedzających Gminę Przyłęk – Zwiększenie liczby osób korzystających z infrastruktury sportowo-rekreacyjnej – Poszerzenie oferty aktywnego spędzania czasu dla mieszkańców Gminy

	oraz dróg publicznych poprzez budowę ścieżek spacerowych i ścieżek pieszo – jezdnych – Stworzenie narzędzi służących ochronie obszarów cennych przyrodniczo i racjonalnemu wykorzystaniu wód – Upowszechnienie i promocja lokalnej twórczości poprzez organizację wydarzeń tematycznych – Modernizacja i /lub budowa obiektów sportowych i infrastruktury sportowej, płyt boisk, wraz z zapleczem szatniowo – socjalnym, siłowni napowietrznych		
Cel operacyjny 1.2. Zwiększenie dostępności terenów o szczególnych walorach turystycznych na obszarze Gminy	– Budowa i oznakowanie ścieżek pieszo–rowerowych, dróg, dostępność do miejsc przyrodniczych, edukacyjnych i historycznych – Budowa ciągów komunikacyjnych, łączy miejscowość Przyłęk z miejscowości wchodzącymi	– Podniesiona dostępność obiektów turystycznych w Gminie – Lepsza jakość połączeń komunikacyjnych obszarów atrakcyjnych turystycznie na obszarze Gminy	– Zwiększenie liczby turystów odwiedzających Gminę – Liczba nowych obiektów turystycznych i rekreacyjnych

	w skład Gminy oraz z węzłami komunikacyjnymi gminy i powiatu zwoleńskiego (przystankiem bus, samochód, rower) i terenami rekreacyjnymi – Budowa parkingów, miejsc rekreacyjnych i turystycznych – Ustawienie tablic informacyjnych o obiektach zabytkowych znajdujących się na terenie Gminy		
Cel operacyjny 1.3. Ochrona i renowacja miejsc i obiektów zabytkowych wymagających interwencji na obszarze Gminy Przyłęk	– Rewitalizacja obiektów / obszarów zabytkowych oraz kulturowych – Inwentaryzacja i digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego – Prowadzenie prac remontowych, konserwatorskich na obiektach zabytkowych i wsparcie tego typu działań osób trzecich – Współpraca ze szkołami w ramach opieki nad pomnikami i miejscami pamięci – Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy	– Ochronione przed dalszą degradacją obiekty i miejsca zabytkowe – Podniesiona świadomość mieszkańców, w tym młodzieży szkolnej o konieczności ochrony zabytków materialnych i niematerialnych, historii i tradycji Gminy – Lepsze planowanie przestrzenne pozwalające na ochronę walorów zabytkowych i przyrodniczych Gminy	– Liczba obiektów / obszarów zabytkowych i kulturowych udostępnionych zwiedzającym po przeprowadzonych pracach konserwatorskich lub rewitalizacyjnych – Liczba osób korzystających z obiektów i zasobów kultury Gminy

Cel operacyjny 1.4. Poprawa stanu infrastruktury okołoturystycznej: budowa nowych oraz rozbudowa istniejących elementów niezbędnych do zwiększania atrakcyjności turystycznej Gminy Przyłęk	– Budowa i wyposażenie rekreacyjnych placów edukacyjno-ekologicznych we wszystkich sołectwach – Budowa siłowni zewnętrznych – Budowa parkingów, altan i miejsc widokowych, wiat, amfiteatru – Budowa miejsc rekreacyjnych wraz z parkingami związanych z rozwojem ruchu turystycznego – Budowa wysokiej jakości infrastruktury społecznej – Budowa nowoczesnej infrastruktury komunikacyjnej (punkty przesiadkowe, parkingi)	– Zrealizowane inwestycje w zakresie budowy i rozbudowy infrastruktury wspierającej turystykę – Podniesienie poziomu przedsiębiorczości w obszarach turystyki i okołoturystycznych wśród mieszkańców Gminy	– Liczba osób korzystających z infrastruktury okołoturystycznej
Cel operacyjny 1.5. Stymulowanie działań związanych ze stworzeniem wysokiej jakości infrastruktury obsługi ruchu turystycznego na terenie Gminy Przyłęk i przedsiębiorczości okołoturystycznej	– Utworzenie nowoczesnego Punktu Informacji Turystycznej – Stworzenie ośrodka budowania tożsamości kulturowej i/lub edukacji ekologicznej – Wsparcie doradcze przedsiębiorców zajmujących się agroturystyką oraz turystyczną bazą noclegową i gastronomiczną	– Lepiej prowadzana i skoordynowana obsługa ruchu turystycznego w Gminie – Rozbudowana infrastruktura niezbędna do obsługi ruchu turystycznego – Zwiększona świadomość przedsiębiorców prowadzących	– Wzbogacona oferta Gminy w zakresie obsługi turystów – Liczba osób korzystająca z miejsc obsługi ruchu turystycznego – Wzrost przedsiębiorczości w branży turystycznej i okołoturystycznej w Gminie

Cel operacyjny 1.6. Stymulowanie i wspieranie działań zmierzających do odtworzenia, zachowania i kultywowania lokalnych tradycji Gminy Przyłęk	– Utworzenie szlaków historyczno-edukacyjnych – Modernizacja miejsc pamięci – Promocja dziedzictwa historycznego poprzez wydawnictwa historyczno-naukowe, także z wykorzystaniem różnych form audiowizualnych – Kultywowanie tradycji i dbanie o zachowanie pamięci bohaterów tego regionu – Promocja lokalnych twórców ludowych	agroturystykę i gastronomię – Zachowana i rozpropagowana historia Gminy przyczyniająca się do popularyzacji turystyki historycznej – Aktywizacja mieszkańców w zakresie kultywowania i propagowania historii i tradycji Gminy	– Liczba uczestników wydarzeń promujących historię i tradycje Gminy – Liczba zorganizowanych wydarzeń promujących historię i tradycje Gminy
CEL STRATEGICZNY 2. PODNIESIENIE ATRAKCYJNOŚCI OSIEDLEŃCZEJ GMINY PRZYŁĘK ORAZ PODNIESIENIE JAKOŚCI ŻYCIA JEJ MIESZKAŃCÓW			
Cel operacyjny 2.1. Rozwój wysokiej jakości infrastruktury przedszkolnej i żłobkowej w Gminie Przyłęk	– Adaptacja i remont budynku na potrzeby żłobka – Modernizacja, remont oraz zakup wyposażenia do przedszkoli. – Tworzenie nowych oddziałów przedszkolnych	– Zwiększona dostępność do infrastruktury żłobków i przedszkoli na obszarze Gminy – Zwiększony udział dzieci w wieku przedszkolnym w wysokiej jakości edukacji przedszkolnej	– Liczba miejsc wychowania żłobkowego – Liczba miejsc wychowania przedszkolnego

Cel operacyjny 2.2. Rozwój wysokiej jakości infrastruktury edukacyjnej dla dzieci i młodzieży oraz podjęcie działań w celu zwiększenia dostępu do edukacji dzieci, młodzieży, dorosłych, w tym w wieku powyżej 50 roku życia w Gminie Przyłęk	– Modernizacja i remont szkół podstawowych – Zagospodarowanie otoczenia i rozbudowa infrastruktury sportowo-rekreacyjnej – Zakup pojazdów na potrzeby działalności oświatowej i edukacyjnej, w tym do przewozu dzieci szkolnych – Modernizacja i remont obiektów sportowych – Rozbudowa szkół podstawowych wraz ze zmianą ich przeznaczenia – Tworzenie narzędzi cyfrowych i zakup sprzętu umożliwiającego kształcenie się na odległość – Wspieranie uczenia się przez całe życie oraz podnoszenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych, w tym osób w wieku 50+ – Wspieranie edukacji dzieci i młodzieży szczególnie uzdolnionej, w tym wspieranie poradnictwa specjalistycznego i terapeutycznego	– Zwiększona dostępność do infrastruktury edukacyjnej na obszarze Gminy – Zwiększona dostępność do obiektów sportowych na obszarze Gminy – Zmniejszone dysproporcje terytorialne w dostępie do edukacji – Efektywnie zorganizowany system edukacji na obszarze Gminy – Ułatwiony dostęp kształcenia on line – Podniesione umiejętności cyfrowe mieszkańców – Rozwinięty system nauczania wykorzystującego technologie cyfrowe (e-kształcenie) oraz innowacyjne metody nauczania	– Liczba miejsc w szkołach podstawowych – Rozbudowana oferta pozalekcyjnych zajęć sportowych dla dzieci i młodzieży – Zwiększona liczba osób podnoszących kwalifikacje na odległość – Zwiększona liczba dzieci specjalnych potrzebach edukacyjnych – Zwiększona liczba osób podnoszących kwalifikacje w wieku 50+
---	---	---	---

	– Wspieranie rozwoju kształcenia uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych		
Cel operacyjny 2.3. Podnoszenie dostępności podstawowych i specjalistycznych usług z zakresu ochrony zdrowia, świadczonych w odpowiednich, adekwatnych do charakteru tych usług warunkach dla mieszkańców Gminy Przyłęk	– Modernizacja, remont i wyposażenie placówek opieki zdrowotnej – Organizacja „białych niedziel” – Doposażenie gabinetu lekarskiego/pielęgniarskiego i dentystycznego w szkołach podstawowych – Zapewnienie całodobowej opieki medycznej – Wsparcie działań modernizacyjnych, konserwacyjnych i renowacyjnych osób trzecich mających na celu utworzenie obiektów zapewniających mieszkańcom Gminy dostęp do podstawowych i specjalistycznych usług medycznych oraz opiekuńczych – Udział administracji publicznej w promocji i propagowaniu zdrowego trybu życia	– Zwiększona dostępność usług zdrowotnych – Poprawiona jakość usług zdrowotnych i zmniejszone dysproporcje terytorialne w dostępie do nich – Podniesiona świadomość mieszkańców Gminy co do istoty profilaktyki i prowadzenia zdrowego trybu życia – Podniesiony standard funkcjonowania infrastruktury społecznej – Zmniejszona różnica w dostępie do świadczeń zdrowotnych	– Liczba osób korzystających ze zmodernizowanej infrastruktury ochrony zdrowia – Liczba zorganizowanych działań promocyjnych w zakresie profilaktyki i propagowania zdrowego trybu życia

Cel operacyjny 2.4. Zapewnienie warunków do sprawowania wysokiej jakości opieki nad osobami starszymi, zależnymi, z niepełnosprawnościami na obszarze Gminy Przyłęk	– Powstanie ogólnodostępnego Klubu Seniora – Zakup pojazdów do przewozu osób niepełnosprawnych – Wsparcie podmiotów świadczących usługi medyczne w zakresie remontów i wyposażenia placówek medycznych – Utworzenie domu pobytu dla seniorów – Wsparcie działań modernizacyjnych, konserwacyjnych i renowacyjnych osób trzecich mających na celu utworzenie obiektów zapewniających starszym/ zależnym/ niepełnosprawnym mieszkańcom Gminy dostęp do podstawowych i specjalistycznych usług medycznych oraz usług opiekuńczych	– Zwiększona dostępność usług społecznych na obszarze Gminy, zwłaszcza dla osób zależnych i z niepełnosprawnościami – Zwiększona dostępność usług wsparcia i aktywizacji osób starszych	– Liczba usług społecznych kierowanych do osób starszych, zależnych i z niepełnosprawnościami – Liczba osób starszych, zależnych i z niepełnosprawnościami korzystających z usług społecznych
Cel operacyjny 2.5. Podniesienie dostępności do atrakcyjnej	– Modernizacja, adaptacja i wyposażenie budynków OSP na	– Zmodernizowana, dobrze wyposażona i zróżnicowana	– Rozbudowana oferta kulturalna Gminy

i funkcjonalnej publicznej infrastruktury, zapewniającej mieszkańcom Gminy Przyłęk korzystne warunki do integracji i działalności społecznej	cele społeczno-kulturalne, wraz z ich otoczeniem – Modernizacja i wyposażenie budynków gminnych na potrzeby związane z działalnością bibliotek i świetlic środowiskowych, KGW, klubu dziecięcego, domów seniora, etc. we wszystkich sołectwach – Wyposażenie budynków biblioteki publicznej i świetlic – Wsparcie dla działań organizacji pozarządowych w pracach remontowych i modernizacyjnych, ich infrastruktury udostępnionej na działalność publiczną mieszkańcom Gminy – Modernizacja, remont i wyposażenie Gminnej Biblioteki Publicznej	infrastruktura kultury na obszarze Gminy – Podniesiony poziom integracji społecznej wśród mieszkańców Gminy – Zwiększony poziom aktywności mieszkańców w zakresie kultury i różnorodnych – Wzbogacona oferta form spędzania czasu wolnego na obszarze Gminy	– Rozbudowana oferta form spędzania wolnego czasu w Gminie – Liczba osób korzystających z infrastruktury kultury i spędzania wolnego czasu w Gminie
Cel operacyjny 2.6. Rozwój nowoczesnej infrastruktury drogowej Gminy sprzyjający	– Budowa i modernizacja dróg dojazdowych, placów i przystanków, związanych z usługami transportu zbiorowego	– Zwiększona dostępność komunikacyjna Gminy	– Rozbudowana oferta transportu zbiorowego na obszarze Gminy

podniesieniu dostępności transportowej jej obszaru	– Zwiększenie udziału środków transportu przyjaznych dla środowiska, mieszkańców	– Rozwinięte i zintegrowane różne formy transportu na obszarze Gminy	– Zwiększona liczba transportu ekologicznego
	– Zagospodarowanie terenów publicznych na potrzeby komunikacyjne i miejsca przesiadkowe	– Zwiększona dostępność do infrastruktury transportu zbiorowego i ekologicznego	
	– Modernizacja i budowa placów oraz przystanków związanych z usługami transportu zbiorowego		
	– Zakup i montaż wiat przystankowych na przystankach komunikacji transportu zbiorowego		

CEL STRATEGICZNY 3. ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTANIE WALORÓW ŚRODOWISKOWYCH GMINY PRZYŁĘK ORAZ ICH OCHRONA I KSZTAŁTOWANIE

Cel operacyjny 3.1. Rozbudowa i uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej oraz gospodarki odpadami Gminy pozwalająca na poprawę jakości życia mieszkańców przy jednoczesnej dbałości o	– Rozbudowa kanalizacji sanitarnej i wodociągowej na terenie wszystkich sołectw	– Zapewnione bezpieczeństwo ekologiczne Gminy	– Liczba osób korzystających z instalacji kanalizacyjnej
	– Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w enklawach mieszkalnych	– Uregulowana i uporządkowana gospodarka wodno-ściekowa	– Liczba osób korzystających z ujęć wody
	– Modernizacja/budowa oczyszczalni ścieków,	– Zwiększona dostępność do nowoczesnej infrastruktury ujęć wody i oczyszczania	
	– Modernizacja i remont ujęć wody		

bezpieczeństwo ekologiczne obszaru Gminy	– Budowa nowych ujęć wody pitnej wraz ze stacjami uzdatniania wody – Utylizacja azbestu na terenie Gminy – Utylizacja pyłów zalegających w paleniskach i kominach budynków mieszkalnych – Zakup sprzętu do utrzymania zieleni i porządku w Gminie	ścieków i utylizacji odpadów	
Cel operacyjny 3.2. Podniesienie efektywności energetycznej budynków z obszaru Gminy pozwalające na zapobieganie zanieczyszczeniu i poprawę jakości powietrza atmosferycznego	– Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej – Termomodernizacja budynku świetlic wiejskich wraz z ich modernizacją z przeznaczeniem na cele społeczno-kulturalne – Termomodernizacja oraz modernizacja budynków OSP – Realizacja programów podnoszenia efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej – wyposażenie w instalacje fotowoltaiczne, pompy ciepła, solary, likwidacja przestarzałych źródeł ciepła	– Zwiększona efektywność energetyczna budynków użyteczności publicznej w Gminie – Zmniejszona emisja gazów i pyłów do atmosfery – Zwiększona dostępność mieszkańców i przedsiębiorców do różnych form wsparcia w zakresie podnoszenia efektywności energetycznej posiadanych/użytkowanych nieruchomości	– Liczba osób korzystających z termomodernizowanych obiektów użyteczności publicznej – Liczba osób wsparta w zakresie zwiększania efektywności energetycznej nieruchomości – Liczba przedsiębiorstw wsparta w zakresie zwiększania efektywności energetycznej nieruchomości

	– Realizacja programów podnoszenia efektywności energetycznej obiektów mieszkalnych – wyposażenie w instalacje fotowoltaiczne, pompy ciepła, solary, likwidacja przestarzałych źródeł ciepła, – Wymiana nieefektywnych źródeł ciepła na ekologiczne – Realizacją programów przeciwdziałającym zagrożeniom naturalnym i służącym adaptacji do zmian klimatu	– Zwiększona liczba przedsięwzięć dotyczących zmian klimatycznych	– Liczba przedsięwzięć dotyczących zmian klimatycznych
Cel operacyjny 3.3. Rozwój edukacji ekologicznej oraz promocji racjonalnego, odpowiedzialnego gospodarowania unikalnymi zasobami środowiskowymi Gminy Przyłęk	– Kampania edukacyjna obejmująca wszystkie placówki oświatowe Gminy, dotycząca szeroko pojętej tematyki ochrony środowiska – Kampania edukacyjna obejmująca wszystkich mieszkańców Gminy, dotycząca tematyki prawidłowej segregacji odpadów – Organizacja cyklu spotkań i warsztatów ekologicznych dla mieszkańców Gminy	– Podniesiona świadomość mieszkańców w zakresie istoty ochrony środowiska – Podniesiona świadomość mieszkańców w zakresie istoty prawidłowej segregacji odpadów	– Liczba zrealizowanych kampanii informacyjnych dotyczących ochrony środowiska Gminy – Liczba zrealizowanych kampanii informacyjnych dotyczących segregacji odpadów w Gminie

- Wydanie folderów, ulotek, broszur o tematyce ekologicznej
- Nagranie filmu promującego działania proekologiczne wykorzystującego walory naturalne Gminy

CEL STRATEGICZNY 4. POPRAWA JAKOŚCI ZARZĄDZANIA I ZDOLNOŚCI INSTYTUCJONALNEJ GMINY PRZYŁĘK ORAZ ROZWÓJ WSPÓŁPRACY PONADLOKALNEJ

Cel operacyjny 4.1.
Rozwój zintegrowanych metod zarządzania Gminą poprzez wspólne planowanie strategiczne oraz zarządzanie promocją obszaru Gminy

- Promocja inwestycyjna Gminy
- Udział Gminy we wspólnych akcjach promocyjnych z podmiotami zewnętrznymi
- Wzmocnienie systemu kontroli wewnętrznej w Urzędzie Gminy
- Wprowadzenie procedur zarządzania ryzykiem w Gminie
- Wdrożenie działań poprawiających komunikację wewnętrzną jednostek organizacyjnych Gminy i Urzędu Gminy
- Usprawnienie komunikacji na linii urząd – interesant

– Skoordynowane metody skutecznego zarządzania w zakresie funkcjonowania Gminy i jej jednostek organizacyjnych

– Liczba jednostek organizacyjnych Gminy objętych systemem zarządzania

Cel operacyjny 4.2.
Włączenie społeczności lokalnej w zarządzanie

- Rozwój form partycypacji społecznej w procesie decyzyjnym

– Podniesiony poziom aktywności społecznej

– Liczba załatwionych spraw poprzez

strategiczne rozwijanie obszaru Gminy	Władz Gminy, w tym w formie e – usług – Współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na obszarze Gminy – Przystąpienie władz gminy do stowarzyszenia/ fundacji/ związku o charakterze ponadlokalnym w celu wymiany doświadczeń i rozwoju Gminy	w zakresie współzarządzania Gminą – Zwiększona aktywność Władz Gminy w zakresie współpracy z NGO na obszarze Gminy	udostępnioną on-line usługę publiczną – Liczba przedsięwzięć Gminy zrealizowanych wspólnie z NGO – Liczba nowych porozumień o współpracy
Cel operacyjny 4.3. Podniesienie sprawności funkcjonowania Samorządu poprzez rozwój infrastruktury oraz innowacyjnych rozwiązań technicznych w Urzędzie Gminy i jednostkach podległych	– Podwyższenie stopnia dojrzałości e-usług, świadczonych przez Urząd Gminy mieszkańcom i przedsiębiorcom – Podwyższenie stopnia dojrzałości e-usług przez firmy obsługujące Gminę w zakresie zagospodarowania odpadami – Aktualizacja zapisów dokumentów planistycznych i strategicznych – Dostosowanie Urzędu Gminy do potrzeb interesantów, w tym do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	– Zwiększony poziom e-dostępności Gminy i jej jednostek organizacyjnych – Zwiększona dostępność Urzędu Gminy dla osób z niepełnosprawnościami	– Liczba załatwionych spraw poprzez udostępnioną on-line usługę publiczną – Liczba osób z niepełnosprawnościami korzystająca z usług Urzędu Gminy

CEL STRATEGICZNY 5. PODNIESIENIE POZIOMU BEZPIECZEŃSTWA MIESZKAŃCÓW I ODWIEDZAJĄCYCH NA TERENIE GMINY PRZYŁĘK

Cel operacyjny 5.1.:
Poprawa jakości
infrastruktury drogowej
i towarzyszącej
pozwalająca na
podniesienie poziomu
bezpieczeństwa w ruchu
drogowym w Gminie

– Budowa nowych odcinków dróg oraz modernizacja, remont lub przebudowa istniejących szlaków komunikacyjnych – Budowa nowych chodników w ramach istniejących ciągów drogowych w miejscowościach Gminy Przyłęk – Modernizacja i remont istniejących chodników i ciągów drogowych – Oświetlenie dróg gminnych, poboczy i chodników – Doświetlenie miejsc najbardziej niebezpiecznych na terenie Gminy – Doświetlenie przejść dla pieszych oraz wprowadzenie oznaczenia poziomego i pionowego dostosowanego do natężenia ruchu i prędkości – Wygradzanie bądź montowanie barier zabezpieczających w miejscach najbardziej	– Zwiększony poziom bezpieczeństwa w ruchu drogowym – Zwiększona dostępność komunikacyjna wewnętrzna i zewnętrzna Gminy – Poprawa jakości ciągów pieszych w Gminie	– Liczba inicjatyw zapobiegających wypadkom/kolizjom na terenie Gminy – Ilość nowych lub poprawionych ciągów pieszych

Cel operacyjny 5.2.: Podniesienie poziomu bezpieczeństwa przeciwpowodziowego w Gminie	niebezpiecznych (m.in. tereny szkół, przedszkoli)		
	– Budowa kanalizacji deszczowej obejmującej tereny zurbanizowane	– Zwiększona ochrona przeciwpowodziowa Gminy	– Liczba inicjatyw przeciwdziałających skutkom powodzi i podtopień
	– Budowa zbiorników retencyjnych	– Zwiększony poziom bezpieczeństwa miejsc zalewowych	
	– Modernizacja i remont koryt rzek i rowów		

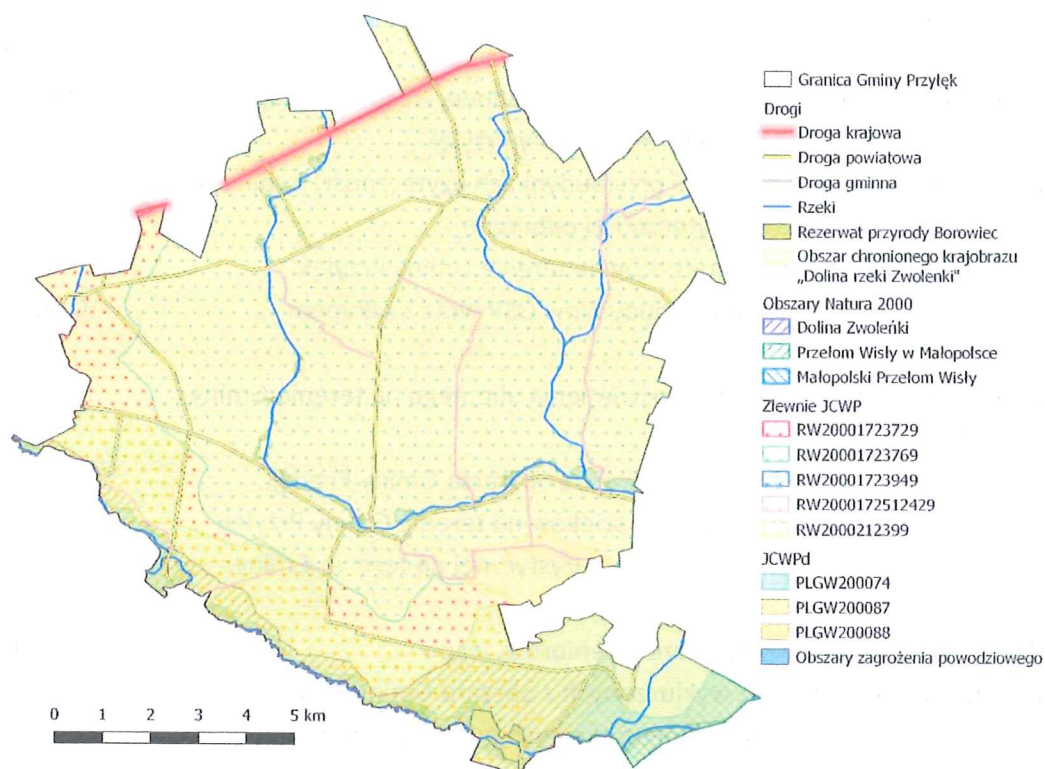
Poniżej przedstawiono planowane do realizacji inwestycje podnoszące jakość życia na obszarze Gminy Przyłęk, wpisujące się w zidentyfikowane powyżej kierunki działań.

Tabela 6. Wykaz planowanych przedsięwzięć priorytetowych

PLANOWANE INWESTYCJE	SZACUNKOWA WARTOŚĆ
Budowa sieci wodociągowych wraz z przebudową stacji wodociągowej oraz oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Przyłęk	6 000 000 zł
Zagospodarowanie przestrzeni przy budynkach użyteczności publicznej	2 500 000 zł
Modernizacja budynków użyteczności publicznej	3 000 000 zł
Budowa, przebudowa, remont dróg na terenie Gminy Przyłęk	10 000 000 zł
Rozbudowa, budowa i remont budynków OSP wraz z zakupem wyposażenia	10 000 000 zł
Modernizacja oraz rozbudowa oświetlenia ulicznego na terenie Gminy Przyłęk	2 000 000 zł
Rozbudowa infrastruktury sportowej na obszarze Gminy Przyłęk	17 000 000 zł
Organizacja systemu oczyszczania ścieków na terenie Gminy Przyłęk	6 000 000 zł
Rozbudowa i budowa infrastruktury turystycznej na terenie Gminy Przyłęk	5 000 000 zł
Rozwój usług społecznych na rzecz seniorów, osób niepełnosprawnych, oraz wykluczonych z obszaru Gminy Przyłęk	4 000 000 zł
Adaptacja wolnych powierzchni użytkowych budynków gminnych na cele gospodarcze i społeczne	5 000 000 zł
Zagospodarowanie terenów gminnych pod działalność gospodarczą	1 000 000 zł
Ochrona Środowiska – Odnawialne Źródła Energii (OZE)	10 000 000 zł
Kultywowanie kultury, tradycji i dbanie o zachowanie pamięci bohaterów tego regionu (miejsca pamięci narodowej)	4 000 000 zł
Poprawa jakości świadczonych usług komunalnych poprzez modernizację infrastruktury i zakup sprzętu	2 000 000 zł
Przeciwdziałanie powodzi i podtopieniom poprzez budowę zbiorników małej retencji i inne	5 000 000 zł
Budowa wału lewego rzeki Wisły na długości 1,71 km w miejscowości Lucimia, gm. Przyłęk	Inwestycja w trakcie szacowania
RAZEM	89 500 000 zł

Wartość inwestycji, których zakres został zidentyfikowany oszacowano na wartość blisko 90 milionów złotych.

7. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie

Ryc. 2 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Przyłęk

Opracowanie własne na podstawie danych źródłowych

Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej w Gminie Przyłęk oraz stan zagospodarowania obszaru Gminy zostały zaprezentowane w rozdziale 2.2. Diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej Gminy Przyłęk stanowiącej załącznik nr 1 do niniejszego dokumentu.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej jest uzależniony od charakteru danej jednostki samorządu terytorialnego, przyjętych w Strategii kierunków rozwoju i stopnia zaawansowania realizacji założonych celów.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej oparto o założenia obowiązującego Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Przyłęk (SUiKZP) uchwalone przez Radę Gminy Przyłęk Uchwałą Nr 228/XXXII/2001 z dnia 23 maja 2001 r.

Model stanowi zobrazowanie planowanej polityki rozwoju lokalnego, jest długookresową wizją strategiczną rozwoju Gminy wynikającą z uwarunkowań związanych z położeniem, trendami rozwojowymi w tym demograficznymi i gospodarczymi. Opierając się na analizie uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych (zaprezentowanych w diagnozie sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej Gminy Przyłęk) model prezentuje przedsięwzięcia

kluczowe do osiągnięcia celów Strategii. W modelu funkcjonalno-przestrzennym Gminy Przyłęk nie wyznaczono obszarów strategicznej interwencji.

Studium nie jest aktem prawa miejscowego i nie stanowi podstawy do wydawania decyzji administracyjnych, jednak Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 roku jednoznacznie stwierdza w art. 9 ust. 4 „Ustalenia studium są wiążące dla organów Gminy przy sporządzaniu planów miejscowych”, a w art. 20 ust. 1 „Plan miejscowy uchwała Rada Gminy, po stwierdzeniu, że nie narusza on ustaleń studium...” Gmina Przyłęk nie posiada obowiązującego planu zagospodarowania przestrzennego.

W przyjętym Studium zidentyfikowano główne problemy występujące w Gminie i mające wpływ na ład przestrzenny. O tym, że Gmina się rozwija świadczy fakt, że w 2020 roku wydano 105 decyzji o warunkach zabudowy. Inwestycje te dotyczyły głównie zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej. Dodatkowo nadano 21 numerów porządkowych.

Dla poprawy mobilności mieszkańców Gminy Przyłęk, a także wzmocnienia powiązań zewnętrznych zaplanowano remonty i modernizację dróg.

Istniejąca sieć transportowa

Infrastruktura drogowa w gminie Przyłęk na dzień 1 stycznia 2020 roku to 149 km dróg. Na dzień 31 grudnia 2020 roku długość dróg się nie zmieniła. Przez teren gminy przebiega tylko jedna droga krajowa nr 12 (połączenie wschód-zachód łączące Lublin z Łodzią) na długości 7,3 km. Ma ona bardzo duże znaczenie dla gminy, gdyż łączy ona gminę z zewnętrznym układem komunikacyjnym o znaczeniu międzynarodowym. Sieć komunikacyjną Gminy uzupełnia 13 dróg powiatowych o łącznej długości o 65,199 km, oraz 35 dróg gminnych o łącznej długości 117,154 km. Układ ten wspomagany jest siecią dróg lokalnych i dojazdowych. Długość dróg według rodzaju nawierzchni:

1) Drogi gminne (L) - łącznie długość 115 km w tym:

- drogi o nawierzchni asfaltowej 93 km
- drogi tłuczniowe 4 km
- drogi gruntowe o nawierzchni wzmocnionej żwirem, żużlem 5 km
- drogi gruntowe 13 km.

2) Drogi dojazdowe do pól (D) - łączna długość to ok. 34 km w tym:

- drogi o nawierzchni asfaltowej ok. 7 km
- drogi gruntowe ok. 27 km.

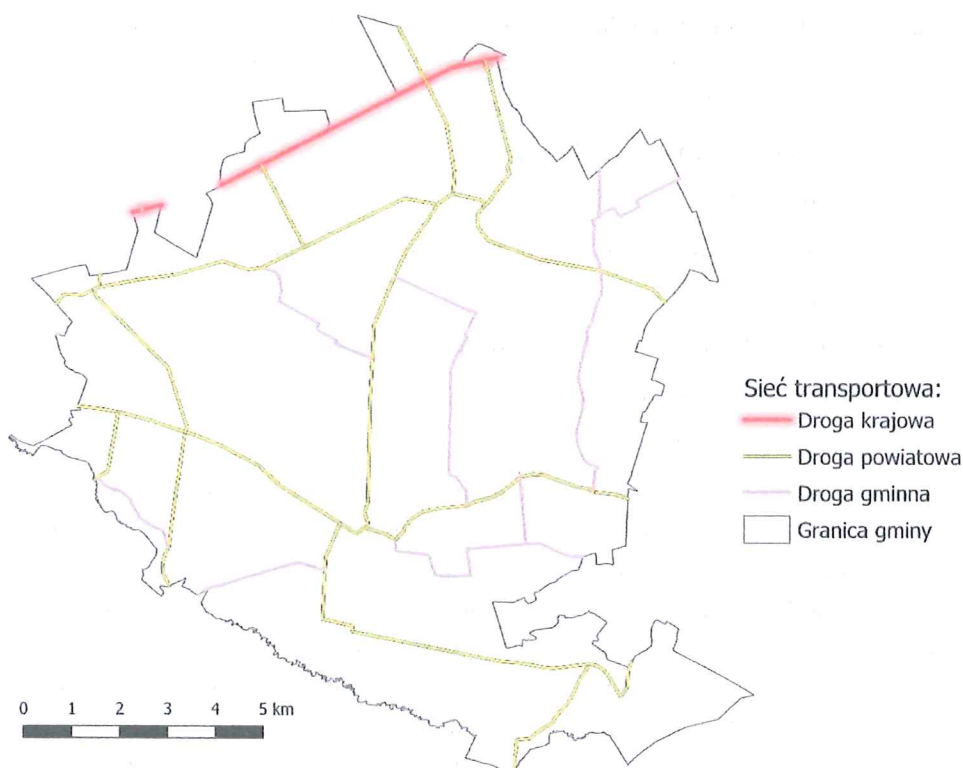
Pod względem komunikacyjnym, Gmina jest dobrze rozwinięta. Sieć dróg na terenie gminy jest wystarczająca, jednakże ich stan techniczny nie jest najlepszy. Na obszarze Gminy, nie funkcjonuje komunikacja kolejowa, niemniej jednak posiada połączenia busy/autobusowe ze Zwoleń, a stamtąd z Lublinem, Warszawą, Radomiem, Katowicami, Łodzią, Lipskiem, Kozienicami, Puławami, Wrocławiem, Opolem, Kielcami i Ostrowcem Świętokrzyskim. Obsługiwane są one przez PKS i firmy prywatne. Najbliższym lotniskiem jest Port Lotniczy Lublin-Świdnik oddalony o ok. 95 km. Odległość od największego lotniska w Polsce im. Fryderyka Chopina w Warszawie wynosi ok. 173 km. W bezpośrednim sąsiedztwie znajduje się również Port Lotniczy Warszawa-Radom im. Bohaterów Radomskiego Czerwca 1976 roku w Radomiu, ale od października 2017 nie odbywają się tam loty rozkładowe, a od stycznia 2019 w związku z przebudową lotnisko zostało zamknięte dla samolotów cywilnych. Zakończenie przebudowy lotniska jest zaplanowane na 2022 rok. Biorąc pod uwagę

rozproszone osadnictwo wiejskie o jednorodnej funkcji zabudowy zagrodowej, zgodnie z trendami ogólnokrajowymi, dynamicznie rozwija się transport indywidualny. Rozproszenie osadnictwa utrudnia dostęp do infrastruktury społecznej i technicznej. Czas podróży z miejsca zamieszkania do szkoły, ośrodka zdrowia czy urzędu zwiększa się, wzrastają też koszty podróży. Efektem są m.in. problemy związane z dowozem dzieci do szkół. Dłuższe odcinki dróg wymagają większych nakładów na remonty i utrzymanie. Budowa i eksploatacja infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i energetycznej przy małym zagęszczeniu odbiorców jest znacznie kosztowniejsza ze względu na wydłużenie niezbędnych odcinków sieci. Wyjątkowo istotną informacją rzucającą na planowanie wszelkiego rodzaju inwestycji infrastrukturalnych (tak z zakresu infrastruktury technicznej jak i społecznej) jest fakt, iż populacja zdecydowanej większości miejscowości leżących na terenie gminy nie przekracza 300 osób.

W wielu miejscowościach Gminy Przyłęk brakuje chodników oraz innych elementów infrastruktury drogowej m.in. zatok przystankowych, wyznaczonych przejść dla pieszych, niezbędnego oznakowania poziomego i pionowego - ma to duży wpływ na poziom bezpieczeństwa społeczności lokalnej.

Mając na uwadze poprawę jakości życia mieszkańców planowana jest również budowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz modernizacja oświetlenia ulicznego, jednak aktualnie nie została określona kolejność i lokalizacja przedsięwzięć planowanych do realizacji w najbliższych latach.

Wśród planowanych kierunków interwencji istotna jest poprawa stanu technicznego świetlic wiejskich oraz budynków użyteczności publicznej.

Ryc. 3 Sieć transportowa Gminy Przyłęk
Opracowanie własne na podstawie danych źródłowych

Wody powierzchniowe i podziemne oraz obszary szczególnego zagrożenia powodzią

Na wody powierzchniowe Gminy Przyłęk składają się naturalne ciek wodne, źródła i rowy melioracyjne. Gmina Przyłęk jest położona na terenie głównych zbiorników wód podziemnych: w większości na terenie GZWP nr 405 Niecka radomska i w niewielkiej części na terenie GZWP nr 406 Niecka lubelska (Lublin).

Podstawę prawną do podejmowania decyzji mających wpływ na stan zasobów wodnych i zasady gospodarowania nimi w przyszłości w Polsce stanowią tzw. Plany gospodarowania wodami opracowane dla każdego obszaru dorzecza wyznaczonego w kraju. Dokumenty te stanowią transpozycję tzw. Ramowej Dyrektywy Wodnej Unii Europejskiej do krajowego porządku prawnego. Gmina Przyłęk objęta została Planem gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (dalej: Plan). Zgodnie z Aktualizacją Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły na lata 2016-2021 (zwana dalej: aPGW), którego obowiązywanie zostało wydłużone, zgodnie z art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 17 listopada 2021 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2368), gmina Przyłęk, położona na obszarze Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie, znajduje się w zasięgu zlewni następujących jednolitych części wód:

1) Jednolite Części Wód Powierzchniowych (JCWP):

- PLRW20001723729,
- PLRW20001723769,
- PLRW20001723949,
- PLRW2000172512429,
- PLRW2000212399;

2) Jednolite Części Wód Podziemnych (JCWPd):

- PLGW200074,
- PLGW200087,
- PLGW200088.

Działania wg Aktualizacji Planu gospodarowania wodami przypisane do kompetencji poszczególnych podmiotów, które mogą być istotne dla Strategii Rozwoju Gminy to:

a) działania do realizowania przez Gminę:

- kontrola postępowania w zakresie gromadzenia ścieków przez użytkowników prywatnych i przedsiębiorców oraz
- oczyszczania ścieków przez użytkowników prywatnych z częstotliwością co najmniej raz na 3 lata,
- weryfikacja Programu ochrony środowiska dla Gminy;

- b) działania do realizowania przez właścicieli nieruchomości:
 - budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących,
 - regularny wywóz nieczystości płynnych,
 - budowa indywidualnych systemów oczyszczania ścieków;
- c) działania do realizowania przez właścicieli/użytkowników obiektów:
 - coroczne raportowanie pomiarów ilości eksploatowanych wód podziemnych przez właściciela/ użytkownika ujęcia.

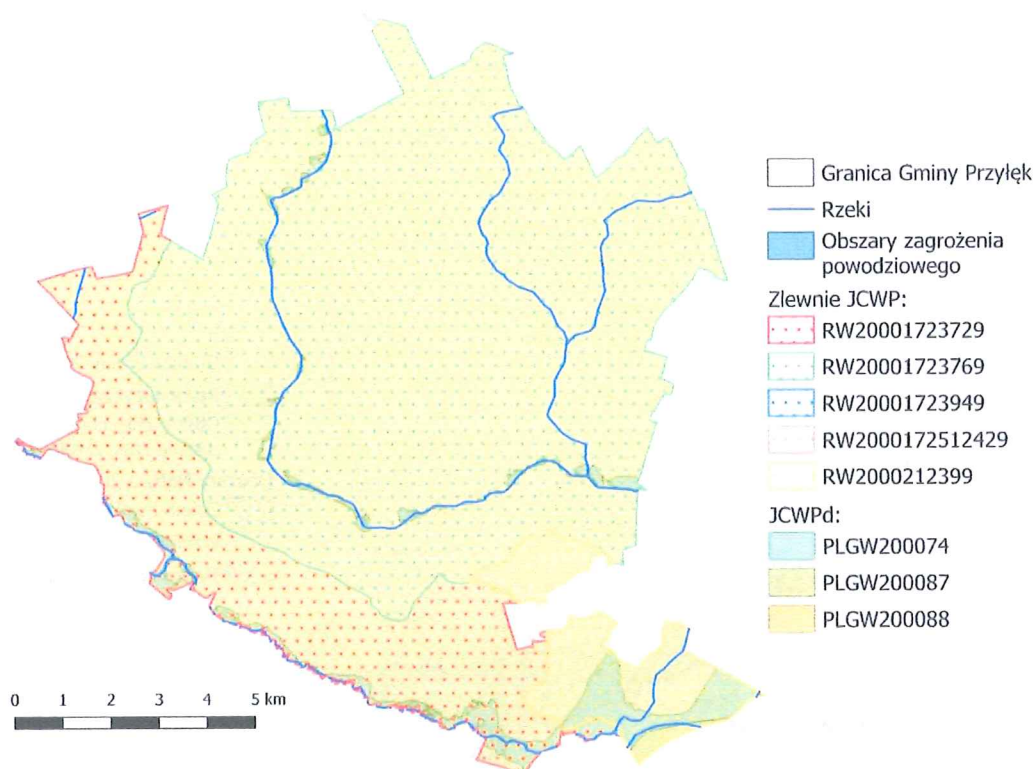
Obszary szczególnego zagrożenia powodzią zostały zdefiniowane w art. 16 ust. pkt. 34 ustawy Prawo wodne (Dz.U.2021.2233, z późn. zm.). Zgodnie z tymi definicjami, za obszary szczególnego zagrożenia powodzią uważa się:

- a) obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat,
- b) obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat,
- c) obszary między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano wał przeciwpowodziowy, a także wyspy i przymuliska, o których mowa w art. 224, stanowiące działki ewidencyjne,
- d) pas techniczny

Na podstawie map zagrożenia powodziowego o godłach arkuszy: M- 34-20-C-d-2, M-34-20-C-d-4, M-34-32-A-b-1, M-34-32-A-b-2, M- 34-32-B-a-1, M-34-32-B-a-2, M-34- 32-A-b-4, M-34-32-B-a-3 oraz M-34- 32-B-a-4 udostępnionych do publicznej wiadomości na Biuletynie Informacji Publicznej Ministerstwa Infrastruktury w dniu 7 września 2022 r. ustalono, że część terenu gminy Przyłęk, znajduje się w zasięgu występowania obszarów szczególnego zagrożenia powodzią dla zalewu wodą Q1% oraz dla zalewu wodą Q10% od rzek Plewka i Zwolenka.

Obszary szczególnego zagrożenia powodzią zostały zdefiniowane w art. 16 ust. pkt. 34 ustawy Prawo wodne

Na podstawie map zagrożenia powodziowego o godłach arkuszy: M- 34-20-C-d-2, M-34-20-C-d-4, M-34-32-A-b-1, M-34-32-A-b-2, M- 34-32-B-a-1, M-34-32-B-a-2, M-34- 32-A-b-4, M-34-32-B-a-3 oraz M-34- 32-B-a-4 udostępnionych do publicznej wiadomości na Biuletynie Informacji Publicznej Ministerstwa Infrastruktury w dniu 7 września 2022 r. ustalono, że część terenu gminy Przyłęk, znajduje się w zasięgu występowania obszarów szczególnego zagrożenia powodzią dla zalewu wodą Q1% oraz dla zalewu wodą Q10% od rzek Plewka i Zwolenka.

Ryc. 4 Zasoby wodne - obszary szczególnego zagrożenia powodzią

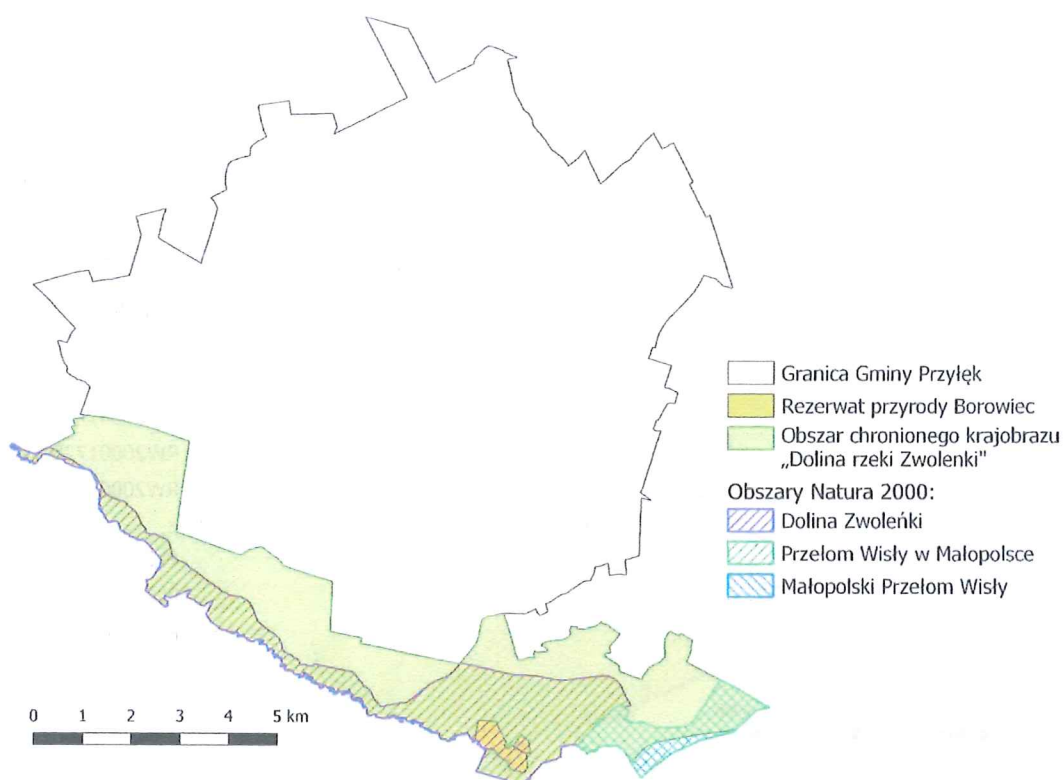
Opracowanie własne na podstawie danych źródłowych

System obszarów chronionych

Według Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody (CRFOP) na terenie Gminy Przylęk występuje:

- Rezerwat przyrody „Borowiec”,
- Obszar chronionego krajobrazu „Dolina rzeki Zwolenki”,
- Obszar Natura 2000 „Dolina Zwoleńki”,
- Obszar Natura 2000 „Przełom Wisły w Małopolsce”,
- Obszar Natura 2000 „Małopolski Przełom Wisły”.

Cennym obszarem pod względem przyrodniczym i krajobrazowym jest „Zalew Baryczka-Janowice”, dlatego ten obszar wskazano do rozwoju infrastruktury turystycznej (rozwój infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej). Atutem przestrzenno-funkcjonalnym są doliny rzeki „Plewki”, „Zwolenki” i „Czerniawki” oraz bezpośrednie sąsiedztwo z Wisłą. Krajobraz terenu urozmaicają liczne naturalne i sztuczne stawy oraz oczka wodne, a także pojedyncze drzewa, zarośla i kępy. Występują też zwarte drzewostany leśne. Ponadto na rzece „Plewe” usytuowany jest zbiornik retencyjny w Janowcach o powierzchni 13 ha, a w miejscowości Andrzejów – Borowiec zlokalizowany jest Rezerwat Żółwia Błotnego. Teren rezerwatu jest doskonałą przestrzenią do utworzenia ścieżki przyrodniczo-edukacyjnej.

Ryc. 5 System obszarów chronionych Gminy Przylęk

Opracowanie własne na podstawie danych źródłowych

W zakresie ustaleń i rekomendacji dotyczących kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie Przylęk należy:

- Zachowanie historycznego, patriotyczno-religijnego charakteru miejscowości w Gminie i struktury przestrzennej,
- Kulturowanie tradycji i kultury,
- Podnoszenie walorów użytkowych oraz komercjalizacja funkcji turystycznej z wykorzystaniem zasobu przyrodniczego i historycznego,
- Podnoszenie jakości życia i zamieszkania,
- Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej Gminy w oparciu o agroturystykę,
- Kształtowanie, porządkowanie i uzupełnianie struktury przestrzennej,
- Zapewnienie dobrej dostępności komunikacyjnej (układ i jakość drogowy, infrastruktura rowerowa i piesza),
- Dążenie do poprawy dostępności infrastruktury społecznej (świetlice, placówki ochrony zdrowia, itp.) i możliwie pełnej dostępności infrastruktury technicznej (m.in. kanalizacyjnej, wodociągowej),
- Rozbudowa obszarów mieszkaniowych z przewagą zabudowy jednorodzinnej oraz zagrodowej z zachowaniem tradycyjnych dla fizjonomii wsi cechami rozplanowania i sposobem sytuowania zabudowy,

- Zachowanie, ochrona przed zainwestowaniem i wykorzystanie zasobów w postaci gleb wysokiej jakości i przydatności rolniczej,
- Zachowanie i ochrona systemu przyrodniczego,
- Utrzymanie zwartych kompleksów przyrodniczych z otuliną biologiczną cieków wodnych,
- Możliwe przekształcenia gruntów rolnych w tereny o innym użytkowaniu, jak: lasy, agroturystyka, turystyka, rekreacja, sport, wypoczynek, produkcja energii ze źródeł odnawialnych.

8. System realizacji Strategii

Proces wdrażania Strategii Rozwoju Gminy, jest procesem złożonym, wymagającym zaangażowania wielu podmiotów i instytucji oraz znacznych nakładów finansowych. Dlatego też koniecznym wydaje się stworzenie systemu wdrażania dokumentu, w ramach którego określone zostaną instytucje zaangażowane w proces wdrażania oraz zidentyfikowane zostaną źródła jego finansowania. Pozwoli to na usprawnienie procesu realizacji zapisów Strategii, dając jednocześnie gwarancję efektywności podejmowanych działań.

Kluczową instytucją odpowiedzialną za wdrożenie Strategii jest **Wójt Gminy Przyłęk** wraz z podległym mu Urzędem Gminy. Wójt odpowiada za ogólną koordynację procesu wdrażania i monitorowania Strategii oraz sprawuje nadzór nad **Grupą zadaniową ds. wdrażania Strategii**. Wójt w szczególności odpowiedzialny jest za zatwierdzanie zidentyfikowanych projektów kluczowych wynikających ze Strategii i nadzór nad procesem ich wdrażania.

Jednostką bezpośrednio odpowiedzialną za realizację zadań związanych z wdrożeniem Strategii, podlegającą Wójtowi będzie Urząd Gminy. Wśród jego pracowników wyłonieni zostaną koordynatorzy dla poszczególnych działań, którzy tworzyć będą Zespół Zadaniowy ds. Wdrażania Strategii.

Do głównych zadań Grupy zadaniowej ds. wdrażania Strategii należeć będzie:

- Prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych kierowanych do społeczności lokalnej, których celem będzie informowanie mieszkańców Gminy o postępach poczynionych w toku wdrażania Strategii oraz angażowanie społeczności lokalnej w ten proces;
- Synchronizacja innych powstających dokumentów strategicznych Gminy z zapisami Strategii,
- Prowadzenie współpracy z instytucjami wspomagającymi, zaangażowanymi w realizację konkretnych zadań inwestycyjnych,
- Przeprowadzanie procedury wprowadzania zmian do Strategii, w odpowiedzi na zmieniające się uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne.

Instytucjami wspomagającymi Wójta i Urząd Gminy w procesie wdrażania Strategii i uczestniczącymi w nim są:

- Rada Gminy,

- jednostki organizacyjne podległe Gminie (Biblioteka),
- placówki edukacyjne (szkoły podstawowe, kluby dziecięce)
- organizacje pozarządowe działające na terenie Gminy, Koła Gospodyń Wiejskich, Ochotnicze Straże Pożarne.

Instytucjami partnerskimi, zarządzającymi określonymi instrumentami i programami, w ramach których będą finansowane niektóre działania wynikające ze Strategii, będą:

- Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego wraz z instytucjami zaangażowanymi w zarządzanie i wdrażanie Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2021-2027,
- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (jako instytucja zaangażowana we wdrażanie Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2021-2027),
- agencje rozwoju regionalnego oraz wspierania przedsiębiorczości,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (jako instytucja pośrednicząca w wydatkowaniu środków),
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- inne.

Do podmiotów, które w istotny sposób przyczyniać się będą do realizacji celów Strategii, zaliczyć również należy podmioty realizujące poszczególne projekty, jak i beneficjentów końcowych objętych wsparciem i działaniami projektowymi, w tym przede wszystkim:

- Starostwo Powiatowe,
- Komendę Powiatową Policji,
- Komendę Powiatową Państwowej Straży Pożarnej,
- przedsiębiorców i ich organizacje zrzeszające,
- instytucje otoczenia biznesu,
- rolników i ich zrzeszenia,
- organizacje pozarządowe,
- mieszkańców Gminy.

Tak szerokie i całościowe podejście do zarządzania wdrażaniem Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk oraz zaangażowanie licznych podmiotów w ten proces, pozwala zakładać, iż cele Strategii będą możliwe do osiągnięcia w zakładanej perspektywie czasowej.

Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Strategia Rozwoju Gminy Przyłęk stanowi ogólny plan rozwoju Gminy na najbliższe lata. Jego realizacja wymaga zatem uspołnienienia z jej zapisami i/lub opracowania szeregu dokumentów o charakterze wykonawczym. W tym celu w dokumentach szczegółowych o charakterze planistycznym czy wykonawczym Gmina Przyłęk powinna opierać się o następujące wytyczne:

- kształtowanie ładu przestrzennego – dokumenty takie jak Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Przyłęk powinny zostać

zaktualizowane z uwzględnieniem zapisów Strategii, w tym nowych inwestycji i założeń związanych z ochroną walorów środowiskowych i historycznych;

- rewitalizacja przestrzeni Gminy Przyłęk – ze względu na występowanie obszarów wymagających szczególnej interwencji na obszarze Gminy Przyłęk opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji może okazać się pomocnym narzędziem zarządzania wyprowadzaniem ze stanu kryzysowego określonych obszarów Gminy. GPR jest dokumentem strategicznym, który koncentruje się w sposób szczególny na obszarach zdegradowanych, czyli obszarach szczególnej koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych, przestrzennych, czy środowiskowych.
- poprawa funkcjonowania administracji publicznej, współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej – rekomenduje się aktualizację ram funkcjonowania Gminy i jej jednostek podległych, by zapewnić ciągłość współpracy i szybką wymianę informacji, w tym w zakresie świadczenia e-usług. Pozwoli to z jednej strony na wzmocnienie współpracy i powiązań międzyinstytucjonalnych oraz na budowanie trwałej współpracy z partnerami społecznymi, m.in. z organizacjami pożytku publicznego, partnerami publiczno-prywatnymi, itp. Współpraca taka mogłaby się odbywać w zakresie poprawy jakości świadczenia usług publicznych, usług transportu publicznego, rozwoju kapitału ekologicznego, zintegrowanych inwestycji, współpracy ze społeczeństwem.
- realizacja działań i planowanych inwestycji – opracowanie Planów Operacyjnych dla inwestycji wynikających z opracowanej Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk może być pomocnym narzędziem koordynacji i zarządzania licznymi inwestycjami realizowanymi przez różne podmioty. Tego rodzaju dokumenty pozwolą bowiem na określenie zakresu inwestycji i podmiotów odpowiedzialnych za ich realizację, ale także na szybkie reagowanie w sytuacji naniesienia koniecznych zmian w projektach.
- rozwój wspólnego produktu turystycznego – szczególny charakter Gminy Przyłęk, której jednym z głównych potencjałów jest turystyka i w znacznym stopniu niewykorzystane walory przyrodnicze i historyczne, a także znaczny potencjał gmin sąsiadujących są podstawą do rekomendacji wspólnego produktu turystycznego wraz ze strategią marketingu, zgodnie z założeniami Strategii. Budowanie partnerstwa wokół wspólnego rozwoju turystycznego obszaru pozwoli na trwały rozwój Gminy w obszarze turystyki, dając możliwość szerszego oddziaływania oraz wzmocnienia trwałych powiązań partnerskich z gminami sąsiadującymi, NGO, czy przedsiębiorcami z obszaru Gminy. Rekomenduje się utworzenie produktu turystycznego, w co za tym idzie, strategii marketingowej w oparciu o zasoby historyczne i naturalne walory przyrodnicze. Do promocji marketingowej zaleca się szerszą promocję rezerwatu żółwia błotnego, atutu posiadania „zagłębia truskawki i malin”.
- Opracowanie aktualnego Gminnego programu opieki nad zabytkami - program określa zasadnicze kierunki działań inicjowane przez władze Gminy w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego będącego w granicach administracyjnych Gminy. Jest dokumentem planistycznym wymagającym opinii Wojewódzkiego Konserwatora

Zabytków. Gmina Przyłęk posiada zasoby kulturowe, które w danym dokumencie powinny być zebrane.

Ramy finansowe strategii

Ramy finansowe są narzędziem wskazującym szacowaną wielkość środków finansowych niezbędnych do realizacji Strategii, potwierdzając tym samym możliwość realizacji przez Gminę zaplanowanych działań. Ramy finansowe realizacji Strategii są zależne zarówno od zakresu przedmiotowego i zakładanego horyzontu czasowego zaplanowanych działań, jak i kondycji finansowej samej Gminy oraz jej zdolności inwestycyjnej.

W toku prac nad Strategią i analizą ram i źródeł jej finansowania wykorzystano doświadczenia Gminy zebrane podczas realizacji działań podejmowanych w ostatnich latach, w tym przede wszystkim związane z wdrażaniem „Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2007-2015” oraz „Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Przyłęk na lata 2016-2024”, w tym także współfinansowanych ze źródeł zewnętrznych.

Działania rozwojowe, założone w Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030, finansowane będą ze środków pozostających w dyspozycji samorządu lub środków zewnętrznych, o które Gmina może skutecznie zabiegać. Do najważniejszych źródeł finansowania realizacji Strategii zaliczyć należy środki publiczne pochodzące głównie ze źródeł krajowych i międzynarodowych uzupełniane wymaganym współfinansowaniem z budżetu własnego Gminy.

Celem oceny zdolności Gminy Przyłęk do realizacji działań rekomendowanych w niniejszej Strategii poddano analizie dane historyczne obrazujące stan finansów Gminy, które szczegółowo przedstawiono w części diagnostycznej Strategii stanowiącej załącznik nr 1. Uzupełnieniem powyższego była próba określenia potencjału inwestycyjnego Gminy w perspektywie czasowej założonej w przedmiotowym dokumencie, do czego wykorzystano dane prognostyczne.

Tabela 7. Źródła dochodów Gminy Przyłęk w latach 2017 - 2021

Źródła dochodów	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
dochody własne	5 456 728,20	5 818 869,53	6 966 724,15	7 234 699,53	7 701 106,23
dotacje	10 676 001,30	10 624 168,42	14 499 218,27	15 403 075,15	15 328 076,36
subwencje	11 031 705,00	11 222 102,00	11 865 222,00	12 187 008,00	17 514 055,00
OGÓŁEM	27 164 434,50	27 665 139,95	33 331 164,42	34 824 782,68	40 543 237,59

Tabela – Analiza własna w oparciu o dane z Raportów o stanie Gminy Przyłęk z lat 2017-2021.

W latach 2017-2021 dochody budżetu Gminy sukcesywnie rosły (jedynie w roku 2020 dochody majątkowe ulegały nieznacznemu zmniejszeniu, ale nie miało to przełożenia na

dochody ogółem) osiągając wartość ok. 27, 16 mln zł w roku 2017, dochodząc do ponad 40,54 mln zł w roku 2021. Największa część dochodów zrealizowanych w roku 2021, tj. 17 514 055,00 zł (43,19%) pochodzi z subwencji. Kolejną znaczną pozycję w strukturze dochodów – 15 328 076,36 zł (37,81%) zajmuje dotacja celowa z budżetu państwa i dotacja z udziałem środków unijnych. Najmniejszy udział w strukturze dochodów stanowią dochody własne Gminy, które obejmują łącznie kwotę 7 701 106,23 zł (19,00%).

W stosunku do roku 2020 dochody budżetu Gminy wzrosły o około 16,42% z kwoty 34 824 782,68 zł do kwoty 40 543 237,59 złotych. Wyraźnie wzrosły także dochody budżetu Gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca – na początku analizowanego okresu było to ok. 4 300 zł, natomiast w 2021 r. osiągnęły wartość ok. 6700 zł.

Tabela 8. Wyszczególnienie źródeł przechołów Gminy Przyłęk w latach 2017-2021

Wyszczególnienie	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021	Różnica między rokiem 2021 a 2017
dochody ogółem	27 164 434,50	27 665 139,95	33 331 164,42	34 824 782,68	40 543 237,59	13 378 803,09
dochody bieżące	26 817 276,50	27 091 172,95	29 476 333,05	31 624 810,00	33 125 629,95	6 308 353,45
dochody majątkowe	347 158,00	573 967,00	3 854 831,37	3 199 972,28	7 417 607,64	7 070 449,64

Tabela – Analiza własna w oparciu o dane z Raportów o stanie Gminy Przyłęk z lat 2017-2021.

Tabela 9. Tytuły wydatków w okresie sprawozdawczym (w zł)

	2017	2018	2019	2020	2021
Rolnictwo	1 809 636,50	906 575,35	981 316,59	1 050 311,44	1 140 944,31
Transport i łączność	1 867 887,36	2 233 246,42	497 455,13	836 116,95	2 189 996,02
Gospodarka mieszkaniowa	11 205,67	19 790,66	22 738,84	150 596,24	196 835,79
Działalność usługowa	15 751,05	18 443,85	16 636,40	21 060,80	25 728,97
Administracja Publiczna	2 504 501,63	2 863 581,94	2 828 377,92	2 690 889,43	2 751 281,77
Urzędy naczelných organów władzy państwowej i kontroli	1 279,00	106 867,70	68 546,00	75 161,87	1 280,39
Obrona narodowa	500	0,00	0,00	0,00	0,00
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	292 681,54	786 077,25	353 011,86	325 818,34	516 144,52
Obsługa długu publicznego	44 188,35	33 840,45	28 072,77	17 384,24	10 879,54
Różne rozliczenia	0,00	0,00	0,00	0,00	25 145,00
Oświata i wychowanie	8 441 661,68	9 577 239,58	10 846 901,16	9 405 930,85	10 485 098,10

Ochrona zdrowia	72 567,71	140 323,86	56 659,57	52 939,59	115 386,62
Pomoc społeczna	1 323 583,34	1 330 979,00	1 517 303,61	1 456 912,77	1 521 317,81
Edukacyjna opieka wychowawcza	185 265,00	171 510,00	164 598,00	137 780,00	109 492,00
Rodzina	8 951 354,07	8 602 518,75	9 110 868,88	11 745 538,10	10 768 605,49
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	719 369,34	722 419,90	4 488 333,22	1 634 118,59	4 547 298,45
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	501 447,96	634 366,30	672 088,19	586 261,20	591 936,74
Kultura fizyczna i sport	502 833,27	328 482,01	17 967,46	20 937,20	93 885,14
RAZEM	27 245 713,47	28 476 263,02	31 670 875,60	30 207 757,61	35 091 256,66

Tabela – Analiza własna w oparciu o dane z Raportów o stanie Gminy Przyłęk z lat 2017- 2021.

O aktywności samorządu terytorialnego w zakresie budowania rozwoju lokalnego świadczy przede wszystkim poziom wydatków budżetowych. W analizowanym okresie odnotowano znaczny wzrost wydatków budżetowych ponoszonych przez Gminę – w okresie 2017-2021 wzrosły one z ok. 7,8 mln zł do ok. 35 mln zł. Analogicznie w całym poddanym analizie okresie wzrastały wydatki Gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W roku 2017 było to ok. 4300 zł, a w 2021 już ok. 5800 zł. Rodzajem wydatków o szczególny znaczeniu dla rozwoju Gminy są wydatki inwestycyjne, które przyczyniają się do kreowania nowej jakości życia mieszkańców, tworząc podstawy trwałego rozwoju społecznego, gospodarczego, środowiskowego i przestrzennego. Wydatki inwestycyjne ujęte są w jednej z pozycji aktywów bilansu Gminy, tj. środki trwałe w budowie. Zadłużenie Gminy Przyłęk na koniec 2021 roku kształtuje się na poziomie 980 000,00 zł, co stanowi ok. 2,42 % wykonanych dochodów. Zadłużenie wynika z zaciągniętego w 2014 r. kredytu długoterminowego i zaciągniętej w 2016 r. pożyczki w Wojewódzkim Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Poziom zadłużenia wykazuje tendencję spadkową i pozostał na bezpiecznym poziomie, o czym świadczy spełnienie relacji wynikającej z art. 243 ustawy o finansach publicznych.

Przeprowadzona analiza wykazała, że w latach 2017-2021 Gmina Przyłęk prowadziła zrównoważoną politykę budżetową. Władzom Gminy udało się w sposób odpowiedzialny gospodarować dostępnymi środkami budżetowymi równoważąc wydatki i dochody Gminy przy jednoczesnym generowaniu sukcesywnych wzrostów kluczowych wskaźników. Jednocześnie w analizowanym okresie Gmina Przyłęk realizowała z powodzeniem inwestycje współfinansowane z różnych źródeł, w tym ze środków zewnętrznych, co potwierdza zdolność Gminy do wykorzystania wsparcia funduszy zewnętrznych w realizacji projektów zapisanych w Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2021-2030.

Tworząc ramy finansowe dla zaplanowanych w Strategii przedsięwzięć należy wziąć pod uwagę prognozy dotyczące źródeł i wartości projektów w ramach Wieloletnich Ram Finansowych na lata 2021-2027, prognozy dotyczące ogólnego stanu finansów publicznych, kluczowe wskaźniki makroekonomiczne. Pozwoli to na przewidywanie co do sytuacji w jakiej znajdować się może budżet Gminy Przyłęk w perspektywie najbliższych lat. Do przeprowadzenia wspomnianej powyżej analizy przyjęto założenia dotyczące:

- Wieloletniego planowania finansowego, w szczególności powiązania założeń Strategii z dokumentami strategicznymi: Wieloletnią Prognozą Finansową Gminy Przyłęk, Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku i Regionalnym Programem Operacyjnym, Wieloletnim Planem Finansowym Państwa, Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030, Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) itp.;
- Utrzymującej się znacznej liczby podmiotów publicznych, których środki mogą być wykorzystywane w sposób bezpośredni do realizacji celów zapisanych w Strategii – np. jako element kontraktów terytorialnych, środków w ramach RPO lub też w sposób pośredni – jako element programów sektorowych, których instrumenty są koordynowane dla osiągnięcia celów rozwoju określonego terytorium. Daje to możliwość skorzystania z dużej liczby rozproszonych źródeł finansowania dla przedsięwzięć ujętych w Strategii;
- Utrzymania się lub nawet zwiększenia wielkości środków wydatkowanych z budżetu UE, budżetu państwa i przez inne podmioty publiczne na realizację przedsięwzięć wspierających rozwój społeczny, gospodarczy, środowiskowy i przestrzenny oraz kreujących konkurencyjność w wymiarze lokalnym i regionalnym;
- Rosnącej roli środków prywatnych, m.in. funduszy pożyczkowych, gwarancji i poręczeń kredytowych, bankowych usług finansowych, jak i mechanizmów oraz form partnerstwa publiczno-prywatnego, za pomocą których można realizować cele rozwojowe ujęte w Strategii.

Strategia Rozwoju Gminy Przyłęk określa kierunki interwencji podejmowanej w perspektywie do roku 2030, w tym szereg kluczowych inwestycji gminnych, wskazując równocześnie potencjalne źródła finansowania. Horyzont czasowy założonych działań obejmuje rok 2030, a ich wartość oszacowano na ponad 75 mln zł. Do oszacowania przybliżonej wartości inwestycji wykorzystano m.in. bazę wiedzy i doświadczeń powstałą w wyniku prac nad ramami finansowymi dla innych dokumentów funkcjonujących na poziomie Gminy, realizacji różnego typu inwestycji w ostatnich latach, a także informacje finansowe zapisane w opracowanych już projektach, studiach wykonalności itp.

Szacunki związane z potencjałem inwestycyjnym Gminy, w kontekście realizacji założeń Strategii są szczególnie istotne ze względu na fakt, iż to od potencjału inwestycyjnego jednostki samorządu terytorialnego uzależniona jest wielkość środków finansowych, które może przeznaczyć na daną inwestycję rozwojową w zakładanym horyzoncie czasowym.

Analizując historyczne dane dotyczące finansów Gminy, wnioskować można, iż gospodarka finansowa Gminy Przyłęk prowadzona jest w sposób wyważony, z uwzględnieniem realnych możliwości jednostki w tym zakresie. Potwierdzają to również rokroczne uchwały Regionalnej Izby Obrachunkowej o pozytywnym opiniowaniu przedkładanych przez Gminę dokumentów. Jednocześnie, co szczególnie istotne w kontekście budowania ram finansowych Strategii oraz analizy jej wykonalności finansowej, Gmina sukcesywnie realizuje projekty rozwojowe, w tym projekty infrastrukturalne i inwestycyjne, wymagające nakładów finansowych. Rozważne planowanie harmonogramów realizacji inwestycji, jak i skuteczne aplikowanie

o współfinansowanie planowanych inwestycji ze środków krajowych i Unii Europejskiej, pozwala Gminie z sukcesem realizować zaplanowane przedsięwzięcia.

Skala zaplanowanych działań realizujących cele Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030 oraz doświadczenie w realizacji inwestycji w ramach dokumentów strategicznych w latach poprzednich pozwalają wnioskować o finansowej wykonalności Strategii.

Proces wdrażania tak szeroko zakrojonego dokumentu strategicznego, jakim jest Strategia Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030, wymaga poniesienia znacznych nakładów finansowych, stanowiących istotne obciążenie dla budżetu Gminy. Dlatego też szczególnie istotne jest poszukiwanie innych, zewnętrznych źródeł finansowania zaplanowanych w ramach Strategii przedsięwzięć.

Władze Gminy mogą ubiegać się o pomoc finansową m.in. z następujących źródeł:

- budżet państwa,
- programy pomocowe UE, Norweskiego Mechanizmu Finansowego, fundacji i organizacji, instytucji finansowych i funduszy inwestycyjnych,
- rządowe programy wspierające integrację europejską,
- środki pochodzące od inwestorów (lokalnych, krajowych i zagranicznych).

Gmina Przyłęk posiada doświadczenie z lat ubiegłych w pozyskiwaniu zewnętrznych środków finansowych i realizacji przedsięwzięć z ich udziałem. Zdobyte doświadczenie pozwoli na skuteczne ubieganie się o środki finansowe, które będą dostępne w ramach kolejnej perspektywy finansowej. Niektóre zadania konieczne do realizacji, z uwagi na znaczne koszty inwestycyjne będą mogły zostać zrealizowane jedynie przy wsparciu środków zewnętrznych. Gmina może ubiegać się o dofinansowanie zadań z zakresu: odnawialnych źródeł energii, gospodarki niskoemisyjnej, w szczególności termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej, ochrony środowiska, kultury, edukacji, czy infrastruktury technicznej i społecznej. Władze Gminy będą również aktywnie wspierać lokalnych przedsiębiorców aplikujących o środki pomocowe na rozpoczęcie i rozwój działalności gospodarczej.

Jednym z najistotniejszych, w zakresie finansowania inwestycji zaplanowanych w Strategii, źródeł zewnętrznych będą fundusze europejskie w nowej perspektywie finansowej UE 2021-2027, w ramach programów operacyjnych: na poziomie regionalnym (16 programów) i krajowym. Gmina może ubiegać się o dofinansowanie planowanych przedsięwzięć przede wszystkim w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2021-2027, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2021-2027 oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Racjonalne wykorzystywanie posiadanych zasobów własnych Gminy oraz pojawiających się możliwości pozyskania finansowania z zewnątrz, będzie gwarantem realizacji zaplanowanych inwestycji zgodnie z zaplanowanym harmonogramem ich realizacji. Dzięki temu zrealizowane zostaną cele Strategii, co wpłynie pozytywnie na rozwój gospodarczy i społeczny Gminy Przyłęk.

9. System monitorowania i ewaluacji strategii rozwoju

Monitoring Strategii

Jak w przypadku każdego dokumentu długookresowego, realizacja Strategii Rozwoju Gminy jest warunkowana różnego rodzaju czynnikami zewnętrznymi. Powoduje to konieczność stałej obserwacji procesu jego wdrażania, bieżącego śledzenia postępów w realizacji celów dokumentu oraz szybkiego i efektywnego reagowania na zmieniające się uwarunkowania.

Dlatego też koniecznym jest tworzenie systemu monitoringu Strategii, który jako narzędzie zarządzania realizacją dokumentu, umożliwi okresową ocenę i dostosowanie podejmowanych działań do zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych i diagnozowanych potrzeb, a tym samym efektywne planowanie i wydatkowanie środków finansowych. Umożliwi to prowadzenie stałej ilościowej i jakościowej obserwacji zmian wpływających na realizację celów Strategii, co z kolei pozwoli na sukcesywne określanie stopnia realizacji zaplanowanych zadań, dając elastyczność w stosunku do napotykanym zmian warunków zewnętrznych.

System monitoringu Strategii Rozwoju Gminy Przylęk na lata 2022-2030 zakłada systematyczną analizę informacji i ich zbieranie w trybie ciągłym - w szczególności w zakresie prawidłowości procesu wdrażania założeń dokumentu, zarówno w aspekcie rzeczowym, jak i finansowym. Przyjęto, iż system obejmie dwa obszary realizacji dokumentu:

- wdrażanie samej Strategii, w tym badanie wskaźników realizacji jej celów;
- funkcjonowanie systemu instytucjonalnego Gminy Przylęk i jej jednostek organizacyjnych, jako głównych podmiotów odpowiedzialnych za wdrażanie Strategii.

Wójt Gminy Przylęk, jako główny podmiot odpowiedzialny za wdrażanie Strategii, będzie odpowiedzialny za nadzór nad procesem monitoringu. Natomiast szczegółowe zadania w tym zakresie realizowane będą poprzez jednostki/stanowiska Urzędu Gminy oraz jednostki podległe. Za koordynację procesu monitoringu odpowiadać będzie Grupa zadaniowa ds. wdrażania Strategii natomiast za terminowe raportowanie odpowiedzialność ponosić będą wszystkie podmioty zaangażowane w realizację Strategii.

Jednym z głównych narzędzi systemu monitoringu będą raporty monitoringowe – przygotowywane raz do roku pełne sprawozdania z realizacji założeń strategicznych dokumentu, w tym postępów w realizacji wskaźników Strategii oraz założonych w niej celów, a także realizacji planowanych inwestycji. Raporty przygotowywane będą przez Grupę zadaniową ds. wdrażania Strategii przedstawiane do zaopiniowania i zatwierdzenia Wójtowi Gminy. Badanie stopnia realizacji Strategii prowadzone będzie w oparciu o zestaw wskaźników monitoringowych. Osiągnięte wartości pozwalają będzie na ocenę stanu realizacji dokumentu, dając tym samym podstawę do wprowadzania koniecznych zmian i aktualizacji Strategii.

Tabela 10. Wskaźniki monitoringowe Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030

Cel	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa (2020 r.)	Kierunek zmian do 2030 roku	Źródło danych
CEL STRATEGICZNY 1. EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE WALORÓW ŚRODOWISKOWYCH I HISTORYCZNYCH GMINY PRZYŁĘK POZWALAJĄCE NA STWORZENIE UNIKALNYCH, KONKURENCYJNYCH PRODUKTÓW TURYSTYCZNYCH	Stopień wykorzystania miejsc noclegowych ogółem wg powiatów (%)	22,4* (dane za 2021, brak danych za 2020)		GUS BDL
	Wskaźnik przedsiębiorczości (podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności)	436		GUS BDL
	Podmioty wpisane do rejestru na 1000 ludności	44		GUS BDL
	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności (osoby)	36		GUS BDL
	Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (podmioty)	29		GUS BDL
	Jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności (podmioty)	23		GUS BDL
	Udział podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON (podmioty)	5,3		GUS BDL
	Gęstość zaludnienia (ludność na 1 km ²)	46		GUS BDL
CEL STRATEGICZNY 2. PODNIESIENIE ATRAKCYJNOŚCI OSIEDLEŃCZEJ GMINY PRZYŁĘK ORAZ PODNIESIENIE JAKOŚCI ŻYCIA JEJ MIESZKAŃCÓW	Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców (osoby)	-11,7		GUS BDL
	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (osoby)	67,1		GUS BDL
	Saldo migracji ogółem na 1000 ludności	-11,7		GUS BDL

CEL STRATEGICZNY 3. ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTANIE WALORÓW ŚRODOWISKOWYCH GMINY PRZYŁĘK ORAZ ICH OCHRONA I KSZTAŁTOWANIE	Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności (osoby)	984		GUS BDL
	Porady lekarskie ogółem (POZ) (szt.)	19557		GUS BDL
	Przychodnie na 10 tys. ludności (szt.) - powiat zwolenński	5		GUS BDL
	Nowo zarejestrowane fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców (podmioty)	5*dane za 2021, za 2020 bd		GUS BDL
	Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców (podmioty)	23		GUS BDL
	Powierzchnia gruntów leśnych (ha)	1771		GUS BDL
	Odpady zebrane selektywnie w ciągu roku (t)	301,72		GUS BDL
	Korzystający z instalacji w % ogółu ludności – wodociąg (%)	78,5		GUS BDL
	Korzystający z instalacji w % ogółu ludności – kanalizacja (%) powiat zwolenński	31,5		GUS BDL
	Korzystający z instalacji w % ogółu ludności – gaz (%) powiat zwolenński	11,1		GUS BDL
	Wydatki w rozdziale 90002 - Gospodarka odpadami komunalnymi	1 016 824,88		GUS BDL
	Dochody na 1 mieszkańca (zł)	5 675,49		GUS BDL
	Wydatki na 1 mieszkańca (zł)	4 923,04		GUS BDL

	Wydatki w Dziale 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego ogółem	586 261,20		GUS BDL
CEL STRATEGICZNY 5. PODNIESIENIE POZIOMU BEZPIECZEŃSTWA MIESZKAŃCÓW I ODWIEDZAJĄCYCH NA TRENIE GMINY PRZYŁĘK	Wydatki w Dziale 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa ogółem (zł)	325 818,34		GUS BDL
	Udział wydatków na drogi publiczne w wydatkach ogółem (%)	2,8		GUS BDL

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Ewaluacja

Istotą procesu ewaluacji jest możliwość oceny wszystkich podejmowanych działań na każdym etapie pracy nad Strategią Rozwoju Gminy Przyłęk. Jest szczególnie ważnym źródłem informacji, które mogą zostać skutecznie wykorzystane do ulepszania procesów rozwojowych Gminy. Ewaluacja jest bowiem procesem, pozwalającym na szersze spojrzenie i ocenę wpływu podjętych w ramach wdrażania Strategii działań, na ogólny rozwój Gminy w różnych aspektach, m.in. społeczno-gospodarczym, środowiskowym, kulturowym, przestrzennym, a tym samym ocenę realizacji celów założonych w dokumencie.

Skuteczny proces ewaluacji Strategii umożliwia wykorzystanie zdobytych w nim informacji do skutecznego zarządzania zmianą, poprzez dopasowanie planowanych do realizacji przedsięwzięć do zmieniających się w czasie potrzeb mieszkańców Gminy, a tym samym do właściwego wydatkowania środków finansowych Gminy. Proces ten, w zależności od typu ewaluacji, daje możliwość oceny celowości, efektywności, trafności oraz wartości dodanej zarówno przedsięwzięć planowanych do realizacji (*ex-ante*), realizowanych (*mid-term*), jak i zakończonych inwestycji (*ex-post*).

Przewiduje się, iż proces ewaluacji Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030 będzie wieloetapowy, prowadzony w oparciu o różne typy ewaluacji:

Ocena przed realizacją - ewaluacja <i>ex-ante</i>	Jest to ocena prowadzona najczęściej w toku opracowywania dokumentu strategicznego, czerpiąca z doświadczeń i informacji pozyskanych w toku wdrażania dokumentów strategicznych w latach ubiegłych. Może być również wykorzystywana do opracowania aktualizacji Strategii. Na ocenę <i>ex-ante</i> składają się m.in. analizy obejmujące wpływ dotychczasowych działań Gminy na jej rozwój i osiągnięte rezultaty, czy analiza problemów rozwojowych Gminy.
--	---

Bieżąca ocena Strategii - ewaluacja on-going	Zalecanym jest, by poza okresowymi rodzajami oceny procesu wdrażania Strategii (tj. <i>ex-ante</i> , <i>mid-term</i> , <i>ex-post</i>), Władze Gminy, w tym Rada Gminy, inicjowały bieżącą ocenę Strategii. Ewaluacja <i>on-going</i> pozwoli bowiem na określenie zasadności stosowanych instrumentów, a tym samym skuteczności całego systemu wdrażania dokumentu, dając możliwość bieżącego wprowadzania koniecznych modyfikacji, tak by w sposób najbardziej efektywny realizować założone w nim cele.
Ocena w połowie okresu realizacji Strategii - ewaluacja mid-term	Planuje się przeprowadzenie oceny nie później niż w ciągu roku następnego po zakończeniu połowy okresu realizacji Strategii (tj. 2027 r.). Ewaluacja <i>mid-term</i> skupiać się będzie na badaniu skuteczności w osiąganiu założonych celów rozwojowych Strategii, a tym samym oddziaływania jej realizacji na rozwój społeczno-gospodarczy Gminy oraz efektywności wykorzystania zaangażowanych środków finansowych (zarówno własnych Gminy, jak i zewnętrznych). Kluczowym elementem oceny <i>mid-term</i> będzie ocena ewentualnej konieczności dopasowania planowanych przedsięwzięć do zmieniających się uwarunkowań, na bazie wniosków powziętych w toku prowadzonych analiz.
Ocena na zakończenie okresu obowiązywania Strategii - ewaluacja ex-post	Głównym celem tego rodzaju ewaluacji jest określenie długotrwałych efektów osiągniętych dzięki wdrożeniu Strategii, w tym efektywności kosztowej zrealizowanych przedsięwzięć, tj. relacji wielkości zaangażowanych środków do długofalowych skutków podejmowanych działań. Ocena <i>ex-post</i> prowadzić ma do opracowania rekomendacji, co do przyszłych kierunków polityki Gminy w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wpływu czynników egzogennych i endogennych na jej dalszy rozwój.

Podmiotem odpowiedzialnym za proces ewaluacji jest Wójt Gminy Przyłęk. Zadania z zakresu ewaluacji mogą być realizowane przez Urząd Gminy, jednostki podległe lub niezależny podmiot zewnętrzny.

Aktualizacja dokumentu

Proces aktualizacji jest nierozzerwalnie związany z systemem monitoringu i ewaluacji oraz partycypacją społeczną organizowaną celem zaangażowania społeczności lokalnej w proces tworzenia polityki rozwojowej zamieszkiwanej przez siebie Gminy.

Za proces aktualizacji Strategii odpowiada Wójt Gminy przy wsparciu jednostek organizacyjnych Urzędu Gminy. Zakłada się, że aktualizacja Strategii będzie dokonywana nie częściej niż raz do roku, przy czym dopuszcza się możliwość dokonania dodatkowych korekt dokumentu w sytuacjach nadzwyczajnych.

Przesłankami decydującymi o potrzebie aktualizacji dokumentu są:

- zmiany przepisów prawnych;
- wnioski i rekomendacje przedstawione w raporcie końcowym z badań ewaluacyjnych;
- zaplanowane działania korygujące zidentyfikowane w ramach procesu monitoringu;
- zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy mające wpływ na cele Strategii;
- zgłoszone zmiany przez mieszkańców i innych interesariuszy Strategii.

Projekt Strategii z wprowadzonymi zmianami wraz z uzasadnieniami zostaje przekazany do konsultacji społecznych (trwających min. 10 dni). Przekonsultowany projekt dokumentu podlega zatwierdzeniu przez Wójta Gminy oraz następnie przez Radę Gminy Przyłęk. Akceptacja Rady Gminy obejmuje przyjęcie do realizacji zmienionego dokumentu.

10. Powiązanie strategii z dokumentami strategicznymi i planistycznymi

Strategia Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030 jest dokumentem strategicznym wpisującym się w szerszy kontekst polityki rozwojowej Państwa, dlatego wpisuje się w strategiczne założenia polityki regionalnej i krajowej, a także kierunki rozwojowe wyznaczone w ramach polityki Unii Europejskiej. W niniejszym rozdziale przedstawiono powiązanie Strategii z głównymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym.

Poziom krajowy

Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 jest kluczowym dokumentem strategicznym w perspektywie średniookresowej, wyznaczającym kierunki rozwojowe określone w dokumencie mianem *doktryny polityki regionalnej państwa*.

Jako fundament polityki rozwoju kraju przyjęto kreowanie *rozwoju zrównoważonego*, co w pełni wpisuje się również w główne założenie polityk rozwojowych UE. Rozwój zrównoważony rozumiany jest jako dążenie do kreowania rozwoju, w którym potrzeby obecnego pokolenia mogą być realizowane bez umniejszania szans przyszłych pokoleń. W dokumencie tym jako bazę rekomenduje się wykorzystanie endogenicznych potencjałów, tj. obszarów, które w dłuższej perspektywie czasu będą zdolne generować wartość dodaną i budować samofinansujące źródła rozwoju. Takie spojrzenie na rozwój rekomendowane jest również dla polityki rozwoju regionu, prowadzonej przez samorządy województw.

Głównym celem Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Cel główny realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe:

Cel szczegółowy I – Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną;

Cel szczegółowy II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony;

Cel szczegółowy III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.

Działania prowadzące do realizacji założonych celów będą zmierzały do zwiększania konkurencyjności gospodarki poprzez innowacje, eksport i wzrost wartości kapitałów uruchamianych na inwestycje w sektorze przedsiębiorstw (cel szczegółowy I), pełniejsze wykorzystanie zasobów społecznych i terytorialnych (cel szczegółowy II) oraz przedsięwzięcia podnoszące efektywność funkcjonowania inkluzywnych instytucji państwa, służących przedsiębiorstwom i obywatelom (cel szczegółowy III).

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Rozwinięciem założeń zawartych w Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju jest Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego. Jest to kolejny istotny dokument wyznaczający kierunki rozwoju w ramach polityki regionalnej państwa w perspektywie do roku 2030. W ramach KSRR wskazano cele polityki regionalnej oraz działania niezbędne do ich osiągnięcia, realizowane przez rząd, samorząd terytorialny oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji polityki regionalnej. W przedmiotowej Strategii określono systemowe ramy prowadzenia polityki regionalnej przez rząd wobec regionów, jak i uwarunkowania wewnątrzregionalne, ich zadania, dokumenty programowe, sposób monitorowania i oceny efektów realizacji, formy wsparcia finansowego oraz źródła finansowania polityki regionalnej.

Implementując zaproponowany przez SOR model odpowiedzialnego rozwoju, KSRR wskazuje cele polityki regionalnej jako skoordynowane działania wszystkich podmiotów (w tym rządu, samorządów terytorialnych wszystkich szczebli i partnerów społeczno-gospodarczych) na rzecz rozwoju poszczególnych terytoriów.

Jako cel główny KSSR wskazano „Efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągania zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiąganiu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym”. Cel ten realizowany będzie za pośrednictwem uzupełniających się celów szczegółowych:

Cel szczegółowy I - Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym;

Cel szczegółowy II - Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych;

Cel szczegółowy III - Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

Istotą polityki regionalnej kreowanej w KSSR jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju poszczególnych części kraju (regionów, obszarów miejskich i wiejskich) w kluczowych wymiarach: społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. Na wsparcie będą mogły liczyć obszary o mniej korzystnych uwarunkowaniach rozwoju - uzyskując odpowiednie zasoby będą mogły dążyć do eliminowania barier rozwojowych i pobudzenia trwałego wzrostu. KSRR uwzględni m.in. obszary wiejskie albo zagrożone trwałą marginalizacją ze

względu na peryferyjne położenie, albo rozwijające się w oparciu o endogeniczne potencjały gospodarcze. Zdiagnozowano m.in. obszary, które tracą na znaczeniu będąc w strefie oddziaływania dużych ośrodków miejskich. Kierunkiem rozwojowym w tym przypadku jest wykorzystanie potencjału miast i nawiązanie współpracy pomiędzy JST.

Gmina Przyłęk znajduje się na liście 755 gmin zagrożonych trwałą marginalizacją.

W dokumencie określono 7 wyzwań dla polityki regionalnej, są to:

1. Adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczanie zagrożeń dla środowiska.
2. Przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych.
3. Rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego.
4. Wzrost produktywności i innowacyjności regionalnych gospodarek.
5. Rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach.
6. Zwiększenie efektywności zarządzania rozwojem (w tym finansowania działań rozwojowych) oraz współpracy między samorządami terytorialnymi i między sektorami.
7. Przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych.

Zgodnie z zasadą koncentracji terytorialnej, na poziomie kraju zdefiniowano obszary strategicznej interwencji (OSI) polityki regionalnej:

- obszary zagrożone trwałą marginalizacją,
- miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze,
- Śląsk,
- Polska Wschodnia.

Polityka Ekologiczna Państwa 2030

Dokument Polityka Ekologiczna Państwa 2030 (PEP 2030) ma docelowo zastąpić obowiązującą obecnie strategię "Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko - perspektywa do 2020 r". Jest to dokument o istotnym znaczeniu w szczególności w przypadku podziału środków publicznych na ochronę środowiska w kolejnej perspektywie finansowej UE.

W projekcie PEP2030 sformułowano cel główny jako rozwój potencjału środowiska na rzecz obywateli i przedsiębiorców. Zgodnie z założeniami dokumentu, szczególne istotną rolę w osiągnięciu celów polityki ekologicznej mają odegrać jednostki samorządu terytorialnego. Są to bowiem jednostki, które w sposób bezpośredni odpowiadają za racjonalne planowanie zagospodarowania przestrzennego, co pozwala chronić ludność przed zanieczyszczeniami powietrza i hałasem, klęskami żywiołowymi tj. susze, czy powódzie oraz stratami przez nie powodowanymi. Do zadań JST należy również ochrona przyrody przed nadmierną presją związaną z działalnością człowieka. W PEP 2030 określono następujące cele szczegółowe:

Cel szczegółowy I - Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego;

Cel szczegółowy II - Środowisko i gospodarka. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska;

Cel szczegółowy III - Środowisko i klimat. Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich oraz zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych.

Cele szczegółowe będzie realizowane przez cele horyzontalne:

- Środowisko i edukacja;
- Rozwijanie kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw) ekologicznych społeczeństwa;
- Środowisko i administracja;
- Poprawa efektywności funkcjonowania instrumentów ochrony środowiska.

Polityka Energetyczna Polski do 2030 r.

Jest to dokument wyznaczającym podstawowe kierunki polityki energetycznej kraju zarówno w perspektywie krótko jak i długoterminowej. PEP do 2030 r. zawiera rekomendacje co do działań przyczyniających się do zmniejszenia emisji zanieczyszczeń. Określono w nim sześć najważniejszych dróg rozwoju energetyki w Polsce:

- poprawa efektywności energetycznej,
- wzrost bezpieczeństwa dostaw paliw i energii,
- dywersyfikacja struktury wytwarzania energii elektrycznej,
- rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw,
- rozwój konkurencyjnych rynków paliw i energii,
- ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko.

Cele zawarte w Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2021-2030 wpisują się w kierunki polskiej polityki energetycznej w zakresie:

- poprawa efektywności energetycznej,
- wzrost bezpieczeństwa dostaw paliw i energii,
- rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030)

Głównym założeniem KPZK 2030 jest przyspieszenie rozwoju i modernizacji Polski powodujące w ciągu najbliższych kilkunastu lat pozytywne konsekwencje dla zagospodarowania przestrzennego kraju. Zakłada się, iż będzie to możliwe dzięki zwiększonej skali i przyspieszeniu procesów inwestycyjnych w zakresie infrastruktury (m.in. dzięki środkom pochodzącym z UE), większej konkurencyjności polskiej gospodarki (m.in. poprzez zwiększenie zatrudnienia w sektorach o większej wydajności i wartości dodanej) przy wykorzystaniu potencjału intelektualnego i społecznego oraz zmianie modelu życia i konsumpcji.

Wskazane powyżej założenia KPZK 2030 zostały uwzględnione w fazie planowania zapisów Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk. Uwzględniono w niej bowiem zróżnicowane potencjały rozwojowe, a określone w Strategii obszary strategiczne są spójne z celami polityki przestrzennego zagospodarowania kraju określonymi w KPZK 2030, w szczególności z:

Celem 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się

czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów,

Celem 3. Kształtowanie struktur przestrzennych, wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski,

Celem 4. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa,

Poziom regionalny

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 30+. Innowacyjne Mazowsze

W dniu 24 maja 2022 r. Uchwałą nr 72/22 Sejmik Województwa Mazowieckiego przyjął do realizacji strategię rozwoju województwa mazowieckiego 30+. Innowacyjne Mazowsze. Jest ona jednym z głównych dokumentów będących podstawą prowadzenia polityki rozwoju na poziomie województwa mazowieckiego. Określono w nim wizję oraz długoterminowe cele i kierunki rozwoju regionu, które realizowane będą przez założone działania.

W dokumencie przedstawiono wizję województwa mazowieckiego w 2030 roku jako: „Mazowsze z Warszawą, Warszawa ku Europie. Wizja ta jest możliwa do osiągnięcia poprzez wykonanie celu głównego: Zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez trwały i zrównoważony przestrzennie rozwój województwa, służący wzrostowi znaczenia regionu w Europie i na świecie, przy poszanowaniu zasobów środowiska.

Cele zdefiniowane w Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk w perspektywie do 2030 roku są spójne z założeniami strategicznymi sformułowanymi dla województwa mazowieckiego. Skupiono się bowiem na wydobywaniu potencjałów Gminy i odpowiadaniu na przewidywane wyzwania, które mogą przynieść najbliższe lata. Dlatego też w Strategii podkreślono przede wszystkim konieczność rozwoju turystyki, jako niedostatecznie wykorzystanego potencjału Gminy. Zwrócono także uwagę na wyzwania społeczne i demograficzne, w tym podnoszenie poziomu i warunków życia mieszkańców Gminy, z wykorzystaniem zasobów i walorów przyrodniczych, historycznych i kulturowych.

Poziom lokalny

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY PRZYŁĘK NA LATA 2021-2024 Z PERSPEKTYWĄ DO 2028 ROKU

Program określa działania rekomendowane w celu realizacji polityki ochrony środowiska na terenie Gminy. Zawiera 4 cele ściśle związane z poprawą jakości powietrza, klimatu

akustycznego, jakości wód powierzchniowych i podziemnych, gospodarką odpadami. Wszystkie kierunki interwencji opisane w dokumencie mieszczą się w obszarach zainteresowania niniejszej Strategii rozwoju. Zadania określone w POŚ przyczyniają się do realizacji określonych w Strategii celów. Zadania z zakresu ochrony środowiska niezrealizowane z uwagi na brak dofinansowania mają szansę na wykonanie w ramach objęcia ich niniejszą Strategią, przy wykorzystaniu zewnętrznych źródeł finansowania.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY PRZYŁĘK

Celem Studium jest określenie polityki przestrzennej Gminy, ogólnych kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego, jest ono zatem jednym z głównych dokumentów stanowiących lokalny system planowania przestrzennego. W dokumencie tym prowadzone jest szczegółowe rozpoznanie aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy, a także istniejących uwarunkowań oraz zagadnień związanych z jej rozwojem. Diagnoza ta stanowi podstawę do określania kierunków zagospodarowania przestrzennego i zasad polityki przestrzennej obszarów Gminy, zasad dla koordynacji planów miejscowych i decyzji administracyjnych z zakresu zagospodarowania i zainwestowania terenu, a także kierunki i zasady promocji Gminy.

W Studium określono główny cel rozwojowy Gminy, tj. „aktywizacja społeczno-gospodarcza z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju”. Cel ten realizowany jest przez cele strategiczne:

- tworzenie warunków wzrostu gospodarczego;
- poprawę jakości życia mieszkańców;
- ochronę środowiska naturalnego i kulturowego przy jednoczesnym racjonalnym jego wykorzystaniu dla zrównoważonego rozwoju obszaru.

Studium jest dokumentem, który podlega bieżącej aktualizacji, zgodnie z wyzwaniami i szansami rozwojowymi Gminy.

Cele Strategii Rozwoju Gminy Przyłek są spójne z założeniami Studium, bowiem koncentrują się na ochronie, kształtowaniu i racjonalnym wykorzystaniu walorów środowiskowych oraz rewitalizacji i budowaniu ładu przestrzennego Gminy. Pozwoli to w konsekwencji na poprawę jakości życia mieszkańców i pobudzanie wzrostu gospodarczego obszaru.

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY PRZYŁĘK NA LATA 2016-2024

Dokument precyzuje najistotniejsze gminne kierunki rozwoju z punktu widzenia przestrzenno-funkcjonalnego. Z priorytety uznano: poprawę warunków życia mieszkańców, stworzenie lepszych warunków do rozwoju przedsiębiorczości, ochronę środowiska przyrodniczego, poprawę warunków dla rozwoju rolnictwa, turystyki, agroturystyki, Poprawę stanu zasobu wód, skanalizowanie całego obszaru Gminy, likwidację szamb i wywożenia nieczystości „na

dziko”. Powyższe cele wzięto pod uwagę przy konstrukcji diagnozy niniejszej strategii. Określone w Planie rozwoju lokalnego przedsięwzięcia są spójne z celami Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030.

11. Partycypacja społeczna – sposób włączenia społeczności lokalnej w proces przygotowania i wdrażania strategii

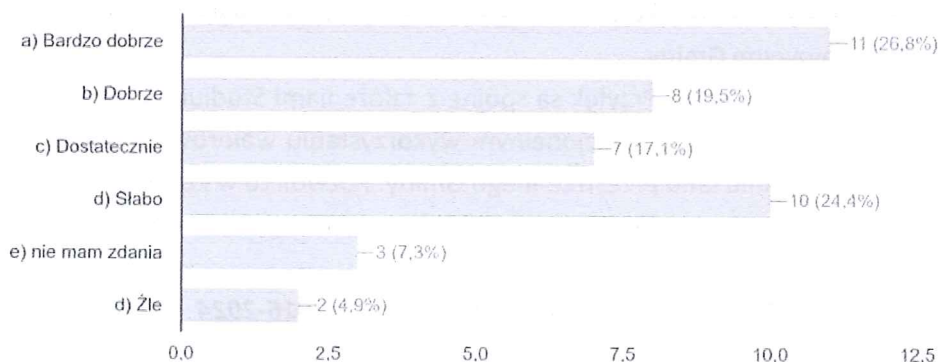
Proces partycypacji społecznej rozpoczął się już na etapie wstępnym opracowywania Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk. Po wywiadzie z Wójtem Gminy Przyłęk i pracownikami wskazanymi do zespołu ds. opracowania dokumentu dot. stanu aktualnego i potrzeb rozwojowych Gminy, przygotowano ankietę on line. Narzędzie badawcze zamieszczono w lutym 2022 r. na stronie internetowej Gminy Przyłęk oraz tego dnia zostało przesłane do szkół celem zebrania opinii społeczności lokalnej. Udział w badaniu ankietowym wzięło 41 osób, z czego 75% stanowiły kobiety. Największą liczbę respondentów stanowiła grupa wiekowa w przedziale: 41-50 lat (44,4%). Sporą grupą były osoby w wieku 31-40 lat (33,3%). Osoby młode - do 30 roku życia oraz osoby powyżej 51 lat stanowiły 11,1% wszystkich respondentów).

W pytaniu pierwszym mieszkańcy Gminy Przyłęk ocenili aktualne warunki i jakość życia. Respondenci w większości powiedzieli, że w Gminie żyje się bardzo dobrze (26,8%). Jednak należy zwrócić uwagę na fakt, że również zdecydowana grupa udzieliła odpowiedzi „słabo” (24,4%).

Wykres 1. Ocena warunków i jakości życia mieszkańców

1. Jak ocenia Pan/Pani aktualne warunki i jakość życia mieszkańców w naszej gminie? (Zaznacz tylko jedną odpowiedź)

0/41 poprawnych odpowiedzi

Źródło: opracowanie własne na bazie narzędzi Google

Kolejne pytania pozwoliły zdiagnozować, czego na terenie Gminy Przyłęk brakuje lub co, w opinii mieszkańców, należałoby udoskonalić. Stan i jakość dróg gminnych według 24,4% jest

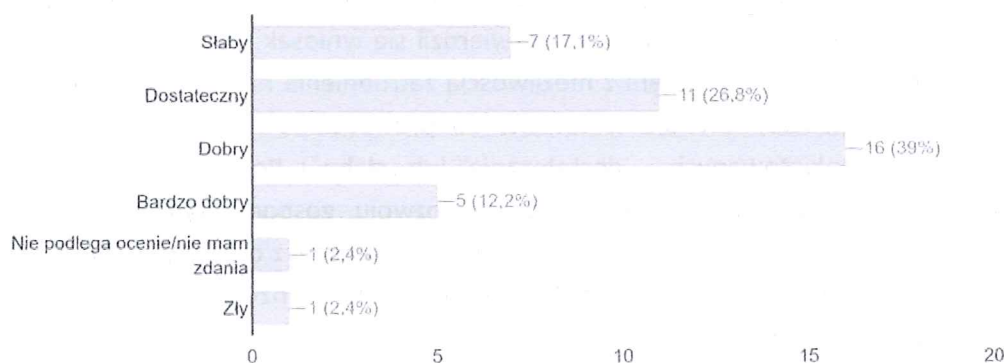
słaby, jak również stan chodników przy nich (31,7%). Pozytywnie jednak infrastrukturę drogową oceniła grupa 39% ankietowanych. Jakość oświetlenia nie satysfakcjonuje 17,1% zapytanych. W Gminie można poprawić stan i jakość przystanków autobusowych, słabo oceniła ten punkt grupa 19,5% respondentów, natomiast 31,7% uznała ich stan za dobry, zaś 26,8% – za dostateczny. Dzięki ankiecie przyjrano się również zadowoleniu z dostępności sieci wodociągowej i sieci kanalizacyjnej. Mieszkańcy Gminy nie wyrazili powodów do narzekania przy ocenie infrastruktury wodociągowej (dobrze oceniło ten punkt 46,3 % respondentów, słabo jedynie 2,4 %). Odwrotnie wygląda sytuacja z kanalizacją (brakuje jej blisko 50 % mieszkańców – ocena „słabo”, „dostatecznie”, zaś tylko 7,3% ankietowanych wyraziło maksymalne zadowolenie – „bardzo dobrze”). Respondenci w 51,2 % wypowiedzieli się, że dobry jest stan i jakość budynków użyteczności publicznej i w 39% - dobry stan zagospodarowania dostępnych przestrzeni publicznych. Słabo, według nich, wygląda dostosowanie budynków użyteczności publicznej do potrzeb osób ze specjalnymi potrzebami (26,8% - słaby”). Respondenci dobrze ocenili jakość obsługi mieszkańców (39% - „dobry”, 26,8% - bardzo dobry). Na wysokim poziomie oszacowali dostęp do usług świadczonych przez Internet (39% - „dobry”). Odbiór sytuacji finansowej Gminy odbywa się według subiektywnych kryteriów każdego z zapytanych – 46% oceniło ten punkt słabo lub dostatecznie, zaś 39,1% dobrze lub bardzo dobrze, duża liczba ankietowanych (14,6%) nie miała zdania na ten temat. Wyniki trzeciego pytania ankietowego utwierdziły w przekonaniu, że mieszkańcy nie traktują jej jako miejsca atrakcyjnego gospodarczo. Potwierdził się wniosek wysnuty w późniejszym badaniu desk research – jest problem z możliwością zatrudnienia na jej obszarze (aż 56,1% respondentów tak uznało). Brakuje warunków do prowadzenia i rozwijania działalności gospodarczej (61% ankietowanych – „dostatecznie” lub „słabo”). Połączenia komunikacyjne z innymi gminami i miastami są przeszkodą w rozwoju gospodarczym według części ankietowanych (51,2 % - słabo lub dostatecznie), 41,5 % - dobrze, z czego tylko 9,8 % bardzo dobrze). 46, 3% zauważa potencjał w działalności rolniczej i branży rolno-spożywczej jako narzędzia do rozwoju gospodarczego.

Atrakcyjność turystyczna Gminy jest postrzegana słabo (36,6% ankietowanych), 46 % zauważa potencjał w tym obszarze wyrażając swoją opinię jako: dobrze - 29%, bardzo dobrze – 17%. Wg mieszkańców niewystarczająca jest baza turystyczno-wypoczynkowa (60% ocenia słabo lub dostatecznie). Jeszcze mniej atrakcyjnie wygląda postrzeganie dostępności bazy gastronomicznej (70 % ocenia słabo lub dostatecznie). W sposób satysfakcjonujący odbierane jest wyposażenie placów zabaw i siłowni napowietrznych (ponad 50% oceniło dobrze lub bardzo dobrze, źle jedynie 2,4%). Ankietowani podkreślili fakt braku ścieżek i szlaków rowerowych (45% oceniło źle lub słabo). Wyniki ankiet pokazały, że brak na terenie Gminy oferty turystycznej (55% badanych oceniło ten punkt jako „słabo” lub dostatecznie”). Wyniki ankiety dot. działań Gminy w zakresie promocji turystycznej, budowania i utrzymania infrastruktury turystycznej oraz bazy usług turystycznych wskazują na dużą grupę, która nie ma zdania na ten temat (odpowiednio 14,6% i 17,1%, 19,5%). Z pozostałych odpowiedzi przeważają w tym zakresie wyniki: słabo (43%, 41,5%, 34,1%).

W ankiecie przyjrano się także tematowi stanu i jakości środowiska naturalnego. Mieszkańcy doceniają atuty najbliższego otoczenia (blisko 80% odpowiedzi: dobrze/bardzo dobrze), ponad 60% dobrych lub bardzo dobrych ocen dla czystości wód powierzchniowych i terenów przyległych, blisko 80% ankietowanych dobrze lub bardzo dobrze oceniło system odbioru śmieci z posesji prywatnych i podobnie dostępność punktu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych. Mieszkańcy potrzebują rozwoju odnawialnych źródeł energii (63% odpowiedzi). Ich wypowiedzi wskazują na konieczność podjęcia dodatkowych działań w kierunku poprawy jakości powietrza w okresie grzewczym (ponad 51% odpowiedzi na poziomie oceny dostatecznej lub słabej). W podsumowaniu ankietowani pozytywnie się wypowiedzieli nt. czystości na terenie Gminy (53% „dobrze” i „bardzo dobrze”) oraz oferty Gminy w zakresie działań proekologicznych i chroniących środowisko naturalne (45% ocen bardzo dobrych lub dobrych).

Wykres 2. Czystość na terenie Gminy

5. Proszę ocenić stan i jakość poszczególnych elementów środowiska i przestrzeni gminy. Prosimy odnieść się do każdego obszaru. W przypadku brak...ania ((Zaznacz tylko jedną odpowiedź w rzędzie)
0/41 poprawnych odpowiedzi

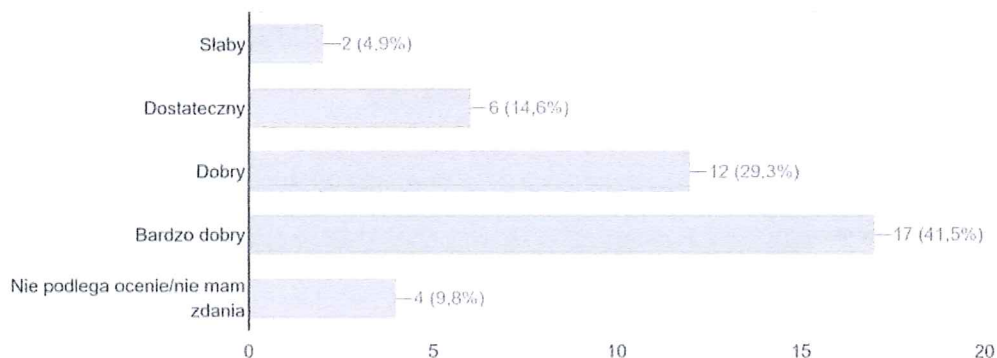
Wiersz 9: Czystość na terenie gminy

Źródło: opracowanie własne na bazie narzędzi Google

Jeżeli chodzi o edukację przedszkolną jak i szkolną, dostęp do nich i ich jakość oceniono w ankietach na wysokim poziomie (odpowiednio dobrze lub bardzo dobrze: 75% i 80% badanych). Jeszcze więcej pozytywnych opinii wyrażono w kierunku dostępu do opieki nad dziećmi do lat 3.

Wykres 3. Dostęp do opieki nad dziećmi do lat 3

6. Proszę ocenić stan i jakość poszczególnych elementów edukacji, kultury i sportu w gminie.
 Prosimy odnieść się do każdego obszaru. W przypa...dania (Zaznacz tylko jedną odpowiedź w rzędzie)
 0/41 poprawnych odpowiedzi

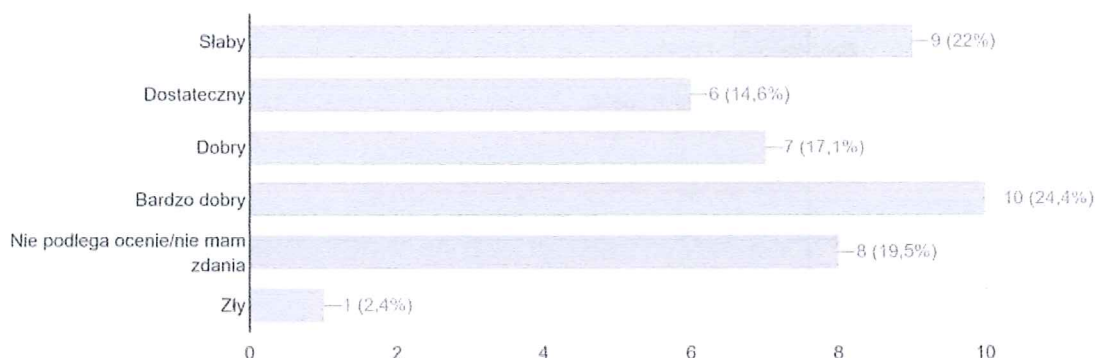
Wiersz 3: Dostęp do opieki nad dziećmi do lat 3 (żłobki, kluby dziecięce)

Źródło: opracowanie własne na bazie narzędzi Google

Według ankietowanych, niedostateczna jest oferta zajęć pozalekcyjnych dla dzieci młodzieży (ponad 50% - słabo lub dostatecznie), natomiast wsparcie dla uczniów uzdolnionych w nauce czy uczniów z trudnościami podzieliła ankietowanych (na podobnym poziomie w obu przypadkach – ok. 30 % odpowiedzi: dobrze i słabo). Pozytywnie natomiast oceniono wsparcie w zakresie uzdolnień kulturalnych i sportowych (43%) oraz jakość i różnorodność wydarzeń kulturalnych (51%). Ankietowani docenili działalność biblioteki, w tym jej działań na rzecz kultury (70%), a także działalność świetlic wiejskich (55%). 24,4% odpowiedzi „słabo” w tym zakresie można zinterpretować jako potrzebę rozwoju ich działalności i tworzenia nowych. Mieszkańcy potrzebują dostępu do zajęć sportowych w każdym wieku (blisko 50% odpowiedzi za tym przemawiających). Proporcjonalny podział odpowiedzi pojawił się w pytaniu dot. bogatych tradycji i dziedzictwo kulturowego, w tym blisko 20% odpowiedzi „nie mam zdania” może wskazywać, że słusznym jest podjęcie działań edukacyjno-promocyjnych w tym kierunku. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku obiektów zabytkowych i historycznych na terenie Gminy.

Wykres 4. Obraz dziedzictwa kulturowego

6. Proszę ocenić stan i jakość poszczególnych elementów edukacji, kultury i sportu w gminie.
 Prosimy odnieść się do każdego obszaru. W przypa...dania (Zaznacz tylko jedną odpowiedź w rzędzie)
 0/41 poprawnych odpowiedzi

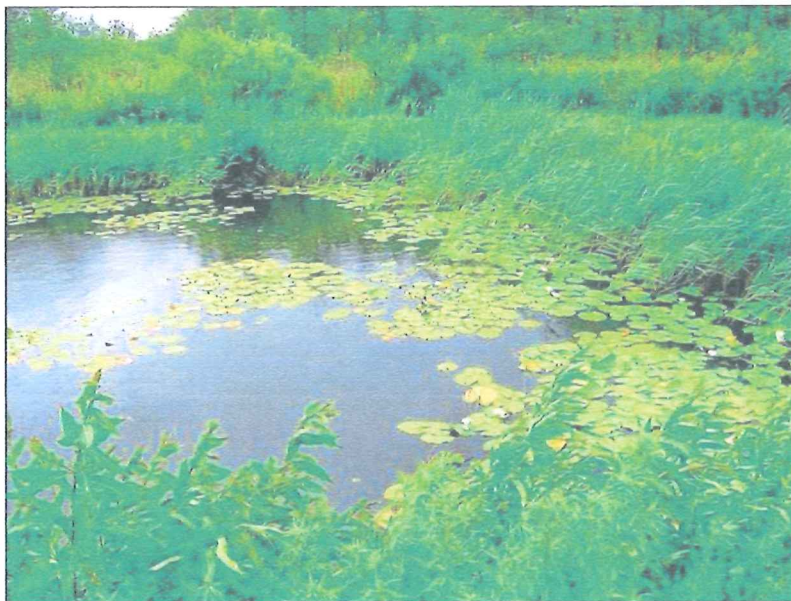
Wiersz 12: Bogate tradycje i dziedzictwo kulturowe

Źródło: opracowanie własne na bazie narzędzi Google

W pytaniu siódmym ocenie podlegały poszczególne elementy pomocy społecznej i działań społecznych w Gminie. 58% oceniło ten obszar na poziomie dobrym lub bardzo dobrym. Biorąc pod uwagę odpowiedzi ankietowanych, należy podjąć działania w kierunku zwiększenia poziomu aktywności społecznej mieszkańców (blisko 30% odpowiedzi – dostatecznie). Pozytywną ocenę wystawiono dostępowi do opieki medycznej (42% ankietowanych) i działaniom na rzecz bezpieczeństwa mieszkańców (53%). Na niskim poziomie uplasował się dostęp do mieszkań komunalnych i socjalnych (40% odpowiedzi słabo lub dostatecznie i 30% odpowiedzi „nie mam zdania”). Respondenci wskazali, że należałoby zwiększyć inicjatywy na rzecz osób starszych (45% - słabo/dostatecznie i 29% - „nie mam zdania”). Pozytywnie wygląda obszar współpracy Gminy z organizacjami pozarządowymi, w tym kołami gospodyń wiejskich i ochotniczymi strażami pożarnymi (45% odpowiedzi – dobrze/bardzo dobrze).

Ankieta pozwoliła również poznać opinie mieszkańców na temat problemów najczęściej występujących na terenie Gminy. Wskazywano tu najczęściej: uzależnienia (53,7%), brak miejsc pracy (53,7%), bezrobocie (46,3%), wzrost liczby osób starszych – starzenie się społeczności Gminy (43,9%), problemy psychologiczne dzieci/ młodzieży (39%), ubóstwo (31,7%). W większości nie dostrzegano problemów w zakresie: złych warunków mieszkaniowych, problemów osób chorych i z niepełnosprawnościami, niepełnych rodzin.

Jako najistotniejsze kierunki działań respondenci badania ankietowego wskazali proces partycypacji - poza ankietami, spotkaniami i obserwacjami na potrzeby przygotowania dokumentu, to również konsultacje gotowego projektu z mieszkańcami, gminami sąsiednimi, zarządem województwa oraz władzami odpowiedzialnymi za gospodarkę wodną i ochronę środowiska oraz mieszkańcami Gminy Przyłęk i gmin sąsiednich.

Zamawiający:
Gmina Przylęk
26-704 Przylęk

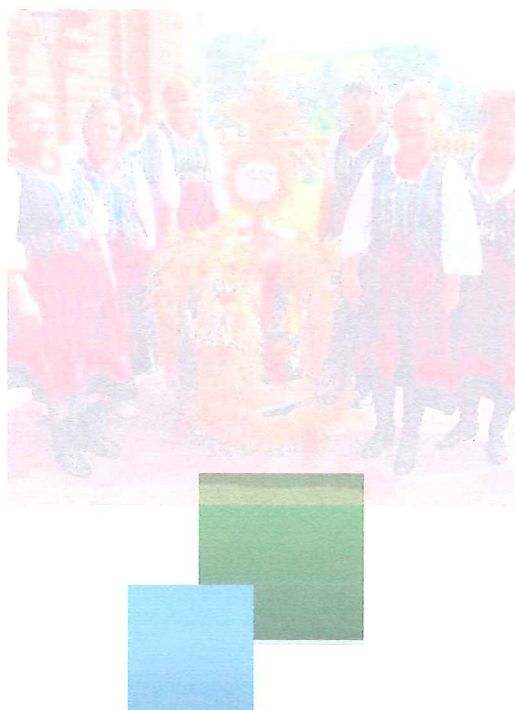
Autor:
Fundacja Inicjatyw Menedżerskich,
ul. Żołnierzy Niepodległej 5/7, 20-078 Lublin

Przewodnicząca
Rady Gminy Przylęk
Bożena Mistygacz

ZAŁĄCZNIK NR 1 DO STRATEGII ROZWOJU GMINY PRZYŁĘK NA LATA 2022-2030

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY PRZYŁĘK

Spis treści ¹

1.	Wprowadzenie do diagnozy.....	2
2.	Charakterystyka sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Przylęk	2
2.1.	Położenie administracyjne	2
2.2.	Przestrzeń i środowisko	5
2.3.	Sfera społeczna.....	28
2.4.	Infrastruktura społeczna.....	33
2.5.	Sfera gospodarcza	51
2.6.	Potencjał instytucjonalny i sytuacja finansowa Gminy Przylęk.....	65
3.	Analiza mocnych i słabych stron Gminy Przylęk - analiza SWOT.....	70

¹ Zdjęcia ze strony tytułowej:

Źródło: Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Przylęk na lata 2016 – 2024

fol. 1 i 2 Rezerwat Żółwia Błotnego w miejscowości Andrzejów – Borowiec, fol. 3 Zespół „Korzenie”,

https://pl.wikipedia.org/wiki/Grab%C3%B3w_nad_Wis%C5%82%C4%85

fol. 4 Kościół św. Zofii w Grabowie nad Wisłą

1. Wprowadzenie do diagnozy

Istotnym elementem Strategii Rozwoju Gminy Przylęk na lata 2022 - 2030 r. jest diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej Gminy, z określeniem charakteru zmian w latach 2007-2022 i trendów rozwojowych dla całego powiatu zwoleńskiego i województwa mazowieckiego. Diagnozę skonstruowano dla **7 obszarów tematycznych**, tj.: 1. Położenie administracyjne, 2. Przestrzeń i środowisko, 3. Sfera społeczna, 4. Infrastruktura społeczna, 5. Sfera gospodarcza, 6. Infrastruktura techniczna, 7. Potencjał instytucjonalny i sytuacja finansowa Gminy. Diagnozę kończy analiza mocnych i słabych stron Gminy Przylęk (analiza SWOT) podsumowująca całość prac nad dokumentem.

W formułowaniu diagnoz strategicznych w wyżej wymienionych obszarach oparto się na zasobie informacji ilościowych i jakościowych, pozyskanych z oficjalnych statystykach GUS, danych źródłowych Urzędu Gminy oraz wykonanych dla Urzędu dokumentów strategicznych i planistycznych. Jednym ze źródeł były również konsultacje społeczne.

W przedstawionej poniżej charakterystyce gminy wykorzystano wielopłaszczyznową analizę porównawczą z gminami wiejskimi z powiatu zwoleńskiego, w tym z gminami o podobnej funkcji i uwarunkowaniach rozwojowych. Podczas doboru grupy porównawczej przeanalizowano klasyfikację funkcjonalną gmin Polski na potrzeby monitoringu planowania przestrzennego.

Tabela 1 Identyfikacja grupy porównawczej dla Gminy Przylęk

Nazwa jednostki samorządu terytorialnego	Liczba osób zamieszkujących w 2020 roku	Klasyfikacja funkcjonalna gmin Polski na potrzeby monitoringu planowania przestrzennego
Zwoleń	15025	Miasta i gminy miejsko-wiejskie
Miasto	7660	Miasta stanowiące ośrodki wielofunkcyjne
Obszar wiejski	7365	Gminy wiejskie o umiarkowanej funkcji rolniczej
Gm. Przylęk	6082	Gminy wiejskie o funkcji rolniczej
Gm. Kazanów	4475	Gminy wiejskie o funkcji rolniczej
Gm. Policzna	5419	Gminy wiejskie o funkcji rolniczej
Gm. Tczów	4874	Gminy wiejskie o funkcji rolniczej
Powiat zwoleński	35875	-

Źródło: <https://www.polskawliczbach.pl/>

W związku z powyższym do grupy porównawczej zostało włączone 4 jednostki samorządu terytorialnego z obszaru powiatu zwoleńskiego i są to gminy wiejskie Przylęk, Kazanów, Policzna, Tczów.

2. Charakterystyka sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Przylęk

2.1. Położenie administracyjne

W niniejszym podrozdziale przedstawiono położenie Gminy na tle powiatu i województwa, wskazując gminy sąsiednie oraz podział Gminy na sołectwa. Wskazano także odległość obszaru Gminy od ośrodków miejskich, jako wstępną informację istotną z punktu widzenia analizy potencjałów lub też słabych stron obszaru,

przeprowadzoną w dalszej części dokumentu. W ramach podrozdziału przedstawiono również powierzchnię Gminy, wstępne dane na temat gęstości zaludnienia oraz położenia komunikacyjnego.

Gmina Przylęk (do 1954 gmina Grabów nad Wisłą) wchodzi w skład powiatu zwoleńskiego, należy do województwa mazowieckiego. Gmina Przylęk w latach 1975-1998 położona była w województwie radomskim. Administracyjnie na terenie Gminy Przylęk znajduje się 31 miejscowości, które tworzą 30 sołectw.

1. Andrzejów	16. Mszadla Dolna
2. Babin	17. Mszadla Nowa
3. Baryczka	18. Mszadla Stara
4. Grabów n/Wisłą	19. Okrężnica
5. Helenów	20. Pająków
6. Ignaców	21. Przylęk
7. Kulczyn	22. Wysocin
8. Krzywda	23. Rudki
9. Lipiny	24. Stefanów
10. Lucimia	25. Szlachecki Las
11. Łagów	26. Wólka Łagowska
12. Łaguszów	27. Wólka Zamojska
13. Ławeczko Nowe	28. Złazy
14. Ławeczko Stare	29. Zamość Stary
15. Mierziączka	30. Zamość Nowy
	31. Ruda (sołectwo Wysocin)

Gmina Przylęk zlokalizowana jest w południowo – wschodniej, skrajnej części województwa mazowieckiego, na terenie Równiny Radomskiej, przy drodze krajowej 12. Jest gminą wiejską, sąsiadującą od północy z gminą Policzna, od wschodu z gminami: Puławy, Janowiec, Wilków (jednocześnie stanowiące granicę województwa lubelskiego), z gminą Chotcza, a od zachodu z gminą Zwoleń.

Ryc. 1. Mapa Gminy Przylęk

Źródło: [https://pl.m.wikipedia.org/wiki/Plik:Przy%C5%82%C4%99k_\(gmina\)_location_map.png](https://pl.m.wikipedia.org/wiki/Plik:Przy%C5%82%C4%99k_(gmina)_location_map.png)

Ośrodkiem gminy jest miejscowość Przylęk położona w południowej części jej obszaru. Siedziba gminy – miejscowość Przylęk, znajduje się w odległości ok. 13 km od siedziby powiatu - Zwolenia oraz ok. 170 km od siedziby województwa – Miasta Warszawa oraz 44 km od Radomia. Inne ośrodki miejskie, takie jak Kazimierz Dolny i Puławy zlokalizowane są w odległości odpowiednio ok. 19 i 26 km od Przylęka, dalej położone ośrodki miejskie stanowią Pionki ok. 30 km, Dęblin – ok.36 km, Lipsko – ok. 30 km, Poniatowa – ok. 52 km, Opole Lubelskie – ok. 43 km, Nałęczów – 64 km, Lublin – ok.77 km.

Gmina Przylęk jest drugą co do wielkości powierzchni gminą w powiecie zwoleńskim po Gminie Zwolen, bowiem jej powierzchnia administracyjna wynosi 162,1 km², co stanowi 16,9% powierzchni powiatu zwoleńskiego.

Ryc. 2. Gmina Przylęk na tle powiatu zwoleńskiego

Źródło: Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Przylęk na lata 2016 – 2024

Tabela 2. Powierzchnia i ludność gminy Przylęk na tle gmin powiatu zwoleńskiego w 2020 r.

Nazwa jednostki samorządu terytorialnego	Powierzchnia w km ²	% na tle powiatu	Liczba osób zamieszkujących w 2020 roku	% na tle powiatu	na 1 km ²
Zwolen	162,1	28,3	15025	41,9	94
Miasto	16		7660	21,4	
Obszar wiejski	146		7365	20,5	
Gm. Przylęk	131,6	23	6082	16,9	48
Gm. Kazanów	94,9	16,6	4475	12,4	48
Gm. Policzna	112,5	19,6	5419	15,1	50
Gm. Tczów	72,2	12,5	4874	13,6	68
Powiat zwoleński	573,3	100	35875	100	64

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych <https://www.polskawliczbach.pl/>

Gmina na tle powiatu zwoleńskiego:

Liczba ludności w gminie Przylęk w ostatnich latach sukcesywnie maleje. Znaczący wpływ na to zjawisko mają ruch ludności i przyrost naturalny, które rokrocznie są ujemne. Tendencje demograficzne występujące na przestrzeni ostatnich lat wskazują na wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym (wiek zdolności do pracy). Gmina Przylęk posiada w tej grupie wiekowej 61% ludności. Wpływ na to ma wiele czynników, między innymi

wejście w wiek produkcyjny osób urodzonych w pierwszej połowie lat 80-tych, tj. w okresie ostatniego wyżu demograficznego.

Kolejnym ze wskaźników obrazujących rozmiary Gminy na tle innych gmin powiatu zwoleńskiego jest wskaźnik: *Ludność na 1 km²*. W 2020 r. gęstość zaludnienia na 1 km² wyniosła 48 osób, przy średniej dla grupy porównawczej 53,5. Gmina Przyłek jest zatem gminą wiejską o porównywalnym stopniu zaludnienia wśród gmin wiejskich powiatu zwoleńskiego, (w których poziom zaludnienia waha się w granicach 48-52 osób/km²) z wyjątkiem gminy Tczów - 68 osób/ km². Średnia gęstość zaludnienia w powiecie wynosi ok. 64 os/ km², co spowodowane jest dużą gęstością zaludnienia miasta Zwoleń. Dla porównania wskaźnik gęstości zaludnienia dla subregionu radomskiego wynosi około 99 os./ km², a dla województwa mazowieckiego – około 151 os./km². Na podstawie analizy porównawczej lat 2014 -2020 zauważalne są również ogólne, negatywne tendencje w zakresie zmian liczby ludności, a co za tym idzie i wskaźników gęstości zaludnienia, notowane na przestrzeni ostatnich lat.

Pod względem komunikacyjnym, Gmina jest dobrze rozwinięta. Sieć dróg na terenie gminy jest wystarczająca, jednakże ich stan techniczny nie jest najlepszy. Przez teren gminy przebiega tylko jedna droga krajowa nr 12 (połączenie wschód-zachód łączące Lublin z Łodzią) na długości 7,3 km. Ma ona bardzo duże znaczenie dla gminy, gdyż łączy ona gminę z zewnętrznym układem komunikacyjnym o znaczeniu międzynarodowym.

Przez obszar przebiega droga krajowa 12 stanowiąca główne połączenie komunikacyjne z ważnymi ośrodkami miejskimi regionu. Sieć komunikacyjną Gminy uzupełniają 13 dróg powiatowych o łącznej długości o 65,199 km, oraz 35 dróg gminnych o łącznej długości 117,154 km. Układ ten wspomagany jest siecią dróg lokalnych i dojazdowych.

Na obszarze Gminy nie funkcjonuje komunikacja kolejowa. Najbliższym lotniskiem jest Port Lotniczy Lublin-Świdnik oddalony o ok. 95 km. Z lotniska możliwe są bezpośrednie połączenia z Warszawą, Oslo, Dublinem, Londynem, Eindhoven, Antwerpią, Kijowem, Tel Awiwem. Odległość od największego lotniska w Polsce im. Fryderyka Chopina w Warszawie wynosi ok. 173 km. W bezpośrednim sąsiedztwie znajduje się również Port Lotniczy Warszawa-Radom im. Bohaterów Radomskiego Czerwca 1976 roku w Radomiu, ale od października 2017 nie odbywają się tam loty rozkładowe, a od stycznia 2019 w związku z przebudową lotnisko zostało zamknięte dla samolotów cywilnych. Zakończenie przebudowy lotniska jest zaplanowane na 2022 rok.

Podsumowując wstępną analizę lokalizacji Gminy nasuwa się wniosek, że mimo bardzo dobrego lokalnego i regionalnego układu komunikacyjnego jest ona w stosunkowo peryferyjnym położeniu względem większych ośrodków miejskich. Jest to cecha położenia Gminy, która może być uznawana za wadę w zakresie np. atrakcyjności osiedleńczej, czy wręcz przeszkodę w dalszym rozwoju gospodarczym obszaru, ze względu chociażby na oddalenie od terenów przemysłowych. Jednak takie peryferyjne położenie, przy licznych walorach środowiskowych i dbałości o jakość środowiska naturalnego, może stać się znaczącą zaletą Gminy Przyłek jako miejsca atrakcyjnego turystycznie, co z kolei w dłuższej perspektywie czasu może okazać się istotnym czynnikiem rozwoju gospodarczego Gminy.

2.2. Przestrzeń i środowisko

Struktura zagospodarowania gruntu

Gmina Przyłek jest gminą typowo rolniczą, dlatego też w strukturze zagospodarowania gruntu dominują użytki rolne, a wśród nich przeważają grunty orne. Gleby w gminie Przyłek nie są najwyższej klasy. Najlepsze

jakościowo gleby klasy I, II i III stanowią zaledwie 15% gruntów rolnych, klasy IV - 44%, a pozostałe 41% to gleby klas V i VI.

Tabela 3. Struktura użytkowania gruntów

Powierzchnia ogólna	Użytki rolne				Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty
	Razem	Grunty orne	Sady	Łąki i pastwiska		
w ha						
13 089	10 730	9 530	230	970	1520	839
w %						
100%	82,0%	88,9%	2,1%	9,0%	11,6%	6,4%

Źródło: dane własne Urzędu Gminy w Przylęku

W gminie Przylęk rolnictwem trudni się około 1354 indywidualnych gospodarstw rolnych, w tym 7 gospodarstw specjalistycznych, które zajmują się produkcją chmielu i jaj konsumpcyjnych². Najwięcej jest gospodarstw, których powierzchnia wynosi 2–5 ha – stanowią one 51% ogólnej liczby gospodarstw. Na drugim miejscu są gospodarstwa o powierzchni od 5 do 10 ha – 39%. Najmniejszy procent udziału mają gospodarstwa rolne o powierzchni powyżej 10 ha – 10%.

Odnosząc się do struktury zagospodarowania gruntu należy zwrócić uwagę, że w przeważającej części gospodarstw preferuje się tradycyjne metody upraw i hodowli. Głównymi uprawami są: zboża, warzywa i owoce (szczególnie truskawki i maliny).

Charakterystyczne dla Gminy Przylęk jest występowanie znacznych powierzchni łąk trwałych i pastwisk, które obejmują 9% udziału powierzchni Gminy oraz zbiorników wodnych. Jest to następstwem występowania na obszarze Gminy terenów podmokłych, które nie nadają się do wykorzystania pod uprawy, natomiast tworzą dobre warunki dla rozwoju roślin polnych i trawiastych. Kluczowe znaczenie dla gminy ma hodowla trzody chlewnej i bydła. Należy podkreślić, że nie jest to intensywna gospodarka nastawiona wyłącznie na ilość, lecz ceniąca przede wszystkim jakość produktów rolnych. Uprawy są ekologiczne, naturalne, w dużym stopniu pozbawione ingerencji nowoczesnych technik ochrony roślin, co w powiązaniu z walorami krajobrazowymi stanowi szansę rozwojową gminy.

Tabela 4. Grunty w podziale na klasy:

Lp.	Klasy gruntów	Powierzchnia (w ha)
1.	klasa II	24,24
2.	klasa III	171,93
3.	klasa IIIa	144,80
4.	klasa IIIb	1221,37
5.	klasa IVa	2730,31
6.	klasa IVb	1673,31
7.	klasa V	3434,38
8.	klasa VI	2534,13

W strukturze osadniczej Gminy dominuje typowa zabudowa wiejska. Zagospodarowanie poszczególnych wsi w gminie tworzy różnorodne układy przestrzenne dostosowane do istniejących uwarunkowań. Najczęściej występują układy liniowe, o zabudowie mniej lub bardziej skupionej, wzdłuż istniejących ciągów

² Strategia Rozwoju Powiatu Zwoleńskiego na lata 2016-2022, str. 70

komunikacyjnych. Typ ten charakteryzuje się położeniem miejscowości wzdłuż jednego lub kilku ciągów komunikacyjnych, o stosunkowo nieregularnym kształcie. Dominuje nierównomierny układ pól i duże rozbieżności w wielkości działek oraz stosunkowo rozproszona zabudowa jednorodzinna. Rozproszone osadnictwo wiejskie o jednorodnej funkcji zabudowy zagrodowej pod wieloma względami stanowi bardzo nieefektywną strukturę przestrzenną. Rozproszenie osadnictwa utrudnia dostęp do infrastruktury społecznej i technicznej. W wielu miejscowościach brakuje funkcjonalnych centrów, a istniejące przestrzenie publiczne nie są dostatecznie zagospodarowane. Dlatego też rolę takich centrów najczęściej pełnią albo najbliższe otoczenie obiektów użyteczności publicznej (szkół, kościołów, świetlic) lub przestrzenie zlokalizowane wzdłuż dróg przebiegających przez daną miejscowość. Powoduje to, iż trudno o funkcjonalne wykorzystanie dostępnej przestrzeni publicznej oraz efektywną organizację miejsc koncentracji życia gospodarczego, społecznego i kulturalnego.

Reasumując, powierzchnia Gminy wynosi 13 089 ha, w tym użytki rolne stanowią 82 % powierzchni wszystkich gruntów, a lasy i grunty leśne stanowią 11,6 % powierzchni gminy. Lasy i grunty leśne w większości znajdują się w zarządzie Lasów Państwowych.

Położenie fizjogeograficzne, rzeźba terenu, gleby

Gmina Przyłek położona jest w południowo-wschodniej części województwa mazowieckiego, w powiecie zwoleńskim, na obszarze Równiny Radomskiej. Teren gminy leży w dolinie rzeki Plewki, Czerniawki i Zwoleńki w pobliżu rzeki Wisły. Rzeźbę terenu cechuje prawie płaska powierzchnia wysoczyzny pleistoceny. Nachylenie terenu nie przekracza 5 %, jedynie na zboczach dolin i wydm dochodzi do 10 - 15%. Na uwagę zasługują doliny rzeki "Plewki", "Zwoleńki" i "Czerniawki" oraz bezpośrednie sąsiedztwo z Wisłą. Doliny rzek oddzielone są od wysoczyzny wyraźną krawędzią morfologiczną o wysokości 3-8 m, co szczególnie zaznaczone jest w krajobrazie. Doliny tych rzek tworzą taras zalewowy akumulacyjny. Powierzchnia tego obszaru płozona jest na wysokości 150 - 200 m n.p.m., lekko falista obniżająca się w kierunku północnym. Rzeźba terenu ukształtowana została w wyniku akumulacji lodowca i wód polodowcowych, erozji i akumulacji rzek i wiatru. Krajobraz terenu urozmaicają liczne naturalne i sztuczne stawy oraz oczka wodne, a także pojedyncze drzewa, zarośla i kępy. Występują też zwarte drzewostany leśne. Ponadto na rzece Plewce usytuowany jest zbiornik retencyjny w Janowicach, o powierzchni 13 ha, a w miejscowości Andrzejów – Borowiec zlokalizowany jest Rezerwat Żółwia Błotnego.

Obszar Gminy ma znaczny potencjał, biorąc pod uwagę położenie fizjogeograficzne, rzeźbę terenu i gleby jest atrakcyjnym miejscem pod względem walorów krajobrazowych, przyrodniczych, również pod względem rozwoju turystyki i agroturystyki.

Wody powierzchniowe i podziemne oraz obszary szczególnego zagrożenia powodzią

Na wody powierzchniowe Gminy Przyłek składają się naturalne ciek wodne, źródła i rowy melioracyjne. Zgodnie z ustawą Prawo wodne (Dz. U. z 2021 r. poz. 2233, z późn. zm.) Gmina Przyłek posiada opracowane plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy, plany zarządzania ryzykiem powodziowym oraz plan przeciwdziałania skutkom suszy. Największą rzeką na tym obszarze jest Zwoleńka, silnie meandrująca, z prawie naturalną szatą roślinną szuwarowo-bagienną i lasem łęgowym. Wąskie dno doliny (od 0,5 do około 1 km szerokości przy ujściu rzeki) wypełnione jest torfem. Na zboczach widoczne są fragmenty tarasy nadzalewowej o wysokości względnej 2 – 3 m. Czytelność formy doliny maskują zalegające w wielu miejscach zwydmione, przewiewane piaski. Teren stanowi bogatą mozaikę wzajemnie przenikających się biotopów - wodnych, podmokłych i suchych. Siedliska wodne reprezentowane są przez wolno płynącą rzekę i zakola oraz torfianki o różnej powierzchni lustra wody. W dolinie dominują podmokłe łąki, na których prowadzi się gospodarkę ekstensywną. Miejscami występują na nich kępy zarośli wierzbowych i łozowych oraz niewielkie, olchowe łaski. Łagodnie wznoszące się piaszczyste zbocza doliny porastają suche sośniny, są tu pola uprawne i nieużytki z roślinnością kserotermiczną. Ze zwierząt występuje tu m.in. bóbr europejski, kumak nizinny czy żółw błotny.

Podstawę prawną do podejmowania decyzji mających wpływ na stan zasobów wodnych i zasady gospodarowania nimi w przyszłości w Polsce stanowią tzw. Plany gospodarowania wodami opracowane dla każdego obszaru dorzecza wyznaczonego w kraju. Dokumenty te stanowią transpozycję tzw. Ramowej Dyrektywy Wodnej Unii Europejskiej do krajowego porządku prawnego. Gmina Przylek objęta została Planem gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (dalej: Plan). Zgodnie z Aktualizacją Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły na lata 2016-2021 (zwana dalej: aPGW), którego obowiązywanie zostało wydłużone, zgodnie z art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 17 listopada 2021 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2368), gmina Przylek, położona na obszarze Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie, znajduje się w zasięgu zlewni następujących jednolitych części wód:

1) Jednolite Części Wód Powierzchniowych (JCWP):

- PLRW20001723729,
- PLRW20001723769,
- PLRW20001723949,
- PLRW2000172512429,
- PLRW2000212399;

2) Jednolite Części Wód Podziemnych (JCWPd):

- PLGW200074,
- PLGW200087,
- PLGW200088.

Działania wg Aktualizacji Planu gospodarowania wodami przypisane do kompetencji poszczególnych podmiotów, które mogą być istotne dla Strategii Rozwoju Gminy to:

a) działania do realizowania przez Gminę:

- kontrola postępowania w zakresie gromadzenia ścieków przez użytkowników prywatnych i przedsiębiorców oraz oczyszczania ścieków przez użytkowników prywatnych z częstotliwością co najmniej raz na 3 lata,
- weryfikacja Programu ochrony środowiska dla Gminy;

b) działania do realizowania przez właścicieli nieruchomości:

- budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących,
- regularny wywóz nieczystości płynnych,
- budowa indywidualnych systemów oczyszczania ścieków;

c) działania do realizowania przez właścicieli/użytkowników obiektów:

- coroczne raportowanie pomiarów ilości eksploatowanych wód podziemnych przez właściciela/ użytkownika ujęcia.

Obszary szczególnego zagrożenia powodzią zostały zdefiniowane w art. 16 ust. pkt. 34 ustawy Prawo wodne (Dz.U.2021.2233, z późn. zm.). Zgodnie z tymi definicjami, za obszary szczególnego zagrożenia powodzią uważa się:

- a) obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat,
- b) obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat,
- c) obszary między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano wał przeciwpowodziowy, a także wyspy i przymuliska, o których mowa w art. 224, stanowiące działki ewidencyjne,

d) pas techniczny

Na podstawie map zagrożenia powodziowego o godłach arkuszy: M- 34-20-C-d-2, M-34-20-C-d-4, M-34-32-A-b-l, M-34-32-A-b-2, M- 34-32-B-a-l, M-34-32-B-a-2, M-34- 32-A-b-4, M-34-32-B-a-3 oraz M-34- 32-B-a-4 udostępnionych do publicznej wiadomości na Biuletynie Informacji Publicznej Ministerstwa Infrastruktury w dniu 7 września 2022 r. ustalono, że część terenu gminy Przylęk, znajduje się w zasięgu występowania obszarów szczególnego zagrożenia powodzią dla zalewu wodą Q1% oraz dla zalewu wodą Q10% od rzek Plewka i Zwolenka.

Obszary szczególnego zagrożenia powodzią zostały zdefiniowane w art. 16 ust. pkt. 34 ustawy Prawo wodne. Na podstawie map zagrożenia powodziowego o godłach arkuszy: M- 34-20-C-d-2, M-34-20-C-d-4, M-34-32-A-b-l, M-34-32-A-b-2, M- 34-32-B-a-l, M-34-32-B-a-2, M-34- 32-A-b-4, M-34-32-B-a-3 oraz M-34- 32-B-a-4 udostępnionych do publicznej wiadomości na Biuletynie Informacji Publicznej Ministerstwa Infrastruktury w dniu 7 września 2022 r. ustalono, że część terenu gminy Przylęk, znajduje się w zasięgu występowania obszarów szczególnego zagrożenia powodzią dla zalewu wodą Q1% oraz dla zalewu wodą Q10% od rzek Plewka i Zwolenka.

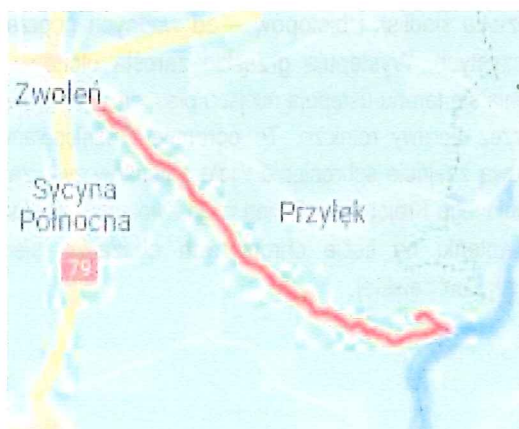
Gmina Przylęk jest położona na terenie głównych zbiorników wód podziemnych: w większości na terenie GZWP nr 405 Niecka radomska i w niewielkiej części na terenie GZWP nr 406 Niecka lubelska (Lublin).

Dolina rzeki Zwolenki

To chroniony prawnie obiekt przyrodniczy znajdujący się na obszarze Gminy Przylęk. Obszar chroni dolinę rzeki wraz z przylegającymi terenami łąk i zadrzewień, wyróżniające się krajobrazowo i charakteryzujące się dużym zróżnicowaniem ekosystemów oraz spełniające ważną rolę korytarzy ekologicznych.

Zwolenka – niewielka rzeka w województwie mazowieckim, lewy dopływ Wisły, o długości ok. 37 km i powierzchni zlewni ok. 230 km². Zgodnie typologią wód powierzchniowych to potok nizinny piaszczysty tworzący jednolitą część wód powierzchniowych Zwolenka.

Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Rzeki Zwolenki” został objęty ochroną w ramach Europejskiej Sieci Obszarów Chronionych Natura 2000. Dodatkowo na terenie gminy znajdują się doliny rzeki „Plewki” i „Czerniawki”. Ponadto na rzece „Plewce” usytuowany jest zbiornik retencyjny w Janowicach, o powierzchni 13 ha. Gmina ma również bezpośrednie sąsiedztwo z Wisłą.

Środowisko naturalne Gminy

Obszar Gminy Przylęk charakteryzuje się znaczną bioróżnorodnością i zróżnicowaniem przestrzennym walorów przyrodniczych. Ogólny stan środowiska naturalnego Gminy można oceniać jako bardzo dobry. Jest to konsekwencją m.in. rolniczego obszaru, o dużych walorach geomorfologicznych i bogatej szacie roślinnej, za to bez ingerencji w środowisko naturalne przemysłu. Nie funkcjonują tu bowiem zakłady przemysłu, które mogłyby znacząco negatywnie wpłynąć na stan środowiska naturalnego. Można powiedzieć, że jednym z atutów gminy Przylęk jest właśnie brak przemysłu.

Znaczne zróżnicowanie fauny i flory występujące na obszarze Gminy zostało docenione i objęte ochroną.

Według Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody (CRFOP) na terenie gminy Przylęk występuje:

- 1) Rezerwat przyrody „Borowiec”,
- 2) Obszar chronionego krajobrazu „Dolina rzeki Zwoleńki”,
- 3) Obszar Natura 2000 „Dolina Zwoleńki”,
- 4) Obszar Natura 2000 „Przełom Wisły w Małopolsce”,
- 5) Obszar Natura 2000 „Małopolski Przełom Wisły”.

Na terenie Gminy nie występują pomniki przyrody oraz użytki ekologiczne.

Rezerwat przyrody Borowiec

Torfowiskowy rezerwat przyrody położony w Andrzejowie. Rezerwat „Borowiec” leży na terenie Obszaru Chronionego Krajobrazu Dolina rzeki Zwoleńki i obszaru siedliskowego sieci Natura 2000 „Dolina Zwoleńki”. Rezerwat powołano zarządzeniem MOŚZNIŁ z 26 listopada 1990 r. Celem ochrony rzeki Zwoleńki z jej doliną i przyległymi do niej terenami, jako ostoi żółwia błotnego. Dużą część doliny zajmują przestrzenie otwarte, zarówno o charakterze półnaturalnym, jak i całkowicie antropogenicznym. Pewną powierzchnię zajmują też zarośla i lasy. Na terenie rezerwatu stwierdzono występowanie ponad dwustu gatunków roślin naczyniowych, 64 gatunków mięczaków, 17 gatunków ryb, 10 gatunków płazów 3 gatunków gadów, 19 ssaków i 81 gatunków ptaków (w tym 79 lęgowych) Wśród szczególnie rzadkich gatunków jest żółw błotny czy turzyca nitkowata. Obecna powierzchnia całkowita rezerwatu wynosi 57,83 ha, z czego na terenie Lasów Państwowych obrębu leśnego Zwoleń w leśnictwie Podgóra znajduje się jedynie 7,4 ha. Przedmiotem ochrony jest żółw błotny (*Emys orbicularis*), którego duża populacja znajduje się na terenie rezerwatu. Na obszarze rezerwatu stwierdzono występowanie 228 gatunków roślin naczyniowych, w tym kilkanaście podlegających ochronie ścisłej lub częściowej. Są to rosziczka okrągłolistna, storczyk szerokolistny, grążel żółty, widłak goździsty, kalina koralowa, grzybień biały, kocanki piaszkowe i in. Rezerwat obejmuje bardzo zróżnicowany florystycznie i faunistycznie odcinek rzeki Zwoleńki. Występuje tu mozaika siedlisk i biotopów – od wodnych poprzez bagienne, podmokłe, torfowiskowe do suchych i piaszczystych. Występują grząskie zarośla olchowe i wierzbowe, torfowiska i tzw. torfianki, które w miarę wznoszenia się terenu ustępują miejsca piaskom, częściowo odkrytym, miejscami sztucznie zalesionym lub zajęтым przez uprawy rolnicze. To ogromne zróżnicowanie biotopów sprawia, że na terenie objętym ochroną rezerwatową znajduje schronienie wiele gatunków zwierząt. Rezerwat „Borowiec” wszedł wraz z otuliną do Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina rzeki Zwoleńki”. Znalazł się jako Specjalny Obszar Ochrony (SOO) Dolina Zwoleńki na liście chronionych obszarów sieci ekologicznej Natura 2000 przesłanej przez Polskę do Komisji Europejskiej.

Osika

Samotny zbiornik wody w otoczeniu pól oraz samotnej osiki, wzdłuż brzegu szuwar z palki. Jest miejscem rozrodu płazów i bezkręgowców wodnych. Wśród ptaków najczęściej odwiedzających to miejsce jest kokoszka wodna. W okresie przelotów miejsce to jest najlepszym pobytem na odpoczynek takich ptaków jak bekas kszysk, świergotek łąkowy oraz myszółów.

Kijanka

Okresowe zbiorniki wodne w dolince również okresowego cieku położone są w okolicach Grabowa. Zbiornik południowy charakteryzuje się bogatą roślinnością nadbrzeżną między innymi olchą czarną, bzm. czarnym i krzewami jeżyny. Miejsce to jest bardzo dobre dla rozrodu płazów oraz licznych bezkręgowców związanych ze środowiskiem wodnym.

Tatarak

Śródpolny staw o urozmaiconej roślinności szuwarowej położony w okolicy Kulczyna. Niewielki szuwar tworzą sit, tatarak, lustro wody, które pokryte jest gęsto rzęsą drobną. W zbiorniku odpowiednie warunki do rozrodu znajdują płazy i liczne bezkręgowce wodne.

„Park podworski” - Grabów nad Wisłą.

Park podworski w Grabowie nad Wisłą to chroniony prawnie obiekt przyrodniczy. Za datę jego powstania uważa się wiek XIX. Park położony jest na działce o numerze ewidencyjnym 23/15. Objęty jest on formą ochrony poprzez wpisanie go do rejestru zabytków nr rej.: 733 z 20.12.1957.

Ogólna powierzchnia parku wynosi 8,54 ha, w tym wód 0,22 ha. Park jest własnością Doświadczalnego Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach. Na florę składają się głównie drzewa. Można tu spotkać 19 gatunków drzew i 6 gatunków krzewów. Park najlepiej zachował się w części południowo-zachodniej. Na uwagę zasługują ślady dawnej alei lipowej i grabowej. Obok lipy drobnolistnej i graba pospolitego rosną tu także klony zwyczajne i dęby szypułkowe. Wiek starych drzew graba pospolitego wynosi około 100 lat. W parku przeważają drzewa w wieku 70–100 lat (kilka sztuk dęba szypułkowego).

Park stanowi enklawę zieleni wysokiej wkomponowanej w otaczające go grunty orne. Jest ważnym obszarem dla zachowania bioróżnorodności gminy stanowiąc przy tym część jej systemu przyrodniczego. Na jego terenie występuje wiele interesujących gatunków zwierząt. Znotowano tu siedliska między innymi dzięcioła zielonego i kaczki krzyżówki.

Największym zagrożeniem dla zachowania walorów przyrodniczych gminy Przylęk są zanieczyszczenia wód Zwoleńki i innych drobniejszych zbiorników wodnych na tym terenie. Zanieczyszczenia bytowe i rolnicze stanowią zatem największe zagrożenie dla fauny i flory. Rozwój rolnictwa sprawia, iż środowisko naturalne Gminy, podobnie jak w przypadku porównywalnych ośrodków o charakterze rolniczym w kraju, jest w większości przekształcone antropologicznie. Produkcja rolna jest szczególnie niebezpieczna dla wód powierzchniowych i podziemnych, bowiem wymaga stosowania nawozów i chemicznych środków ochrony roślin, które z łatwością przenikają do wód, wpływając negatywnie na ich jakość i ekosystem. Do istotnych problemów, wpływających znacząco na degradację środowiska naturalnego, zaliczyć należy niedostatecznie rozwiniętą sieć kanalizacji sanitarnej, wykorzystywanie zbiorników bezodpływowych do gromadzenia ścieków oraz zaniedbania w zakresie gospodarowania odpadami. Ponadto, znacznym zagrożeniem dla stanu powietrza atmosferycznego jest wykorzystywanie pieców i kotłów węglowych (nierazko w złym stanie technicznym) do ogrzewania domów i budynków użyteczności publicznej, które stanowią poważne źródło niskiej emisji.

Swoistym niebezpieczeństwem dla zachowania bioróżnorodności jest zarastanie nieużytków łąkowych i pastwisk przez roślinność krzewiastą i drzewa powodujące ograniczony rozwój gatunków łąkowych.

Dbłość o środowisko naturalne jest rosnącym na znaczeniu aspektem atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej gmin. Rosnąca świadomość ekologiczna społeczeństwa wymusza podejmowanie efektywnych działań celem zapobiegania degradacji środowiska przyrodniczego. Stąd też nasuwa się wniosek, iż w najbliższych latach to jakość środowiska naturalnego Gminy może stanowić istotny czynnik rozwoju pozwalający na pozyskanie nowych mieszkańców, turystów i inwestorów.

Środowisko kulturowe Gminy

Kolejnym istotnym czynnikiem wpływającym na atrakcyjność Gminy Przylęk jest jej dziedzictwo kulturowe. Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Gmina dba m.in. o zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych, finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie oraz zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek na wartości zabytku. W tym celu prowadzi się gminną ewidencję zabytków, która stanowi część wojewódzkiej ewidencji zabytków, a ta z kolei jest częścią krajowej ewidencji zabytków prowadzonej przez Generalnego Konserwatora Zabytków.

Gmina Przylęk opracowała Gminny Plan Ochrony Zabytków na Wypadek Konfliktu Zbrojnego i Sytuacji Kryzysowych dla Gminy Przylęk, który został uzgodniony z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w grudniu 2008r. Ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych polega na

planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

Gmina Przyłęk jest w posiadaniu Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami sporządzonym na lata 2014-2017, który został pozytywnie zaopiniowany przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Program ten służy podejmowaniu działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego i wiedzy o zabytkach. Gminny program opieki nad zabytkami ma również pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania ukierunkowane są na poprawę stanu zabytków, ich rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Głównym beneficjentem realizacji programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców.

Gminny program opieki nad zabytkami m. in. poprzez działania edukacyjne, powinien budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni.

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003r. formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Przyłęk funkcjonuje jedynie jedna z ww. form, jest to wpis do rejestru zabytków.

Na obszarze gminy znajdują się chronione prawnie obiekty przyrodnicze:

- obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina rzeki Zwoleńki”
- rezerwat przyrody „Borowiec”
- zabytkowy park podworski w Grabowie Starym.

Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego gminy Przyłęk. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści aktów prawnych, w tym przede wszystkim – rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminy należy: „uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

Na przyłęckiej ziemi znajdują się cenne i ciekawe zabytki architektury sakralnej oraz miejsca pamięci, tj.:

Zabytki sakralne:

- kościół parafialny pw. Św. Floriana w Łagowie z 1863 roku
- kaplica pw. Św. Zofii w Grabowie nad Wisłą
- kapliczka przydrożna w Mszadli Dolnej.

Tabela 5. Obiekty wpisane do rejestru zabytków w Gminie Przylęk

ADRES	OBIEKT	NR REJESTRU ZABYTKU
GRABÓW NAD WISŁĄ	KAPLICA, XIX/XX W.	66/A/81 Z 03.03.1981 R.
GRABÓW NAD WISŁĄ	PARK, POŁOWA XIX W.	733 Z 20.12.1957 R.
ŁAGÓW 97	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. FLORIANA, 1862-63	329/A Z 07.11.1985 R.

„Kaplica Św. Zofii – nekropolia rodziny Lenkiewiczów (obecnie kościół św. Zofii)” 51°21'18"N 21°40'09"E (mapa)

Kaplica Św. Zofii w Grabowie nad Wisłą to zabytek nieruchomy.

Kaplica położona jest na działce o numerze ewidencyjnym 18/1. Objęty jest on formą ochrony poprzez wpisanie go do rejestru zabytków nr rej.: 796/A z 14.10.1972 oraz 66/a z 03.03.1981. Za czas powstania kaplicy uważa się datę 1897-1900 r. Zabytkowa kaplica św. Zofii, nekropolia rodziny Lenkiewiczów. Obecnie spełnia rolę kościoła.

Kościół św. Zofii w Grabowie nad Wisłą

https://pl.wikipedia.org/wiki/Grab%C3%B3w_nad_Wis%C5%82%C4%85

Kapliczka przydrożna w Mszadli Dolnej.

Kaplica położona jest na działce o numerze ewidencyjnym 665 i 666. Za czas powstania kapliczki uważa się lata 30- XX w. r. W kapliczce w okresie letnim odprawiane są msze święte.

Kościół w Łagowie pw. Św. Floriana Męczennika - Łagów 97 26-704 Przylęk.

Kościół pw. św. Floriana, fundacji Floriana Odrowąż-Pieniążka i jego żony Teofili, zbudowany został w latach 1862 - 1863, a poświęcony 5 lipca 1863 przez ks. Seweryna Moczydłowskiego, proboszcza Janowca. Kościół był w latach 1867 - 1868 rozbudowany staraniem ks. Jana Rocha Szamika. Konsekracji świątyni dokonał w 1869 bp. Michał Józef Juszyński. W roku 1895 uzyskał prawa kościoła filialnego Janowca. Parafia erygowana została 24 listopada 1919 przez bp. Mariana Ryxa. Kościół był restaurowany w latach 1966 - 1986. Stanowi obiekt jednonawowy, halowy, wybudowany z cegły. Znajduje się w nim obraz Matki Bożej Nieustającej Pomocy, poświęcony przez Leona XIII, sprowadzony z Rzymu i uroczystie wprowadzony do kościoła w 1897. Sprowadzony został w dowód wdzięczności za cudowne uzdrowienie w 1892 Stanisławy Odrowąż-Pieniążek, córki dziedziców. Cieszy się szczególną czcią wiernych.

Miejsca pamięci:

Na terenach Gminy Przylęk postępowała okupacja hitlerowska i wzmożony terror w stosunku do miejscowych mieszkańców.

- pomnik w Mszadli Nowej - egzekucja 11 osób - 19 grudnia 1942r. wczesnym wieczorem we wsi Mszadla Nowa rozstrzelani zostali : Marian Lachtara, Stanisław Kubas, Józefa Kubasowa, żona Franciszka Kubasa,

Józef, Stanisław, Maria i Wiktoria Dygasowie. Pomordowani zosli również krewni zamordowanych, którzy wcześniej przybyli na miejsce egzekucji. Miejsce honorowane ku czci i pamięci pomordowanych.

- pomnik niepodległości z 1928 r. przy kościele parafialnym w Przylęku,

Obelisk pamiątkowy, kamień + krzyż żelazny powstał w roku 1928. Znajduje się naprzeciwko kościoła parafialnego w Przylęku na działce o numerze ewidencyjnym 190.

Poświęcony został pamięci podporucznika Tadeusza Salamończyka "Miły" - Żołnierza Batalionów Chłopskich w Przylęku.

- „Mogiła lotnika WP z 1939 r. – kapitana T. Sędzielowskiego ”

Pomnik lotnika znajduje się na cmentarzu parafialnym w Łagowie.

Kpt. Pil. Tadeusz Sędzielowski został zestrzelony 7.IX.1939 r. nad miejscowością Zamość Nowy.

- grób por. Klimienki w lesie k/Lucimi poległego podczas wyzwolenia,
- obelisk w Lipinach ku Czcii Odzyskania Niepodległości w r. 1918 (budowa w 1928 r.)
- pomnik 2 saperów Wojska Polskiego na Cmentarzu w Przylęku
- mogiła 2 saperów, pplk. AK Józefa Pawlaka, ks. Kosyrzyka, na cmentarzu parafialnym w Łagowie,
- pomnik rozstrzelanych przez Hitlerowców w Kulczynie.

Nagromadzenie zabytków historycznych w otoczeniu pięknej przyrody, może stanowić podstawę do stworzenia atrakcyjnego produktu turystycznego Gminy Przylęk. Co więcej, bliskość podobnych atrakcji turystycznych o charakterze przyrodniczym, historycznym i archeologicznym na obszarach sąsiadujących powoduje, iż Gmina Przylęk we współpracy z innymi gminami mogłaby znacząco rozwinąć się turystycznie. Warto również podkreślić, iż obecnie działania promujące atrakcje turystyczne danego obszaru, zwłaszcza wszelkiego rodzaju imprezy i wydarzenia lokalne mają ogromne znaczenie. Bowiem dla społeczności lokalnej stanowią atrakcje same w sobie, a jednocześnie, dobrze wykorzystane, mogą być skutecznym narzędziem promocji turystycznej Gminy.

Na różnorodność oferty turystycznej i kulturowej Gminy Przylęk składa się również kalendarz imprez kulturowych oraz twórczość ludowa mieszkańców. Do cyklicznych imprez na terenie Gminy Przylęk należy Festyn rodzinny „Przylęk nasza ziemia” organizowany corocznie w ostatnią niedzielę lipca na terenie boiska przy PSP w Przylęku. W maju 2022 r. zaplanowano imprezę „Święto truskawki”, która w zamierzeniu twórców ma się stać imprezą cykliczną promującą najsmaczniejszy produkt gminy jakim jest uprawa truskawek.

Na terenie gminy Przyłęk tworzy poetka ludowa Ewa Czarnota. We wsi Lucimia powstają wiklinowe kosze „kablącoki”, słynne w całej okolicy, z charakterystycznym kabląkiem trzymającym całą konstrukcję i płaską tylną ścianą. Lucimskie rzemiosło promowane było podczas ekspozycji wystawy „Niech się plecie!”, nagrodzonej „Ludowym Oskarem”, która była prezentowana w Muzeum Nadwiślańskim, Gminnej Bibliotece Publicznej w Przyłęku oraz Wojewódzkim Ośrodku Kultury w Lublinie, wraz z towarzyszącym cyklem warsztatów plecionkarskich prowadzonych przez mistrzów i instruktorów rzemiosła. Umiejętność wyplatania kosza „kablęcoka” w Lucimi została wpisana na Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa Kultury.

Na terenie gminy funkcjonuje 4 gospodarstwa agroturystyczne, które dysponują bazą noclegową oraz wyżywieniem tradycyjnymi, lokalnymi produktami.

W gminie Przyłęk działa 7 Kół Gospodyń Wiejskich:

- Koło Gospodyń Wiejskich w Rudkach
- Koło Gospodyń Wiejskich w Mierzajczce
- Zespół „Łaguszowianki”
- Zespół „Grabowianki”
- Zespół „Korzenie”
- Zespół „Dziedziczki” w Łagowie
- Zespół „Młyńskie kolo” w Andrzejowie

Lata 2020-2021 dla wszystkich Kół Gospodyń Wiejskich był szczególnie trudne ze względu na panującą pandemię koronawirusa. Wszystkie koła w ramach współpracy z Domem Kultury w Zwoleniu uczestniczyły w obrzędach Bożonarodzeniowych. Uczestniczki przedstawiły kolędy i pastoralki ze swojego regionu. W kolejnych miesiącach w ograniczonym zakresie realizowały swoje zadania statutowe (Dzień Kobiet, nabożeństwa Maryjne przy kapliczkach, spotkania integracyjne na świeżym powietrzu itp.)

Indywidualna działalność kół:

I. Koło Gospodyń Wiejskich w Rudkach

- udział w warsztatach i prelekcjach.
- udział w corocznym Gminnym Świącie Żółwia Błotnego.

II. Zespół „Łaguszowianki”

- udział w Ogólnopolskim Konkursie „Sabałowe Bajanie” (III miejsce zdobyte w 2020 r.)

III. Zespół „Korzenie”

- wystawienie obrzędu „Matki Boskiej Gromnicznej” w Radomiu (2020 r.)

Gmina podejmuje liczne działania marketingowe, których celem jest promocja turystyczna Gminy, wykorzystując w tym celu popularne portale społecznościowe, jak i bardziej tradycyjne formy promocji typu fodery, ulotki, strona internetowa.

CIEKAWY MIEJSCA- CZAS ODPOCZYNKU

„Zalew Baryczka- Janowice ”

Zalew w miejscowości Janowice położony jest w urokliwej i spokojnej okolicy, otoczony lasami i łąkami. Zalew znajduje się w otulinie Kazimierskiego Parku Krajobrazowego oraz sąsiaduje bezpośrednio z

obszarem NATURA 2000. Zbiornik o pow. lustra wody 14 ha stworzony w dorzeczu rzeki Plewki jest zbiornikiem zaporowym o wodach stojących. Pierwotnie zbiornik miał charakter retencyjny oraz stanowił przyczółek ekologiczny. W wyniku przebudowy powstała dodatkowo nad zalewem infrastruktura turystyczno - rekreacyjna, która umożliwia wykorzystanie zalewu w szerszym charakterze bez naruszenia jego pierwotnych walorów. Długość linii brzegowej kąpieliska wynosi 45 m.

„Akwen wodny - Przyłek ”

Akwen w miejscowości Przyłek położony jest w urokliwej i spokojnej okolicy, otoczony lasami i łąkami. Lokalizacja akwenu wodnego: 51.311083182357734, 21.754080238178915

„Domki Bartoszkówka”

Przylęk 80a, 26-704 Przylęk

Ponad 10 hektarowe gospodarstwo agroturystyczne położone na uboczu - z dala od huku i hałasu miast. Zamknięty, bezpieczny obiekt na terenie którego domki oddalone są od siebie o parędziesiąt metrów daje możliwość swobodnego opalania, grillowania i wędkowania oraz aktywnego wypoczynku jak gra w piłkę, strzelanie z łuku, czy gry i zabawy na świeżym powietrzu.

„Dolina Plewki”

Przylęk 1a, 26-704 Przylęk

Gospodarstwo Agroturystyczne "Dolina Plewki" dysponuje 10 miejscami noclegowymi, dania kuchni tradycyjnej i myśliwskiej opartej na produktach naturalnych z własnego gospodarstwa, różne gatunki ryb świeżych i wędzonych oraz konfitur, wiejskie masło, twarogi oraz jaja z własnej hodowli. Istnieje możliwość wędkowania w rzece Plewce i przydomowym jezioru.

„Gospodarstwo Agroturystyczne „Eco-oaza”

Rudki 70, 26-704 Przylęk

Gospodarstwo Agroturystyczne „Eco-oaza” Rudki położone jest na szlaku turystycznym do Kazimierza. do Janowca n/Wisłą 6 km. Dojazd asfaltowymi drogami do samej Eco-oazy stwarza doskonałe warunki do „wypadów” rowerowych i pieszych.

„Nadwiślańskie Gniazdo”

Lucimia 123, 26-704 Przylęk

Nadwiślańskie Gniazdo to wspaniałe miejsce na spędzenie wolnego czasu w kontakcie z naturą. W Nadwiślańskim Gnieździe oprócz noclegu i przytulnej atmosfery, spotkać się można ze zdrowym i ekologicznym jedzeniem. To miejsce powstało z pasji do tego co dobre i naturalne.

„Stajnia Silver Foule Team”

Mszadla Stara 13, 26-704 Przylęk

Miejsce sportu i rekreacji. Idealne miejsce dla pasjonatów jak również miłośników jazdy konnej. Głównymi atrakcjami miejsca są przede wszystkim: treningi koni i jeźdźców na każdym poziomie, treningi indywidualne jak również grupowe.

„Stajnia RED Allegra”

Ławeczko Stare 37, 26-704 Przylęk

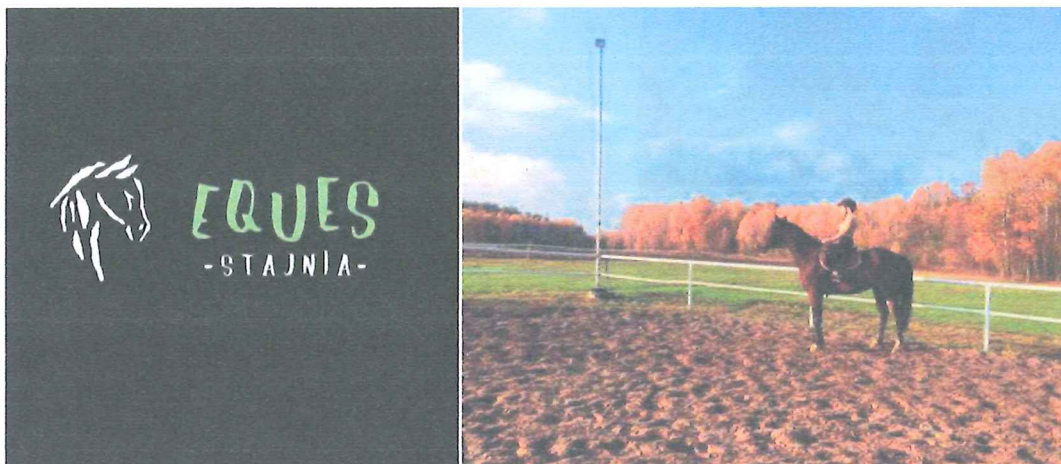
Kameralna hodowla oparta na wartościowych rodowodowo klaczach po karierze sportowej oraz najwyższej klasy ogierach skokowych. Żrebięta rejestrowane są w Księdze Zangersheide. W wspomnianym miejscu odbywa się nauka jazdy konnej dla początkujących jak i dla zaawansowanych jeźdźców. Lekcje odbywają się pod okiem Instruktora Szkolenia Podstawowego PZJ, zawodniczki z ZOJ i II klasą sportową B - Basi Skorupy.

„Stajnia Eques”

Pajaków 37A, 26-704 Przylęk

Miejsce sportu i rekreacji. Idealne miejsce dla pasjonatów jak również miłośników jazdy konnej. Stajnia posiada w swoich usługach : pensjonat dla koni, oprowadzankę, naukę jazdy na lonży, jazda w terenie, nauka jazdy konnej zarówno dla początkujących jak i dla zaawansowanych.

„Dom Kultury w Rudkach”

Rudki 53A, 26-704 Przylęk

Miejsce spotkań służące integracji mieszkańców wsi Rudki. Na placu obok budynku znajdują się altana oraz plac zabaw dla dzieci. W budynku znajduje się filia biblioteki.

Cudowne miejsce do spędzenia wspólnie czasu w sposób rozwojowy i kreatywny.

KULCZYN I MSZADLA DOLNA"

Kulczyn dz. Nr ew. 162/1, 26-704 Przylęk

Miejsce spotkań służące integracji mieszkańców wsi Mszadla Dolna i Kulczyn. Plac wiejski posiada oświetlenie solarne, działka posiada altanę ogrodową oraz ogrodzenie. Dzięki czemu jest bezpiecznym miejscem spotkań całych rodzin.

„Łagów plac zabaw"

Łagów dz. nr ew. 603, 26-704 Przylęk

Plac zabaw w Łagowie dla najmłodszych mieszkańców Gminy znajduje się (za remizą OSP).

Ciekawa forma aktywnego spędzania wolnego czasu przez maluchów. Ale to także miejsce integracji najmłodszych mieszkańców oraz adaptacji z rówieśnikami.

„Plac zabaw - Przylęk”

Przylęk dz. nr ew. 195/4, 26-704 Przylęk

Plac zabaw w Przylęku funkcjonuje przy Publicznej Szkole w Przylęku. Wyposażony w sprzęt idealny do zabawy dla najmłodszych dzieci. Miejsce nabiera na atrakcyjności dzięki umiejscowionym w pobliżu szkoły boisku wielozadaniowym. Gdzie oprócz najmłodszych może swój czas spędzać również młodzież.

„Miejsce rekreacji - Andrzejów"

Andrzejów dz. nr ew. 241/4, 26-704 Przylęk

Miejsce rekreacji dla mieszkańców wsi Andrzejów. Miejsce to znajduje się nieopodal Rezerwatu „Żółwia Błotnego” w Borowcu. Plac ogrodzony z wyznaczonym miejscem grillowania jak również możliwości zrobienia ogniska. To wspaniała przystań dla osób, które zwiedzają Gminę Przylęk.

„Plac Zabaw – Lipiny"

„Gminna Biblioteka Publiczna w Przylęku"

Lipiny 30, 26-704 Przylęk

Gminna Biblioteka Publiczna w Przylęku posiada ogromny zasób książek, które służą mieszkańcom Gminy Przylęk. Dodatkowo biblioteka to miejsce spotkań najmłodszych mieszkańców jak również i starszej społeczności. Obok budynku biblioteki znajduje się plac zabaw, to wspaniała odskocznia dla najmłodszych miłośników książek. W pobliżu jest altana miejsce spotkań mieszkańców wsi Lipiny.

Gmina Przylek na tle powiatu zwoleńskiego:

Wskaźnikiem obrazującym dostępność i dbałość o dobra kulturowe Gminy Przylek na tle innych gmin powiatu zwoleńskiego jest wskaźnik: Wydatki w Dziale 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego.

W 2020 r. na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego Gmina przeznaczyła 99,2 tys. PLN, przy wydatkach w kwocie 23,3 tys. (0,6% budżetu) w powiecie zwoleńskim i jest to zarówno kwota jak i udział procentowy w budżecie gminy ogółem niż w grupie porównawczej. Należy jednocześnie odnotować fakt wzrostu nakładów na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego trzykrotny w stosunku do roku poprzedniego i tendencję wzrostową trwającą od kilku lat.

Tabela 6. Wydatki w Dziale 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego

Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego [Dział 921]	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem (zł)	249,8 tys	24,5 tys	59,2 tys	0,0	0,0	20,0 tys	30,4 tys	99,2 tys
Na jednego mieszkańca (zł) (% udział w całości budżetu)	39,3 (1.3%)	3,8 (0.1%)	9,4 (0.3%)	0,0 (0%)	0,0 (0%)	3,2 (0.1%)	4,9 (0.1%)	16,3 (0.3%)
Budżet ogółem	19,2 mln	19,9 mln	20,4 mln	25,4 mln	27,2 mln	27,7 mln	33,3 mln	34,8 mln
Na jednego mieszkańca (zł) (% udział w całości budżetu)	3,0 tys (100%)	3,1 tys (100%)	3,2 tys (100%)	4,0 tys (100%)	4,3 tys (100%)	4,5 tys (100%)	5,4 tys (100%)	5,7 tys (100%)

źródło: <https://www.polskawliczbach.pl/gmina/Przylek>

Tabela 7. Wydatki w Dziale 9241 -Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego w 2020 r. z podziałem na gminy powiatu zwoleńskiego

Nazwa jednostki samorządu terytorialnego	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego [Dział 921] 2020 r.	Na jednego mieszkańca (zł)	% udział w całości budżetu	Budżet ogółem
Zwoleń	2,3 mln	151	3,3	69,2 mln
Gm. Przylek	99,2 tys	16,3	0,3	34,8 mln
Gm. Kazanów	188,0 tys.	42,0	0,8	23,9 mln
Gm. Policzna	354,8 tys.	65,5	1,4	24,7 mln
Gm. Tczów	275,3 tys.	56,5	1	26,8 mln
Powiat zwoleński	23,3 tys.	0,6	0,1	43,9 mln

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej w gminie

Ład przestrzenny Gminy Przyłęk determinowany jest przyjętymi przez jej organy i obowiązującymi na jej terenie przepisami w zakresie planowania przestrzennego. Gmina Przyłęk nie posiada obowiązującego planu zagospodarowania przestrzennego. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Przyłęk (SUiKZP) uchwalone zostało przez Radę Gminy Przyłęk Uchwałą Nr 228/XXII/2001 z dnia 23 maja 2001 r.

Studium nie jest aktem prawa miejscowego i nie stanowi podstawy do wydawania decyzji administracyjnych, jednak Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 roku jednoznacznie stwierdza w art. 9 ust. 4 „Ustalenia studium są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu planów miejscowych”, a w art. 20 ust. 1 „Plan miejscowy uchwała rada gminy, po stwierdzeniu, że nie narusza on ustaleń studium...”

W przyjętym dokumencie SUiKZP zidentyfikowano główne problemy występujące w gminie i mające wpływ na ład przestrzenny. O tym, że gmina się rozwija świadczy fakt, że w 2020 roku wydano 105 decyzji o warunkach zabudowy. Inwestycje te dotyczyły głównie zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej. Dodatkowo nadano 21 numerów porządkowych.

2.3. Sfera społeczna*Demografia*

Zgodnie z danymi GUS w roku 2020 w Gminie Przyłęk zameldowanych było 6097 osób, Jest to najniższa liczba ludności, jaką odnotowano od kilku lat.

Tabela 8. Liczba osób zameldowanych na terenie gminy Przyłęk

Rok	Liczba ludności	Mężczyźni	Kobiety
31.12.2015	6355	3182	3173
31.12.2016	6299	3149	3150
31.12.2017	6251	3125	3126
31.12.2018	6200	3096	3104
31.12.2019	6164	3068	3096
31.12.2020	6097	3039	3058

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bazy Ewidencji Ludności

Dynamika zmian ludności w latach 2015 – 2020³.

W latach 2015 – 2020 dostrzegany jest wyraźny wzrost liczby wymeldowań ludności. Szczegółowe dane przedstawia tabela.

Tabela 9. Liczba osób zameldowanych i wymeldowanych

Rok	Zameldowania	Wymeldowania
2015	143	195
2016	144	199
2017	150	210
2018	173	229
2019	138	183
2020	128	188
Ogółem	876	1204

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bazy Ewidencji Ludności

³ Raport o stanie gminy Przyłęk 2020

Malejąca liczba mieszkańców gminy Przylęk w dużej mierze jest wynikiem także wzrostu poziomu umieralności. Liczba zgonów w latach 2015-2020 ulegała wahaniom, jednakże dostrzegalna jest generalna tendencja wzrostowa. Najniższa liczba zgonów odnotowana została w roku 2019, najwyższa natomiast w roku 2017. Liczba zgonów kobiet w latach 2015-2020 była niższa niż liczba zgonów mężczyzn. Kobiety wykazują się niższą niż mężczyźni umieralnością.

Szczegółowe dane przedstawia tabela.

Tabela 10. Liczba zgonów w gminie Przylęk.

Rok	Mężczyźni	Kobiety	Razem
2015	45	39	84
2016	44	39	83
2017	53	41	94
2018	45	35	80
2019	40	34	74
2020	46	39	85
Ogółem	273	227	500

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bazy Ewidencji Ludności.

W latach 2015 - 2020 liczba urodzeń ulegała nieznacznym wahaniom. Największą liczbę urodzeń odnotowano w 2018 roku. Szczegółowe dane przedstawia tabela.

Tabela 11. Liczba urodzeń.

Rok	Chłopcy	Dziewczynki	Razem
2015	25	29	54
2016	25	30	55
2017	31	22	53
2018	29	31	60
2019	30	26	56
2020	35	23	58
Ogółem	175	161	336

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bazy Ewidencji Ludności

Reasumując dynamikę zmian w liczbie zgonów i urodzeń, w latach 2015 – 2020 znacząco zwiększyła się liczba zgonów niż urodzeń. Szczegółowe dane przedstawia tabela.

Tabela 12. Liczba zgonów i urodzeń

Rok	Zgony	Urodzenia
2015	84	54
2016	83	55
2017	94	53
2018	80	60
2019	74	56
2020	85	58
Ogółem	500	336

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bazy Ewidencji Ludności

Przeważająca w latach 2015 – 2020 liczba zgonów spowodowała ujemny współczynnik przyrostu naturalnego. Obrazuje on różnicę pomiędzy urodzeniami i zgonami do całkowitej liczby ludności.

Szczegółowe dane liczbowe prezentujące wartość współczynnika przyrostu naturalnego przedstawia tabela i wykres.

Tabela 13. Wartość współczynnika przyrostu naturalnego

Współczynnik przyrostu naturalnego					
2015	2016	2017	2018	2019	2020
-4,72	-4,45	-6,56	-3,22	-2,92	-4,43

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bazy Ewidencji Ludności

Najliczniejszą liczbę stałych mieszkańców odnotowano w miejscowości Łagów i wynosiła ona 517. Liczba kobiet nieznacznie przewyższała liczbę mężczyzn, co obrazuje poniższa tabela.

Tabela 14. Liczba stałych mieszkańców w poszczególnych miejscowościach położonych na terenie gminy Przyłęk na dzień 31.12.2020 roku

Miejscowość	Liczba mieszkańców	Mężczyźni	Kobiety
Andrzejów	121	58	63
Babin	344	166	178
Baryczka	124	60	64
Grabów nad Wisłą	453	234	219
Helenów	98	49	49
Ignaców	77	42	35
Krzywda	112	56	56
Kulczyn	120	62	58
Lipiny	175	79	96
Lucimia	305	153	152
Łagów	517	254	263
Łaguszków	260	126	134
Ławeczko Nowe	73	40	33
Ławeczko Stare	130	70	60
Mierzączka	194	87	107
Mszadla Dolna	210	111	99
Mszadla Nowa	171	90	81
Mszadla Stara	254	125	129
Okreznica	244	117	127
Pająków	121	62	59
Przyłęk	474	231	243
Ruda	28	14	14
Rudki	245	135	110
Stefanów	163	82	81
Szlachecki Las	99	48	51
Wólka Łagowska	131	54	77
Wólka Zamojska	97	52	45
Wysocin	121	64	57
Załazy	264	123	141
Zamość Nowy	158	82	76
Zamość Stary	214	113	101
Razem	6097	3039	3058

Źródło: opracowanie Urzędu Gminy Przyłęk

Struktura wiekowa

Gminę Przylęk charakteryzuje wysoki udział ludności w wieku produkcyjnym (wiek zdolności do pracy). Gmina Przylęk posiada w tej grupie wiekowej 61% ludności. Według Głównego Urzędu Statystycznego w wieku produkcyjnym znajdują się mężczyźni pomiędzy 18-64 rokiem życia i kobiety pomiędzy 18-59 rokiem życia. Osoby w wieku poprodukcyjnym (to osoby, które zazwyczaj kończą pracę zawodową), czyli mężczyźni w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety w wieku 60 lat i więcej stanowią 21% ludności. Grupa wieku przedprodukcyjnym 0 – 17 lat, która nie osiągnęła jeszcze zdolności do pracy, stanowi 18% ludności.

Gmina na tle grupy porównawczej:

Niekorzystne trendy ogólnokrajowe, dotyczące zmniejszania się liczby ludności potwierdzają wartości wskaźnika zmiana liczby ludności na 1000 mieszkańców (definicja: zmiana liczby ludności w stosunku do roku poprzedniego na 1000 mieszkańców). Zgodnie z danymi GUS w roku 2020 w Gminie Przylęk zameldowanych było 6097 osób i jest to najniższa liczba ludności, jaką odnotowano od kilku lat.

Dokonując końcowej analizy struktury ludności warto zwrócić również uwagę na liczebność stałych mieszkańców (z podziałem na mężczyzn i kobiet) poszczególnych miejscowości przynależnych do gminy Przylęk, według stanu na dzień 31 grudnia 2020 roku. Porównując się do innych gmin powiatu zwoleńskiego Gmina Przylęk jest gminą wiejską o porównywalnym stopniu zaludnienia wśród gmin wiejskich powiatu zwoleńskiego, (w których poziom zaludnienia waha się w granicach 48-52 osób/km²) z wyjątkiem gminy Tczów - 68 osób/ km². Średnia gęstość zaludnienia w powiecie wynosi ok. 64 os/ km², co spowodowane jest dużą gęstością zaludnienia miasta Zwoleń. Dla porównania wskaźnik gęstości zaludnienia dla subregionu radomskiego wynosi około 99 os./ km², a dla województwa mazowieckiego – około 151 os./km². Na podstawie analizy porównawczej lat 2014 -2020 zauważalne są również ogólne, negatywne tendencje w zakresie zmian liczby ludności, a co za tym idzie i wskaźników gęstości zaludnienia, notowane na przestrzeni ostatnich lat.

Mieszkalnictwo

Warunki mieszkaniowe to jeden z ważniejszych czynników świadczących o rozwoju gospodarczym społeczeństwa oraz stopniu jego zamożności.

W 2020 roku w gminie Przylęk oddano do użytku 9 mieszkań. Na każdych 1000 mieszkańców oddano więc do użytku 1,48 nowych lokali. Jest to wartość znacznie mniejsza od wartości dla województwa mazowieckiego oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski. Całkowite zasoby mieszkaniowe w gminie Przylęk to 2 190 nieruchomości. Na każdych 1000 mieszkańców przypada zatem 360 mieszkań. Jest to wartość znacznie mniejsza od wartości dla województwa mazowieckiego oraz mniejsza od średniej dla całej Polski. 100,0% mieszkań zostało przeznaczonych na cele indywidualne. Przeciętna liczba pokoi w nowo oddanych mieszkaniach w gminie Przylęk to 5,44 i jest znacznie większa od przeciętnej liczby izb dla województwa mazowieckiego oraz znacznie większa od przeciętnej liczby pokoi w całej Polsce. Przeciętna powierzchnia użytkowa nieruchomości oddanej do użytkowania w 2020 roku w gminie Przylęk to 126,30 m² i jest znacznie większa od przeciętnej powierzchni użytkowej dla województwa mazowieckiego oraz znacznie większa od przeciętnej powierzchni nieruchomości w całej Polsce. Biorąc pod uwagę instalacje techniczno-sanitarne 83,11% mieszkań przyłączonych jest do wodociągu, 72,28% nieruchomości wyposażonych jest w ustęp spłukiwany, 69,18% mieszkań posiada łazienkę, 58,68% korzysta z centralnego ogrzewania, a 0,00% z gazu sieciowego.

Gmina posiada opracowany Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy na lata 2017-2022. Program ten stanowi załącznik do Uchwały Nr 152/XXV/17 Rady Gminy Przylęk z dnia 10 maja 2017 r.

Zasób mieszkaniowy Gminy Przylęk składa się z następujących lokali mieszkalnych:

- Lucimia – 2 lokale mieszkalne (budynek po byłej Szkole Podstawowej);
- Łagów – 1 lokal mieszkalny (budynek Agronomówki);
- Lipiny – 1 lokal mieszkalny (budynek Agronomówki);

- Helenów – 1 lokal mieszkalny (budynek jednorodzinny wolnostojący);

Wielkość zasobu może ulegać zmianie w szczególności poprzez adaptację pomieszczeń użytkowych na lokale mieszkalne, nabycie lokalu, zbycie lokalu, zmianę przeznaczenia lokalu mieszkalnego na cele niezbędne do realizacji zadań Gminy Przyłęk. Stan techniczny w/w lokali mieszkalnych jest średni. Wiele z lokali mieszkalnych wymaga remontów i modernizacji, które będą przeprowadzane w ramach posiadanych środków określanych corocznie w budżecie gminy.

Czynsze za lokale mieszkalne opłacają Najemcy lokali i budynków stanowiących mieszkaniowy zasób Gminy Przyłęk wg stawki naliczonej za 1 m² powierzchni użytkowej określonej zarządzeniem Wójta Gminy. Najemca oprócz czynszu jest obowiązany do uiszczania opłat związanych z eksploatacją niezależnych od właściciela tj. opłat za dostawę do lokalu energii, wody oraz odbiór ścieków i odpadów stałych.

W 2020 roku wpływy do budżetu z tytułu czynszów wyniosły – 25 523,56 zł (netto).

Kapitał społeczny

Kapitał społeczny można określić jako zestaw nieformalnych wartości i norm etycznych wspólnych dla członków określonej grupy i umożliwiających im skuteczne współdziałanie. Pod względem ekonomicznym jakość kapitału społecznego oddziałuje na procesy wzrostu i rozwoju, dlatego świadoma kreacja kapitału społecznego jest właściwą strategią rozwojową, a sprawne zarządzanie gminą, charakteryzujące się wysoką jakością rządzenia, może stać się głównym czynnikiem kreacji tego kapitału.

O ile jakość rządzenia jest bezpośrednio powiązana z obowiązującymi przepisami prawa, tak jakość kapitału społecznego wynika z uwarunkowań lokalnych i powinna opierać się na budowaniu zaufania do instytucji publicznych, które funkcjonują na rzecz miejscowej społeczności.

Na kapitał społeczny składają się m.in. wiedza, normy etyczne i kulturowe, empatia, ale również zaangażowanie społeczne. O ile poziom wiedzy jest trudny do zmierzenia, o tyle normy etyczne i kulturowe oraz poziom zaangażowania mieszkańców da się zaobserwować.

Organizacje pozarządowe podejmujące działania na rzecz społeczności lokalnej są ważnym ogniwem wspólnoty samorządowej, jaką stanowi gmina. Działania podejmowane przez organizacje pozarządowe sprawiają, że rośnie ich rola w kreowaniu pozytywnych zmian w środowisku lokalnym, co ma również wpływ na rozwój i promocję jednostki samorządu terytorialnego. Organizacje pobudzają aktywność obywatelską, uczą dialogu społecznego, są łącznikiem pomiędzy obywatelami, a władzą.

Na terenie Gminy Przyłęk działalność prowadzą m.in. następujące organizacje pozarządowe:

1. Ochotnicze Straże Pożarne
2. Kola Gospodyń Wiejskich

Na terenie gminy działa 10 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych w tym trzy działające w Krajowym Systemie Ratownictwa. Jednostkami działającymi w KSRR są: OSP w Grabowie nad Wisłą, OSP Mszadla Nowa i OSP Łagów. Pozostałe to: OSP Ignaców, OSP Łaguszów, OSP Przyłęk, OSP Zamość Stary. W gminie Przyłęk działa 7 Kół Gospodyń Wiejskich: Koło Gospodyń Wiejskich w Rudkach, Koło Gospodyń Wiejskich w Mierzającce, Zespół „Łaguszowianki”, Zespół „Grabowianki”, Zespół „Korzenie”, Zespół „Dziedziczki” w Łagowie i Zespół „Młyńskie koło” w Andrzejowie.

2.4. Infrastruktura społeczna

Edukacja

Istotnym aspektem rozwoju Gminy są możliwości rozwojowe jej społeczności, a jednym z kluczowych aspektów rozwoju mieszkańców jest dostęp do wysokiej jakości edukacji. Systemu edukacji na każdym poziomie daje bowiem fundament pod budowanie świadomego, aktywnego społeczeństwa, które stanowi o przyszłości każdej jednostki samorządu terytorialnego. Dodatkowo, edukacja może przyczynić się do zwalczania negatywnych zjawisk społecznych, m.in. ubóstwa, wykluczenia społecznego, problemu niedostosowania kwalifikacji mieszkańców do potrzeb rynku pracy - a tym samym bezrobocia. W perspektywie czasu zmiany w tym zakresie bezpośrednio przekładać się będą na poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy.

1460 mieszkańców gminy Przyłęk jest w wieku potencjalnej nauki (3-24 lata) (w tym 723 kobiet oraz 737 mężczyzn). Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku 10,8% ludności posiada wykształcenie wyższe, 1,3% wykształcenie policealne, 11,8% średnie ogólnokształcące, a 13,3% średnie zawodowe. Wykształceniem zasadniczym zawodowym legitymuje się 23,9% mieszkańców gminy Przyłęk, gimnazjalnym 6,3%, natomiast 30,1% podstawowym ukończonym. 2,5% mieszkańców zakończyło edukację przed ukończeniem szkoły podstawowej.

W porównaniu do całego województwa mazowieckiego mieszkańcy gminy Przyłęk mają znacznie niższy poziom wykształcenia. Wśród kobiet mieszkających w gminie Przyłęk największy odsetek ma wykształcenie podstawowe ukończone (31,1%) oraz zasadnicze zawodowe (17,8%). Mężczyźni najczęściej mają wykształcenie zasadnicze zawodowe (30,2%) oraz podstawowe ukończone (29,1%).

15,3% mieszkańców gminy Przyłęk w wieku potencjalnej nauki (3-24 lata) zalicza się do przedziału 3-6 lat - wychowanie przedszkolne (16,3% wśród dziewczyn i 14,4% wśród chłopów). Na tysiąc dzieci w wieku przedszkolnym 584 uczęszcza do placówek wychowania przedszkolnego. Na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego przypada 0,00 dzieci w wieku przedszkolnym.

Współczynnik skolaryzacji brutto (Stosunek wszystkich osób uczących się w szkołach podstawowych do osób w wieku 7-12 lat) wynosi 91,04. W grupie wiekowej 3-24 lata na poziomie ponadgimnazjalnym (16-18 lat) kształcą się 19,4% mieszkańców (20,1% wśród dziewczyn i 18,7% wśród chłopów). W przedziale wiekowym odpowiadającym edukacji w szkołach wyższych (19-24 lat) znajduje się 24,7% mieszkańców gminy Przyłęk w wieku potencjalnej nauki (24,3% kobiet i 25,0% mężczyzn)⁴.

Istniejąca infrastruktura edukacyjna dostępna na obszarze Gminy Przyłęk jest zadowalająca oraz spełnia podstawowe wymagania i potrzeby mieszkańców.

Obecnie Gmina Przyłęk jest organem prowadzącym dla 4 szkół podstawowych oraz 2 klubów dziecięcych:

1. Publicznej Szkoły Podstawowej im. Heleny Długoszewskiej w Babinie,
2. Publicznej Szkoły Podstawowej im. Haliny Mirosławskiej w Grabowie nad Wisłą,
3. Publicznej Szkoły Podstawowej im. pplk. AK Józefa Pawlaka „Brzozy” w Łaguszowie,
4. Publicznej Szkoły Podstawowej w Przyłęku,
5. Klub Dzieci „Żółwik” w Mszadli Starej,
6. Klub Dzieci „Żółwik II” w Łaguszowie.

⁴ (Źródło: GUS, 31.XII.2018)

Tabela 15: Infrastruktura społeczna

INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA		
Edukacja		
Szkoły		
(podstawowe/gimnazjalne/ponadgimnazjalne/wyższe/inne)		
Lp.	Rodzaj obiektu	Lokalizacja
1.	PSP w Przylęku	Przylęk
2.	PSP w Łaguszowie	Łaguszów
3.	PSP w Babinie	Babin
4.	PSP w Grabowie nad Wisłą	Grabów nad Wisłą

Dane: źródło własne Gminy Przylęk

Liczba uczniów w placówkach oświatowych w roku szkolnym 2020/2021 kształtuje się następująco:

1. Publiczna Szkoła Podstawowa im. Heleny Długoszewskiej w Babinie – 150 uczniów w 10 oddziałach klas I-VIII oraz 24 dzieci w oddziale przedszkolnym,
2. Publiczna Szkoła Podstawowa im. Haliny Mirowskiej w Grabowie nad Wisłą – 133 uczniów w 10 oddziałach klas I-VIII oraz 34 dzieci w 2 oddziałach przedszkolnych,
3. Publiczna Szkoła Podstawowa im. ppłk. AK Józefa Pawłaka „Brzozy” w Łaguszowie – 156 uczniów w 10 oddziałach klas I-VIII oraz 50 dzieci w 2 oddziałach przedszkolnych,
4. Publiczna Szkoła Podstawowa w Przylęku- 152 uczniów w 9 oddziałach oraz 22 dzieci w 1 oddziale przedszkolnym.

Łączna liczba uczniów:

szkoły podstawowe – 591

oddziały przedszkolne -130, w tym: 78 dzieci w wieku 3-5 lat oraz 52 dzieci w oddziałach „0”

Tabela 16. Liczba stosunków pracy nauczycieli w poszczególnych stopniach awansu zawodowego dla wszystkich jednostek przedstawia się następująco:

Wyszczególnienie	ogółem	bez stopnia	stażysta	kontraktowy	mianowany	dyplomowany
PSP Babin	20,33	0	1,67	2,0	0,0	16,66
PSP Łaguszów	18,55	0	0,22	4,32	4,0	10,01
PSP Grabów	16,43	0	0,0	0,44	2,56	13,43
PSP Przylęk	20,38	0	0,64	3,0	5,79	10,95
Razem	75,69	0	2,53	9,76	12,35	51,05

Utrzymanie szkół stanowi duże obciążenie dla budżetu Gminy. Subwencja oświatowa w 2018 r. wynosiła 596 929,00 zł.

Ogólna kwota wydatków w 2020 r. na oświatę w Gminie wyniosła 9 405 930,85 w tym wydatki inwestycyjne na kwotę –365 114,64 zł (kwota ta jest zawarta w ogólnych wydatkach). Wydatki w poszczególnych szkołach gminy Przylęk w 2020 r. wskazano poniżej.

Tabela 17. Wydatki w poszczególnych szkołach gminy Przyłęk w 2020 r.

L.p.	Nazwa szkoły	Wydatki w zł.
1	PSP w Babinie	2 089 360,27
2	PSP w Grabowie nad Wisłą	2 044 106,75
3	PSP w Łaguszowie	2 147 352,08
4	PSP w Przyłęku	2 143 760,40
RAZEM		8 424 579,50

Dożywianie

W 4 szkołach podstawowych funkcjonują kuchnie oraz stołówki szkolne, w których przygotowywane są obiady. Ze stołówek szkolnych korzysta średnio 499 uczniów. Ogólna kwota na dożywianie – **628 695,86 zł**.

Dowozy do szkół.

Gmina zapewnia uczniom szkół podstawowych dowozy do szkół, z których korzysta 442 uczniów. Dowóz odbywa się autobusami wraz z opieką. Wydatki na realizację tego zadania w roku szkolnym 2020/2021 wyniosły **272750,00 zł**.

Środki pozyskane w trakcie pracy zdalnej przez poszczególne szkoły:

Wszystkie szkoły z terenu gminy pozyskały w roku szkolnym 2020/2021 środki na wsparcie zdalnego nauczania. Szkoły otrzymały wsparcie finansowe na zakup sprzętu: tabletów, komputerów, projektorów interaktywnych, drukarek oraz sfinansowanie dostępu do Internetu.

Kwota wsparcia w tym zakresie wyniosła łącznie: **248 163, 34 zł**

Dofinansowanie pracy zdalnej na zakup sprzętu, dostęp do Internetu otrzymali również nauczyciele. Z tej formy pomocy skorzystało 72 nauczycieli, kwota dofinansowania wynosi: **35 956, 96 zł**

Warunki lokalowe i bazę dydaktyczną gminnych szkół można ocenić jako dobre. W 2020 roku przeprowadzono szereg remontów i modernizacji obiektów wskazanych poniżej.

Publiczna Szkoła Podstawowa w Łaguszowie

W Publicznej Szkole Podstawowej w Łaguszowie wykonany został remont korytarza na parterze budynku. Przed remontem podłoga na holu była drewniana, pokryta nieestetyczną wykładziną. Teraz na podłodze został położony nowoczesny tarkett. Renowację przeszły również ściany i sufit. Wymienione zostały drzwi do sal dydaktycznych.

Nowa biblioteka szkolna w PSP w Łaguszowie została urządzona w jednym z pomieszczeń na parterze budynku. Środki na ten cel zostały pozyskane z rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej.

Nowa sala dydaktyczna powstała na parterze budynku szkoły, poprzez adaptację pokoju nauczycielskiego. Środki zostały pozyskane z rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej.

Pracownia komputerowa i pracownia przyrodnicza zostały wyremontowane na piętrze budynku. Wymieniona została drewniana podłoga na tarkett, ściany zostały pokryte płytami kartonowo-gipsowymi i pomalowane.

Publiczna Szkoła Podstawowa w Grabowie nad Wisłą

Podczas zdalnej nauki wyremontowana została szatnia w Publicznej Szkole Podstawowej w Grabowie nad Wisłą.

Zakupione zostały nowe, kolorowe szafki dla uczniów, odmalowano całe pomieszczenie, a także wymieniono kaloryfery, pozyskane przez Panią Dyrektora, jako darowizna dla szkoły.

Publiczna Szkoła Podstawowa w Babinie

W Publicznej Szkole Podstawowej w Babinie została wydzielona i wyremontowana sala do zajęć z logopedą.

Ww. szkoły są dobrze wyposażone pod względem bazy dydaktycznej, posiadają: sale komputerowe z dostępem do Internetu, pracownie specjalistyczne i językowe, stołówkę i bibliotekę. Jest to efektem licznych inwestycji i remontów, które pozwoliły na stopniowe rozwijanie zaplecza dydaktycznego szkół.

Sport i rekreacja

Na terenie gminy Przylęk znajdują się trzy ogólnodostępne wielofunkcyjne boiska sportowe: w Babinie, Łaguszowie oraz Przylęku. Dodatkowo do infrastruktury sportowej zalicza się boiska trawiaste i salę gimnastyczną.

Tabela 18: Obiekty sportowo-rekreacyjne

Obiekty sportowo-rekreacyjne (boiska do gier i zabaw, baseny, hale sportowe, Orliki itp.)		
Lp.	Rodzaj obiektu	Lokalizacja
1.	Boisko szkolne trawiaste	PSP w Przylęku
2.	Boisko trawiaste	PSP w Babinie
3.	Boisko wielofunkcyjne	PSP w Babinie
4.	Boisko wielofunkcyjne	PSP w Przylęku
5.	Boisko wielofunkcyjne	PSP w Łaguszowie
6.	Sala gimnastyczna	PSP w Przylęku

Źródło: dane własne Gminy Przylęk

Dodatkowo przy PG w Przylęku można poćwiczyć w *Fitness Parku* w siłowni na świeżym powietrzu

Na obszarze Gminy działa jeden piłkarski klub sportowy. Jest to utworzony w 2020 r. Gminno-Szkolny Klub Sportowy Talent Przylęk. Klub realizuje zadania w zakresie wspierania i upowszechniania kultury fizycznej i sportu, promowania zdrowego trybu życia oraz rozwijania aktywnych form spędzania wolnego czasu, wypoczynku dzieci i młodzieży, działalności charytatywnej, przeciwdziałania patologiom społecznym, podnoszenia kwalifikacji kadry trenerskiej oraz promocji i organizacji wolontariatu. Klub prowadzony jest w formie stowarzyszenia. Stowarzyszenie zostało powołane na podstawie decyzji Starosty o wpisie do ewidencji klubów sportowych. GSKS Talent Przylęk jest stowarzyszeniem nieprowadzącym działalności gospodarczej.

Dzięki współpracy z Urzędem Gminy, już w pierwszych miesiącach działalności udało się pozyskać sponsora. Finansowe wsparcie drużyny pozwoliło zatrudnić doskonałego trenera, który od pierwszych zajęć ma bardzo dobry kontakt z zawodnikami.

Misją klubu GSKS Talent Przylęk jest promowanie sportu wśród dzieci i młodzieży z poszanowaniem zasad szacunku i uczciwości.

GSKS Talent Przylęk opiera się na 3 podstawowych wartościach i ma 3 cele strategiczne.

Wartości GSKS Talent Przylęk

- Uczciwość – stosowanie zasady fair play.

- Szacunek – poszanowanie dla drugiego człowieka bez względu na rasę, pochodzenie, orientację seksualną, wyznanie, status materialny czy klub, z którym rywalizuje.
- Ambicja – dążenie do tego, aby być lepszymi zawodnikami.

Cele strategiczne

- Zaszczepienie pasji do uprawiania sportu w młodych ludziach
- Budowanie lokalnej dumy ze sportu
- Promowanie najwyższych wartości

Obecnie w klubie trenuje ponad 30 zawodników w rocznikach 2008-2012 w planach jest utworzenie nowej grupy 2013-2016.

Na podstawową bazę sportowo-rekreacyjną Gminy Przylęk składają się boiska przyskolne. Imprezy sportowe organizują również szkoły z obszaru Gminy. Ich adresatami są głównie do dzieci i młodzież, bowiem celem tego rodzaju działań jest popularyzacja kultury sportowej i aktywności fizycznej właśnie wśród najmłodszych mieszkańców Gminy.

Ochrona zdrowia i pomoc społeczna

Ochroną Zdrowia mieszkańców Gminy zajmuje się Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej. W skład zakładu wchodzi 2 Ośrodki Zdrowia: w Załazach i w Przylęku.

Tabela 19:

Ochrona zdrowia i pomoc społeczna		
Ośrodki zdrowia, przychodnie, szpitale, domy opieki itp.		
Lp.	Rodzaj obiektu	Lokalizacja
1.	SPZOZ	Przylęk
2.	SPZOZ	Załazy

Źródło: dane własne Gminy Przylęk

W Ośrodku Zdrowia w Przylęku znajdują się następujące komórki organizacyjne:

- Gabinet Lekarza POZ
- Gabinet Pielęgniarki Środowiskowej
- Gabinet Położnej Środowiskowej
- Poradnia ginekologiczno-położnicza
- Poradnia Stomatologiczna
- Gabinet zabiegowy
- Punkt szczepień
- Punkt pobrań materiałów do badań laboratoryjnych
- Transport sanitarny

W Ośrodku Zdrowia w Przylęku - Filia w Załazach znajdują się następujące komórki organizacyjne:

- Gabinet Lekarza POZ
- Gabinet Pielęgniarki Środowiskowej
- Gabinet zabiegowy
- Punkt szczepień
- Punkt pobrań materiałów do badań laboratoryjnych
- Poradnia Stomatologiczna
- Gabinet Medycyny Szkolnej

- Poradnia terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu

Udzielanie świadczeń może odbywać się także w miejscu pobytu pacjenta.

Rodzaj działalności i zakres udzielonych świadczeń

Przedmiotem działania Zakładu Opieki Zdrowotnej Gminy Przyłęk jest prowadzenie działalności leczniczej w rodzaju:

- ambulatoryjne i domowe porady lekarza poz, pielęgniarki i położnej poz, pielęgniarki środowiska nauczania i wychowania
- ambulatoryjne porady lekarza dentysty, lekarza ginekologa-położnika, lekarza psychiatry i psychologa.

Świadczenia udzielane są od poniedziałku do piątku w godzinach od 8.00 do 18.00. Po godzinach przyjęć, opieka lekarsko-pielęgniarska sprawowana jest przez Nocną i Świąteczną Pomoc Lekarską w Zwoleniu na podstawie umowy z Narodowym Funduszem Zdrowia. W uzasadnionych przypadkach świadczenia mogą być udzielane w domu, bądź w innym miejscu pobytu pacjenta.

Zatrudnienie lekarzy:

- na podstawie stosunku pracy w POZ - 1 (lekarz chorób wewnętrznych).
- na podstawie kontraktu w POZ - 3, w tym lekarz pediatra i reumatolog
- na umowę zlecenie - 1 (lekarz chorób wewnętrznych).

Liczba zadeklarowanych i ubezpieczonych pacjentów w Poradni POZ wynosi 4442, w tym w wieku 0-18 lat 799 osoby (pacjentów zadeklarowanych jest 4676, jednak część z nich nie jest ubezpieczona, a więc nie są oni finansowani z NFZ)

Badania i porady lekarskie ambulatoryjne i domowe (dorośli i dzieci)

W 2020 roku w Ośrodku Zdrowia w Przyłęku zostało przyjętych przez lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej 2739 pacjentów, a w Ośrodku Zdrowia w Załazach 1436 pacjentów.

Ogólnie porad wykonana - 13 333

Wykonano 84 wizyt domowych u 69 pacjentów

Teleporad wykonano 9620

Liczba dzieci i młodzieży w wieku 0-18 lat objętych opieką czynną na dzień 31.12.2020r. - ogółem 193

Przewlekłe leczone choroby to:

- ▣ Nowotwory 4 osoby
- ▣ Niedokrwistość 2
- ▣ Choroby tarczycy 7
- ▣ Cukrzyca 3
- ▣ Niedożywienie 2
- ▣ Otyłość 64
- ▣ Upośledzenie umysłowe 13
- ▣ Padaczka 8
- ▣ Dziecięce porażenie mózgowe 6
- ▣ Zaburzenia refrakcji i akomodacji oka 99
- ▣ Alergie: dychawica oskrzelowa 24, pokarmowa 3 i skórna 23
- ▣ Zniekształcenie kręgosłupa 79
- ▣ Choroby układu moczowego 10
- ▣ Wady rozwoju: układu nerwowego 6, układu krążenia 4, narządów płciowych 1, aberracje chromosomowe 1, inne 2
- ▣ Zaburzenia rozwoju 9
- ▣ Trwałe uszkodzenia ruchu 1
- ▣ Inne wymagające opieki czynnej 11

Na dzień 31 grudnia 2020 roku osób dorosłych leczonych z powodu chorób przewlekłych było - 1487. Rozpoznane u tych pacjentów choroby: nowotwory 56, choroby tarczycy 113, cukrzyca 214, niedożywienie 22, otyłość 120, niedokrwistość 73, choroby obwodowego układu nerwowego 91, choroby układu krążenia 635 (przewlekła choroba reumatyczna 40, choroba nadciśnieniowa 420, choroby naczyń mózgowych 60, niedokrwienność serca 81), przebyte zawały 23, nieżyt oskrzeli, dychawica 71, przewlekłe choroby układu trawiennego 65, choroby układu mięśniowo – kostnego 153, pacjenci z innymi schorzeniami wymagający opieki czynnej 46.

Porady profilaktyczne udzielone dzieciom do lat 3 przez lekarza podstawowej opieki zdrowotnej:

▮ Liczba dzieci 47

▮ Liczba udzielonych porad profilaktycznych 99, w tym 45 w wieku do 1 roku życia.

Oprócz ww. udzielane są porady patronażowe oraz bilansowe dla niemowląt.

Na podstawie umowy - zlecenia jest zatrudniona położna środowiskowa.

- Świadczenia położnej środowiskowej w zakresie edukacji przedporodowej - 38 porad. Patronaż u noworodków - 107.

Zatrudniona jest również Pielęgniarka Środowiska Nauczania i Wychowania, która sprawuje opiekę nad uczniami we wszystkich szkołach podstawowych na terenie Gminy Przyłęk

W zakresie pracy w poradniach są świadczone usługi ogólnostomatologiczne.

W 2020r. zostały wykonane takie usługi u 643 pacjentów. Usługi ogólnostomatologiczne dla dzieci i młodzieży do lat 18 zostały wykonane u 402 pacjentów.

W Ośrodku Zdrowia w Przyłęku jest Poradnia Ginekologiczno-Położnicza , czynna trzy razy w tygodniu, wyposażona w USG i Kardiotokograf.

W 2020 roku zostało przyjętych 315 pacjentek, wykonano 91 badań cytologicznych, udzielono 238 teleporad.

Liczba kobiet w ciąży 13.

W Ośrodku Zdrowia w Załazach funkcjonuje Poradnia Uzależnień i Współuzależnień od Alkoholu.

Do zadań Poradni terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu należy przeprowadzanie sesji psychotherapeutycznych, oraz propagowanie życia w trzeźwości

W 2020 roku zostało przyjętych 49 pacjentów. Udzielono im 404 porad, w tym przez lekarza psychiatrę - 16 porad, a przez psychologa - 388.

Zespół Transportu Sanitarnego realizuje usługi transportu medycznego i zabezpieczenia medycznego na zlecenie lekarza SP ZOZ i podmiotów zewnętrznych

Wykonano:

▮ 5 transportów sanitarnych dalekich (przedział 120 - 400km)

▮ 53 transporty z zachowaniem ciągłości leczenia.

W powiecie zwoleńskim funkcjonuje 10 aptek i 2 punkty apteczne w następujących miejscowościach:

Gmina Kazanów - 1 punkt apteczny

Gmina Policzna - 1 apteka

Gmina Kazanów -1 apteka

Gmina Tczów - 1 apteka i 1 punkt apteczny

Gmina Przyłęk – 1 apteka

Miasto i Gmina Zwoleń - 7 aptek

W związku z tym, że na obszarze Gminy Przyłęk znajduje się 1 apteka, na jedną ogólnodostępną aptekę przypada 6082 mieszkańców Gminy. Możliwość zaopatrzenia się pacjentów w leki zlecone w ramach wizyt lekarskich zapewnia określony rozkład czasu pracy poszczególnych aptek ogólnodostępnych działających na terenie powiatu zwoleńskiego pełniących stale dyżury w porze nocnej, niedziele, święta i dni wolne od pracy.

Pomoc społeczna

Pomoc społeczna ma umożliwić osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których sami nie są w stanie zwalczyć i pokonać przy wykorzystaniu własnych możliwości, zasobów i uprawnień.

Problemami i kwestiami pomocy społecznej zajmuje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Przylęku. Świadczy on pomoc w formie świadczeń pieniężnych, oferuje również wsparcie w naturze i pomoc usługową w postaci pracy socjalnej bądź usług opiekuńczych. Pomoc jest przyznawana w głównej mierze z powodu: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, potrzeby ochrony macierzyństwa, niepełnosprawności, bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, klęsk żywiołowych, trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, narkomanii oraz alkoholizmu.

Osobom, które objęte są pomocą społeczną, udzielana jest pomoc na terenie gminy w formie zasiłków stałych, okresowych, celowych, dożywiania dzieci w szkole.

OPS realizuje zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej, ustawy o dodatkach mieszkaniowych, ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz ustawy o zaliczce alimentacyjnej i postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych.

Najbardziej powszechną i znaczącą formą świadczeń są zasiłki celowe, które przyznawane są jednorazowo na pokrycie podstawowych potrzeb: koszty pogrzebu, posiłków, opału, koszt świadczeń zdrowotnych, odzież, pokrycie wydatków powstałych wyniku różnych zdarzeń losowych. Powyższe świadczenia mogą być przyznawane w postaci zasiłku pieniężnego bądź w naturze.

W Ośrodku realizowana jest wypłata stypendiów szkolnych, świadczeń rodzinnych, świadczeń wychowawczych, świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz świadczenia za życiem i dobrego startu. Pracownicy GOPS realizują projekty mające na celu poprawę funkcjonowania rodzin.

Pomoc społeczna i świadczenia rodzinne, to dwa oddzielne systemy, ale nawzajem się uzupełniają.

Pomoc społeczna jest kierowana do osób i rodzin o najniższych dochodach. Natomiast przy określeniu uprawnień do świadczeń rodzinnych kryterium dochodowe jest wyższe, gdyż ten system jest nastawiony na wsparcie w wychowaniu dzieci w rodzinach gorzej sytuowanych. Do rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi są kierowane świadczenia niezależnie od wysokości dochodu. Uzupełnieniem dwóch powyższych systemów jest system wspierania osób uprawnionych do alimentów, które nie otrzymują należnego im wsparcia ze strony osób do tego zobowiązanych.

W 2020 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Przylęku udzielił pomocy 373 osobom.

Tabela 20: Powody udzielania pomocy rodzinom w 2020 r. świadczonej przez GOPS Przylęk

Powody udzielania pomocy i wsparcia	Liczba rodzin ogółem
Ubóstwo	70
Bezrobocie	80
Długotrwała lub ciężka choroba	70
Potrzeba ochrony macierzyństwa	46
w tym wielodzietność	46
Niepełnosprawność	45
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego- ogółem	13
Rodziny niepełne	10
Alkoholizm	3
Bezdomność	4
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	3
Sieroctwo	2

(dane wg Raportu o stanie Gminy Przylęk za 2020 r.)

Tabela 21: Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżecie GOPS w 2020 r.

Wyszczególnienie	2020 r.
Ogółem	
Ogółem (działy)	11 826 669,00
852 - Pomoc społeczna	
Domy pomocy społecznej	356 776,00
Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej	22 724,00
Zasilki okresowe, celowe i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalno-rentowe	96 897,00
Zasilki stałe	252 778,00
Ośrodek Pomocy Społecznej	500 819,00
Usługi opiekuńcze	63 448,00
Pomoc w zakresie dożywiania	64 740,00
Pomoc materialna dla uczniów o charakterze socjalnym	137 780,00
855 - Rodzina	
Świadczenia wychowawcze	6 399 659,00
Świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalno - rentowe z ubezpieczenia społecznego	3 509 149,00
Program Dobry Start	232 200,00
Karta Dużej Rodziny	145,00
Wspieranie rodziny	105 818,00
Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia rodzinne, zgodnie z przepisami o świadczeniach rodzinnych oraz za osoby pobierające zasiłki dla opiekunów	83 736,00

Świadczenie wychowawcze (Program 500+)

Świadczenia wychowawcze finansowane są ze środków budżetu państwa.

Program działa od 1 kwietnia 2016 r.

Świadczenie wychowawcze przysługuje na każde dziecko do ukończenia 18 roku życia bez względu na dochód rodziny. W gminie Przylęk w 2020 roku z Programu Rodzina 500+ skorzystało **642 rodziny**. Kwota wypłaconych świadczeń wyniosła **6 399 659,00 zł**.

Świadczenia rodzinne

System świadczeń rodzinnych został wprowadzony ustawą z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych. Zadania z zakresu świadczeń rodzinnych jak i z funduszu alimentacyjnego są zadaniami zleconymi, środki na realizację tych zadań pochodzą z budżetu państwa. Ustalenie prawa do świadczeń rodzinnych oraz ich wypłata następują na wniosek: rodzica, opiekuna prawnego dziecka, albo innej osoby upoważnionej do reprezentowania dziecka.

Z takiej formy pomocy w roku 2020 skorzystało **399 rodzin**. Kwota wypłaconych świadczeń **3 509 149,00 zł**.

Świadczenie „Dobry start”

Program „Dobry start” to 300 zł jednorazowego wsparcia dla wszystkich uczniów rozpoczynających rok szkolny, przyznawany bez względu na dochód. Świadczenie „Dobry start” przysługuje raz w roku w związku z rozpoczęciem roku szkolnego dzieciom uczęszczającym do szkoły. **W 2020 r. z programu skorzystało 744 osób. Kwota wypłaconego świadczenia wyniosła 232 200,00 zł.**

Ogólnopolska Karta Dużej Rodziny

Na terenie Gminy jest realizowane zadanie rządowego programu dla rodzin wielodzietnych (posiadających przynajmniej trójkę dzieci, niezależnie od dochodów), tzw. Karta Dużej Rodziny.

Program ten oferuje system zniżek. Karta wydawana jest bezpłatnie każdemu członkowi rodziny, dla rodziców dożywotnio, natomiast dla dzieci do 18 roku życia lub do czasu ukończenia nauki. W 2020 r. wydano **45 kart**.

Program osłonowy w zakresie dożywiania „Posilek w szkole i w domu” na lata 2019 – 2023

Program skierowany jest dla osób starszych, niepełnosprawnych oraz dla dzieci z rodzin o niskich dochodach lub znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.

Z danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Przylęku wynika, że w 2020 r. pomocą objęto 387 osób.

Stypendium Szkolne

Stypendium szkolne może otrzymać uczeń znajdujący się w trudnej sytuacji materialnej, wynikającej z niskich dochodów na osobę w rodzinie, w szczególności gdy w rodzinie tej występuje: bezrobocie, niepełnosprawność, ciężka lub długotrwała choroba, wielodzietność itp.

Stypendium szkolne może być udzielane uczniom w formie:

- całkowitego lub częściowego pokrycia kosztów udziału w zajęciach edukacyjnych,
- pomocy rzeczowej o charakterze edukacyjnym, w szczególności zakupu podręczników.

W roku 2020 z takiej formy pomocy skorzystało **135 uczniów**.

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w rodzinie na lata 2018 – 2021

W 2020 r. obowiązującym dla gminy Przylęk był „Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie” na lata 2018 – 2021. Program ten został przyjęty uchwałą Rady Gminy na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym oraz art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Pierwszy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie opracowano na lata 2011 – 2014, kolejny na lata 2015 – 2017 i były odpowiedzią na obowiązek nałożony na gminy ww. ustawą. Obecny Program zakłada kontynuację działań profilaktycznych na rzecz osób doznających przemocy.

Cel główny Programu to przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie na terenie gminy Przylęk.

Cele szczegółowe to:

- ▮ **zapewnienie osobom doznającym przemocy bezpieczeństwa skutecznej pomocy,**
- ▮ **zmiana postaw mieszkańców wobec przemocy w rodzinie poprzez działania informacyjno – edukacyjne,**
- ▮ **monitorowanie zjawiska przemocy na terenie gminy Przylęk,**
- ▮ **stała edukacja środowiska lokalnego poprzez ulotki, plakaty, broszury.**

Podstawowym założeniem Programu jest edukacja dzieci, młodzieży, osób dorosłych w zakresie stosowania przemocy w rodzinie.

Zadania w ramach Programu realizowane są przez Zespół Interdyscyplinarny, członkowie Zespołu wykonują zadania w ramach obowiązków zawodowych lub społecznie. W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele jednostek: kurator rodzinny, dzielnicowy, dwóch pedagogów szkolnych, pielęgniarka środowiskowa, trzech pracowników socjalnych, Kierownik GOPS, Przedstawiciel Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Narkomanii oraz przedstawiciel organizacji pozarządowej.

W celu ochrony rodziny oraz przeciwdziałaniu przemocy stosowana jest procedura „Niebieskiej Karty”. Zadania realizowane przez członków Zespołu Interdyscyplinarnego lub grupy roboczej w ramach procedury „Niebieskiej Karty” obejmują:

- udzielanie pomocy osobie doznającej przemocy,
- podjęcie działań wobec osoby stosującej przemoc,
- opracowanie indywidualnego planu pomocy,
- rozstrzygnięcie o braku zasadności działań.

W 2020 r. do Zespołu wpłynęło 7 „Niebieskich Kart”-A wszczęto procedurę w 7 rodzinach. Łącznie członkowie Zespołu zajmowali się 13 kartami w tym 5 kart z poprzednich okresów. Należy zauważyć, iż zakres przemocy na terenie naszej gminy zmniejsza się z każdym rokiem, do Zespołu wpływa coraz mniej „Niebieskich Kart”-A.

Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Przyłęk na lata 2019 – 2021

W 2020 r. obowiązującym dla gminy Przyłęk był „Gminny Program Wspierania Rodziny w gminie Przyłęk na lata 2019 – 2021”, przyjęty uchwałą Rady Gminy na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym oraz art. 176 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Pierwszy Gminny Program Wspierania Rodziny w gminie Przyłęk opracowano na lata 2012 - 2015, kolejny na lata 2016 – 2018 i były one odpowiedzią na obowiązek nałożony na gminy ww. ustawą. Obecny Program Wspierania Rodziny zakłada kontynuację działań profilaktycznych na rzecz rodziny poprzez doskonalenie metod pracy z rodziną. Celem głównym Programu jest wsparcie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, a w szczególności: poprawa funkcjonowania rodziny oraz warunków socjalnych rozwoju dziecka w środowisku rodzinnym, wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, zapewnienie ochrony dzieciom w rodzinach zagrożonych. Adresatami Programu są rodziny zamieszkujące na terenie Gminy Przyłęk. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje zadania wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, która obowiązuje od 2012 roku. Zgodnie z art. 176 ust. 1 ustawy, który zobowiązuje gminę w ramach zadań własnych do realizacji 3- letnich gminnych programów wsparcia rodziny. Podstawowym założeniem ustawy jest stworzenie spójnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną, jeżeli ma trudności w wypełnianiu swoich funkcji. Chodzi o zapewnienie pomocy, która wyeliminuje groźbę zabrania dziecka rodzinie lub, szczególnych sytuacjach, szybki powrót do rodziny.

Od 2013 roku Ośrodek zatrudnia asystenta rodziny, którego rola polega na aktywnym wspieraniu rodziny. Asystent rodziny organizuje i prowadzi pracę z rodziną w miejscu jej zamieszkania.

Tabela 22: Rodziny, którym udzielono wsparcia asystenta rodziny

2020 r.		
Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba dzieci
15	49	31

Gdy dochodzi do sytuacji, w której rodzice zostają trwale lub czasowo pozbawieni praw rodzicielskich, dzieci postanowieniem sądu zostają umieszczone w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo wychowawczej.

Tabela 23: Rodzinna piecza zastępcza na terenie Gminy Przyłęk

Lp.	Pieczą zastępczą	Liczba umieszczonych dzieci
1.	Rodziny spokrewnione	2
2.	Rodzinny Dom Dziecka	3
3.	Niezawodowa rodzina zastępcza	2
4.	Zawodowa rodzina zastępcza	2
5.	Placówka Opiekuńczo- Wychowawcza	1

Znaczna grupa osób korzystających z pomocy społecznej to osoby długotrwale bezrobotni pozostający bez pracy, które nie znajdują zatrudnienia. Brak pracy prowadzi do narastania kwestii społecznych jak kwestia ubóstwa, edukacyjna, zdrowotna itp.

Bezpieczeństwo

W Gminie Przylęk nie funkcjonuje posterunek policji, a jej obszar podlega jako rejon służbowy Rewirowi Dzielnicowych Wydziału Prewencji KPP w Zwoleń. Gmina obsługiwana jest przez dzielnicowego z ww. komórki organizacyjnej KPP w Zwoleń. Na terenie gminy Przylęk służbę pełnią również policjanci Ognia Patrolowo - Interwencyjnego Wydziału Prewencji, Wydziału Kryminalnego, Wydziału Ruchu Drogowego oraz policjanci realizujący zadania w zakresie profilaktyki społecznej.

Policja - działania na terenie gminy Przylęk w 2020 roku:

Liczba przeprowadzonych czynności wyjaśniających na terenie gm. Przylęk

- Przeprowadzono 29 postępowań o wykroczenie, co daje tendencję wzrostową (o 8 spraw) w porównaniu do 2019 roku.

Liczba przeprowadzonych zabezpieczeń imprez na terenie gm. Przylęk

- Przeprowadzono 1 zabezpieczenie imprezy kulturalno - oświatowej. Zaangażowanych do tych czynności było 6 funkcjonariuszy.

Liczba przeprowadzonych interwencji

- przeprowadzono 139 interwencji i liczba ich wzrosła o 2 w porównaniu do 2019. Zaistniało 24 interwencji niepotwierdzonych.

Na **Krajowej Mapie Zagrożeń Bezpieczeństwa** wdrożonej w wrześniu 2016 roku zaznaczono 84 zgłoszenia, z czego 65 zostało potwierdzonych. Najczęściej zaznaczanym zagrożeniem było spożywanie alkoholu w miejscu niedozwolonym oraz przekraczanie prędkości.

Przestępczość ogólna

- Wszczęto 58 postępowań, co daje spadek o 4 postępowania w stosunku do 2019 roku. Natomiast stwierdzonych przestępstw w 2020 roku odnotowano 53, co daje spadek w stosunku do 2019 roku o 7.

Przestępstwa Kryminalne ogółem

- Wszczęto 38 postępowań, co daje wzrost o 3 postępowania w porównaniu do 2019 roku. Natomiast stwierdzonych przestępstw odnotowano 25, co daje spadek o 5 w stosunku do roku 2019.

W 2020 roku zaistniało 17 kolizji, 5 wypadków (bez wypadków śmiertelnych), co daje tendencję spadkową w stosunku do 2019 roku, było 8 osób rannych. Oznacza to, że na 100 tys. ludności przypadło 82,2 wypadków (znacznie więcej od wartości dla województwa mazowieckiego oraz znacznie więcej od wartości dla całej Polski) oraz 0,0 ofiar śmiertelnych (znacznie mniej od wartości dla województwa i znacznie mniej od wartości dla kraju). Ponadto, ujawniono 14 nietrzeźwych kierujących w 2020 roku.

Ochotnicza Straż Pożarna

O bezpieczeństwo mieszkańców w zakresie ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej dba straż pożarna. Na terenie Gminy Przylęk funkcjonuje 7 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych w: Przylęku, Grabowie nad Wisłą, Łagowie, Łaguszowie, Ignacowie, Mszadli Nowej i Zamościu Starym. Trzy jednostki należą do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego: OSP Łagów, OSP Grabów nad Wisłą, OSP Mszadla Nowa., w ramach którego aktywnie uczestniczą w zdarzeniach na terenie powiatu zwoleńskiego. Stan wyposażenia jednostek włączonych do KSRG oraz warunki lokalowe jest zadowalający. Wszystkie jednostki wyposażone są w podstawowy sprzęt, umundurowanie bojowe i wyjściowe oraz systemy łączności w postaci syren.

Do zdarzeń i pożarów dysponowane są jednostki z KSRRG w razie potrzeby OSP Ignaców, Przylęk i Łaguszów. Jednostka OSP Zamość Stary dysponowana jest do zabezpieczenia imprez masowych oraz na wypadek powodzi.

Liczba członków OSP wynosi 220, w tym 214 mężczyzn i 6 kobiet. Liczba członków zwyczajnych mogących brać udział w akcjach ratowniczo-gaśniczych to 88, w tym 86 mężczyzn i 2 kobiety. Jednostki OSP w zakresie dowodzenia podlegają pod Komendę Powiatową Państwowej Straży Pożarnej.

Wsparcie Ochotniczych Straży Pożarnych w 2020 r.: przekazanie przez Gminę Przylęk defibrylatora zakupionego dla Ochotniczej Straży Pożarnej w Zamościu Starym oraz 4 par rękawic dla Ochotniczej Straży Pożarnej w Łaguszowie oraz przekazanie koszulek strażackich ufundowanych przez Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych "TUW".

Tabela 24: Wykaz jednostek OSP typu „S” włączonych do KSRRG

Lp.	Gmina	Siedziba jednostki OSP	Typ jedn. OSP	Samochody na wyposażeniu jednostki OSP w KSRRG			
				Typ i marka samochodu	Rok	Nr operacyjny samochodu (kryptonim)	Typ radiotelefonu
1	Przylęk	Grabów	S3	GBA 2,5/16 Mercedes Atego 1329	2010	709 M 70	GM-360 GP-360 szt.2
				SLRR Opel Frontera	1997	709 M 71	GM-360
				SPow VW Caravelle	2012	709 M 72	GM-360
2		Łagów	S2	GBA 3/16/4,6 Volvo FL	2018	709 M 73	GP 360 MD 785 PD 755 szt.2
GCBA 5/24 Jelcz 010				1997	709 M 74	GM-360 GP-360 szt.2	
3		Mszadla Nowa	S2	GLM 0,22/0,4 Ford Transit 350M	2007	709 M 77	GM-360
				GBA 2,5/16 Mercedes Atego	2011	709 M 76	GM 360 GP-360 szt.2

Tabela 25: Wykaz jednostek OSP typu „S” spoza KSRRG.

Lp.	Gmina	Siedziba jednostki OSP	Typ jedn. OSP	Samochody na wyposażeniu jednostki OSP w KSRRG			
				Typ i marka samochodu	Rok	Nr operacyjny samochodu (kryptonim)	Typ radiotelefonu
1		Ignaców	S2	GBM 2,5/8 Star 200	1989	707 M 75	GM-360

2	Przyłęk	Łaguszów	S1	GBA 2,2/16 Star 266	198 6	707 M 78	GM- 360
3		Przyłęk	S2	GBA 2,6/16 Magirus 170D	197 4	709 M 22	GM-360 GM-300 HQT DH 8200
				GBA 2,5/23 Renault Midlum	200 3	707 M 79	GP-360 GP-340 GM- 360

Tabela 26: Wykaz jednostek OSP typu „M” z terenu gminy.

Lp.	Gmina	Siedziba OSP	typ OSP	Ilość posiadanych motopomp
1	Przyłęk	Zamość Stary	M1	0
2		Mszadla Stara	M2	1

Stan wyposażenia jednostek włączonych do KSRG oraz warunki lokalowe jest zadowalający. Wszystkie jednostki wyposażone są w podstawowy sprzęt, umundurowanie bojowe i wyjściowe oraz systemy łączności w postaci syren.

Tabela 27: Ilość zdarzeń na terenie gminy Przyłęk w latach 2019-2020

Powiat/ Gmina	Pożary		Miejsca zagrożone		Alarmy fałszywe		Ogółem	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Przyłęk	29	29	64	70	4	2	97	101
Ogółem powiat	152	131	311	723	12	14	475	868

Działalność Ochotniczych Straży Pożarnych wykracza daleko poza działania z zakresu ochrony przeciwpożarowej. Strażacy poprzez funkcjonowanie w różnych miejscowościach gminy strażnic OSP, prowadzą działalność społeczno- kulturalno– sportową. Na terenie strażnic OSP funkcjonują świetlice wiejskie, istnieją także możliwości innego rodzaju spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież oraz dorosłych (organizacja przyjęć). Strażnice OSP są miejscem spotkań mieszkańców sołectw. Tam mieszkańcy integrują się, wspólnie rozwiązując problemy z korzyścią dla rozwoju całej wspólnoty lokalnej.

OSP Gminy Przyłęk prowadzą również aktywne działania prewencyjne i szkoleniowe, których celem jest podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej nt. szeroko rozumianych zagrożeń, walki z ich skutkami, a także przyczyn ich powstawania. Szczególnie istotne wydają się działania prewencyjne prowadzone wśród dzieci i młodzieży, m.in. organizowano spotkania upowszechniające zasady bezpieczeństwa w ramach kampanii i akcji społecznych takie jak: „Kręci mnie bezpieczeństwo ...” „Czujka na straży Twojego bezpieczeństwa”, „Bezpieczne Ferie”.

Biblioteki

Według danych z 2020 w gminie Przyłęk działały 4 biblioteki i filie publiczne posiadające księgozbiór liczący 51049 wolumenów. We wszystkich placówkach zatrudnionych było 5 pracowników. Dla porównania w 2008 roku działały 3 biblioteki i filie posiadające księgozbiór liczący 29 275 wolumenów.

Gminna Biblioteka Publiczna w Przylęku

Gminna Biblioteka Publiczna w Przylęku, jako samodzielna instytucja kultury działa na podstawie Uchwały nr 179/XXV/2004 z dnia 13 grudnia 2004 w sprawie utworzenia gminnej instytucji kultury – Gminnej Biblioteki Publicznej w Przylęku. Struktura organizacyjna instytucji na koniec roku 2020:

1. Gminna Biblioteka Publiczna w Przylęku
2. Gminna Biblioteka Publiczna w Przylęku Filia w Grabowie nad Wisłą
3. Gminna Biblioteka Publiczna w Przylęku Filia w Łagowie
4. Gminna Biblioteka Publiczna w Przylęku Filia w Rudkach.

Budynki i lokale użytkowane przez Gminną Bibliotekę Publiczną w Przylęku

Sytuacja lokalowa w ciągu roku 2020, nie uległa zmianie. Wśród obiektów przystosowanych dla osób niepełnosprawnych 2 miały wejście do budynku przystosowane dla osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach, 2 miały udogodnienia wewnątrz budynku dla osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach, a 0 było przystosowanych dla użytkowników niewidzących i słabowidzących.

Gminna Biblioteka Publiczna w Przylęku funkcjonuje w budynku o powierzchni użytkowej 724,51 m². Jest obiektem jednokondygnacyjnym z poddaszem nieużytkowym. W części północnej zlokalizowano hol z szatnią, główną część wypożyczalni wraz z czytelnią, czytelnię komputerową, które są klimatyzowane. Węzły sanitarne oraz pokój socjalny. W części południowej mieści się mini sala multimedialna, część biurowa, węzeł sanitarny, sala małego czytelnika oraz sala konferencyjna z klimatyzacją, hol w części południowej wykorzystany jest w celach wystawienniczych. W budynku gospodarczym mieści się kotłownia, magazyny, pomieszczenie na narzędzia oraz węzły sanitarne. Przy budynku biblioteki funkcjonuje parking dla użytkowników biblioteki oraz mieszkańców. Budynek biblioteki dostosowany jest do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Filia w Grabowie nad Wisłą mieści się w budynku o powierzchni użytkowej 213,73m². Do dyspozycji użytkowników mamy na parterze wypożyczalnię z czytelnią, łazienkę, pomieszczenie socjalne, na poddaszu salę spotkań oraz cztery magazynki. Budynek jest dostosowany do potrzeb użytkowników niepełnosprawnych. Budynek po kapitalnej modernizacji oddany do użytku we wrześniu 2018 roku.

Filia w Łagowie mieści się w budynku współużytkowanym z OSP w Łagowie. Ma do dyspozycji trzy pomieszczenia: wypożyczalnię, salę komputerową z czytelnią oraz pomieszczenie socjalne z toaletą. Powierzchnia użytkowa pomieszczeń 63m².

Filia w Rudkach mieści się w Domu Kultury w Rudkach. Pomieszczenia ma udostępnione na podstawie umowy użyczenia. Do dyspozycji placówki oddane są 4 pomieszczenia wraz z węzłem sanitarnym. Wypożyczalnia z czytelnią zajmują dwa pomieszczenia, jedno pomieszczenie jest przeznaczone na salę komputerową, jedno na pomieszczenie socjalne. Powierzchnia użytkowa pomieszczeń 65m²

Finansowanie biblioteki w roku 2020

Dotacja podmiotowa przekazana na realizację celów statutowych w roku 2020 wyniosła 410 000,00 zł, dotacja celowa otrzymana z budżetu gminy na działalność profilaktyczną w zakresie uzależnień od alkoholu wyniosła 4 000,00 zł.

Środki pozyskane z zewnątrz:

▮ dotacja z Biblioteki Narodowej na zakup nowości czytelniczych 13 600,00 zł oraz 108,00 zł na zakup 10 miesięcznych dostępów do platformy z e-bokami.

▮ wpływy z usług, refundacja z PUP 2 936,46 zł

Liczba użytkowników biblioteki w roku 2020 wynosiła 1413 osób w tym czytelników 1356. W bibliotece w Przylęku 607 czytelników, 634 użytkowników; w filii w Rudkach 169 czytelników, 175 użytkowników; w filii w Grabowie nad Wisłą 320 czytelników, 339 użytkowników; w filii w Łagowie 260 czytelników, 265 użytkowników.

Liczba księgozbiorów na koniec roku 2020 wynosiła 51 049 w tym: w bibliotece w Przylęku 22 849 w filii w Rudkach 5 607, w filii w Grabowie nad Wisłą 11 527, w filii w Łagowie 11 066. Zbiory specjalne znajdujące się na stanie biblioteki wynoszą 184 egzemplarze, w tym 142 audiobooki.

Wielkość zakupu nowości wydawniczych w roku 2020 wyniosła 2059 w tym 1171 w ramach dotacji podmiotowej organizatora. **Na 100 mieszkańców Gminy Przylęk przypadają 31,87 książki.**

W roku 2020 zostały zakupione do wykorzystania przez czytelników biblioteki 4 roczne dostępy do **platformy Legimi** dającej możliwość korzystania z 60 tys. tytułów ebooków. Liczba wypożyczeń ebooków wyniosła 1038.

Liczba wypożyczeń na zewnątrz księgozbioru w roku 2020 wyniosła 33 910 woluminy.

Na 100 mieszkańców Gminy Przylęk przypada 556 wypożyczeń na zewnątrz.

Liczba udostępnień księgozbioru na miejscu w roku 2020 wyniosła 11 038 woluminy

Na 100 mieszkańców Gminy Przylęk przypada 181 udostępnień.

Liczba udostępnień zbiorów specjalnych w roku 2020 wyniosła 160.

Całość zbiorów jest wprowadzona do systemu bibliotecznego MATEUSZ, prace biblioteczne są w pełni skomputeryzowane. Użytkownicy biblioteki mogą korzystać z katalogów on-line, dokonywać rezerwacji i prolongaty wypożyczonych pozycji zdalnie.

Komputeryzacja bibliotek publicznych w 2020 roku:

komputery użytkowane w bibliotece ogółem: 48

dostępne dla czytelników: 39

komputery podłączone do Internetu dostępne dla czytelników: 39

biblioteki, które umożliwiają korzystanie z Internetu bezprzewodowego: 4

biblioteki, które posiadają dostęp do Internetu szerokopasmowego: 4

biblioteki, które oferują katalog on-line: 4

biblioteki, które oferują możliwość zdalnego składania zamówień na materiały biblioteczne: 4

Kultura

W zakresie kultury, Gmina Przylęk realizuje swoje zadania poprzez działalność Gminnej Biblioteki Publicznej oraz placówek oświatowych.

Perelką w dziedzinie propagowania rodzimej sztuki i kultury jest zespół taneczny i śpiewaczy „Łaguszowianki” działający od 1962 roku przy Kole Gospodyń Wiejskich w Łaguszowie. Zespół ma bogaty repertuar pieśni dożynkowych, ludowych, sobótkowych, wielkanocnych, bożonarodzeniowych, żałobnych, miłośnych, weselnych, ballad i pieśni żałobnych oraz kolęd i pastorałek. Największe wrażenie na słuchających wywierają śpiewane wysokim tonem i z dużą ekspresją pieśni pogrzebowe i postne. Z pietyzmem odtwarza dawne zwyczaje i obrzędy, oddając autentyczną gwarą i rekwizytami dawne zachowania i momenty magiczne. Kolo Gospodyń Wiejskich w Łaguszowie przez lata swojej działalności, aż po dziś dzień podejmuje różnorodne przedsięwzięcia: społeczne, gospodarcze i kulturalne. Dzięki istnieniu tak zacnego grona działaczy kulturowo-społecznych część przeszłości ziemi przylękiej pozostanie w skarbnicy tutejszej kultury. Zespół zapraszany jest na różnego rodzaju imprezy - corocznie bierze udział w „Imieninach Pana Jana”, „Czarńskich Spotkaniach Sobótkowych” i dożynkach w Zwoleniu oraz w konkursach i przeglądach m.in. w Przeglądzie Kapel i Śpiewaków Ludowych w Przysusze.

Obecnie na terenie gminy Przyłęk działają pięć zespołów śpiewaczych działających przy KGW W Łaguszowie (Łaguszowianki i Korzenie), KGW Rudki, KGW Mierzączka i KGW Grabów nad Wisłą (Grabowianki).

Dużą rolę w rozwoju życia towarzyskiego, kulturalnego i społecznego odgrywają w gminie strażnice OSP. Poprzez rozmieszczenie ich w wielu miejscowościach gminy (Grabowie nad Wisłą, Łaguszowie, Łagowie, Ignacowie, Mszadli Nowej, Mszadli Starej) spełniają one funkcję „Świetlic wiejskich” dla mieszkańców tych wsi. Na terenie strażnic OSP znajdują się boiska piłkarskie, istnieją także możliwości innego rodzaju spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież oraz dorosłych (organizacja przyjęć). Strażnice OSP są miejscem spotkań mieszkańców sołectw. Tam mieszkańcy integrują się, wspólnie rozwiązując problemy z korzyścią dla rozwoju całej wspólnoty lokalnej.

Na obszarze Gminy Przyłęk organizowane są corocznie imprezy o zasięgu krajowym, regionalnym i lokalnym. Są to m.in.:

Dyskusyjne Kluby Książki : na koniec roku 2020 funkcjonowały 4 dyskusyjne kluby książki dla dorosłych w bibliotece w Przyłęku liczący 7 osób, filii w Rudkach liczący 6 osób, filii w Łagowie Liczący 5 osób i w filii w Grabowie nad Wisłą liczący 6 osób. W filii w Grabowie nad Wisłą działa Dyskusyjny Klub Książki małego czytelnika liczący 16 osób.

Spotkania autorskie organizowane w ramach Dyskusyjnego Klubu Książki finansowane z środków Instytutu Książki:

- || z Wojciechem Widlakiem autorem książek dla dzieci - frekwencja 25 osób dzieci wraz z opiekunami ze szkoły
- || z Joanną Jax (pseudonim literacki) autorką książek obyczajowych- frekwencja 30 uczestników.

Lekcje biblioteczne dla uczniów placówek oświatowych:

1. Gminna Biblioteka Publiczna w Przyłęku 2 lekcje – frekwencja 37 uczestników
2. Filia w Grabowie nad Wisłą 3 lekcje – frekwencja 25 uczestników

Udział w akcjach ogólnopolskich:

1. **Narodowe czytanie 2020** pod hasłem „Balladyna”, w którym wzięło udział 40 osób.
2. **Mała Książka wielki człowiek**- biblioteka w ramach programu ma możliwość promowania czytelnictwa poprzez obdarowywanie czytelników w wieku 3-6 lat książką oraz poradnikiem dla rodziców. Wyprawki w ramach akcji w roku 2020 otrzymało 25 maluchów.
3. **Projekt „Para buch! Książka w ruch”** to nowatorskie przedsięwzięcie łączące w sobie promocję książki popularnonaukowej, rozbudzanie wśród młodszych dzieci ciekawości świata, rozwój ich umiejętności językowych i kształtowanie nawyku czytania. W ramach projektu przeprowadzono 3 spotkania dla 40 uczestników.
4. **Pasja czytania – Wywiad to proste** - w ramach, którego młodzież uczyła się czym jest dziennikarstwo, jak przeprowadzić wywiad oraz jakich narzędzi korzystać przy jego nagrywaniu i montażu. W cyklu warsztatów oraz realizacji projektu wzięło udział 6 młodych ludzi.
5. **Tydzień czytania dzieciom**- w ramach akcji bibliotekarze oraz członkowie DKK przygotowali cykl filmików zamieszczonych na portalu społecznościowym oraz stronie WWW w których czytali bajki i wiersze dla dzieci.

Realizacja międzynarodowego projektu „Wzbudzić pasję...”

W marcu 2020 roku zostało zrealizowane pierwsze z zaplanowanych działań w ramach projektu. Trzech pracowników i wolontariuszka wzięli udział w kursie języka angielskiego w Walii. Nauka języka w miejscu, w którym słyszy się go na każdym kroku jest skuteczniejsza niż nauka w zwykłej szkole językowej w Polsce. Kurs ten nie tylko podniósł kompetencje językowe uczestników, ale także przełamał barierę w komunikowaniu się w obcym języku.

Kolejnym etapem jego realizacji był wyjazd na *job shadowing* do centrum edukacji dorosłych w Aliğa Tüpraş Halk Eğitim Merkezi w październiku zeszłego roku. Miejscowość Aliğa znajduje się w pobliżu Izmiru w Turcji. Udział w *job shadowingu* wzięły dwie osoby – bibliotekarz oraz wolontariuszka współpracująca z naszą biblioteką, prowadząca spotkania i warsztaty związane z kulturą Bliskiego Wschodu.

Obserwacja prowadzonych zajęć dla dorosłych w organizacji obejmowała:

▮ warsztaty kuchni tradycyjnej,

▮ warsztaty rękodzielnicze tj. garncarstwo, zdobienie ceramiki, haft ręczny i maszynowy, ebru - malowanie na wodzie,

▮ zajęcia z języka angielskiego,

▮ zajęcia z tradycyjnej muzyki tureckiej i śpiewu,

▮ zajęcia zespołu rozrywek ludowych.

Warsztaty i spotkania dla dorosłych

Silownia pamięci – warsztaty poprawiające pamięć u seniorów prowadzone raz w miesiącu od października 2020 roku, odbyły się trzy spotkania

Warsztaty z wyplatania z papierowej wikliny i wykonywania z niej koszyczków – cykl czterech warsztatów prowadzony przez lokalne twórczynie Panie Janinę Urbanek oraz Mariannę Sobania.

Konkursy

Przeprowadzono konkurs w formie on-line „Już wiem, jaki to tytuł...” , w którym wzięło 28 uczestników.

Wystawy

Wystawa obrazów pani Stefanii Wójcik przez niektórych nazywanej "spadkobierczynią kolorystów". Głównym tematem prac artystki jest natura, a ulubionymi motywami pejzaże i kwiaty miała miejsce w okresie od stycznia do marca.

Wystawa pokonkursowa na mem profilaktyczny „Młodzi zakręcenie nieuzależnieni” on-line.

Warsztaty i zajęcia w okresie ferii oraz wakacji:

W okresie ferii zimowych we wszystkich placówkach bibliotecznych organizowano po 4 spotkania tematyczne dla młodszych użytkowników. Zorganizowano w tym okresie również dla użytkowników Bal karnawałowy połączony z konkursem na najciekawszy strój postaci z legend, w którym wzięło udział 80 osób. Podczas balu nagrodzono wyróżniających się czytelników w grupie wiekowej do 15 roku życia.

Spotkania wakacyjne dla młodszych użytkowników realizowane były w miesiącu sierpniu i ze względu na sytuację pandemiczną odbywały się wyłącznie na świeżym powietrzu. W ramach tych spotkań zaplanowano cztery bloki tematyczne. W bibliotece w Przylęku do momentu wprowadzenia obostrzeń związanych z koronawirusem odbywały się spotkania Grupy zabawowej skupiającej rodziców i dzieci w wieku do lat 3 oraz Lokalny Klub Kodowania promujący działania z zakresu programowania wśród dzieci.

Gminna Biblioteka Publiczna w Przylęku prowadzi stronę internetową pod adresem gbp.przylek.pl oraz fanpage na portalu społecznościowym Facebook oraz na Instagramie. Biblioteka aktywnie działa na rzecz promocji czytelnictwa organizując m.in. konkursy dla dzieci, spotkania, pogadanki, prelekcje, spotkania integracyjne i warsztatowe.

Działalność Biblioteki spełnia funkcję ośrodka kultury - poprzez różnorodną ofertę wydarzeń kulturalnych, w tym zajęć różnego rodzaju, wpływa pozytywnie na społeczność lokalną, jej otwartość i aktywność. Jest to bowiem swego rodzaju lokalne miejsce spotkań zarówno dzieci, młodzieży, jak i dorosłych, wpływające na budowanie więzi społecznych, pogłębiające jednocześnie przywiązanie do miejsca zamieszkania.

Znaczącą przeszkodą w rozwoju Gminy w obszarze kultury są ograniczone zasoby lokalowe do prowadzenia takiej działalności, a także niewystarczające środki finansowe, które mogłyby zostać na nią przeznaczone.

2.5. Sfera gospodarcza

Podmioty gospodarki narodowej i tereny inwestycyjne

Na terenie gminy nie ma dużych zakładów przemysłowych, natomiast zarejestrowane są 182 podmioty gospodarcze w sektorze handlowym, usługowym, budownictwa i transportu. Przeważającą część stanowią firmy z sektora małych i średnich przedsiębiorstw zatrudniające do kilkudziesięciu pracowników lub mikroprzedsiębiorstwa (jednoosobowe).

Od 1 lipca 1955 r. na terenie gminy działalność gospodarczą podjęła Gminna Spółdzielnia „SCH” w Przyłęku. Główną działalnością Spółdzielni było zaopatrzenie ludności wiejskiej w podstawowe artykuły spożywcze i środki do produkcji rolnej. Obecnie największą dumą Spółdzielni jest piekarnia w Przyłęku. Należy ona do małych, tradycyjnych zakładów o wydajności pieca 3 ton pieczywa na dobę. Produkcja odbywa się metodą tradycyjną w oparciu o własne naturalne kwasy chlebowe bez stosowania chemicznych polepszaczy. Ww. piekarnia produkuje pieczywa: pszenne, pszenno-żytnie, razowe, półcukiernicze. Gminna Spółdzielnia „SCH” zatrudnia 20 osób.

Na terenie gminy funkcjonuje również Rolniczy Zakład Doświadczalny (RZD) w Grabowie nad Wisłą, który jest częścią Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa (IUNG) – Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach. RZD prowadzi swą działalność na gruntach o powierzchni 111,3 ha, z czego użytki rolne stanowią 100,9 ha. Grunty orne zajmują 72% powierzchni użytków rolnych, a na pozostałej części są łąki i pastwiska średniej jakości. Zakład prowadzi działalność produkcyjną w systemie ekologicznym i konwencjonalnym.

Zakład zatrudnia 11 osób, zaś jego głównymi kierunkami działalności są doświadczalnictwo polowe i chów bydła mlecznego. Produkcja roślinna skoncentrowana jest na produkcji pasz dla bydła mlecznego oraz na produkcji ziarna zbóż nasiennych i konsumpcyjnych. Produkcja zwierzęca obejmuje chów bydła mlecznego, częściowo materiału hodowlanego oraz żywca wołowego. Można stwierdzić, że zakład prowadzi 2-kierunkową działalność, bowiem udział produkcji zwierzęcej (chów bydła mlecznego) w wartości produkcji towarowej brutto wynosił 41%, a działalności doświadczalnej 45%. Oprócz doświadczalnictwa polowego ważnym elementem są badania organizacyjno-ekonomiczne i prace związane z oceną technologii produkcji roślinnej (pszenica ozima, pszenżyto ozime, jęczmień jary) oraz analizy ekonomiczne działalności gospodarczej całego zakładu. Ponadto realizowane są prace w ramach monitoringu suszy rolniczej i projektu wdrożenia praktyk niskoemisyjnych.

Tabela 28: Pracodawcy na terenie Gminy

Lp.	Nazwa firmy/instytucji	Adres	Liczba zatrudnionych*
1.	Gminna Spółdzielnia „SCH” w Przyłęku	Przyłek	bd
2	Rolniczy Zakład Doświadczalny (RZD) w Grabowie nad Wisłą	Grabów nad Wisłą	bd
3.	Zakład Mięсны w Żalazach	Żalazy	12 osób
4.	Sklep „Groszek”	Przyłek	12 osób
5.	„IMPRESSJA” w Żalazach	Żalazy	ok. 30 osób
6.	„Folrud-Młyn” w Rudzie	Ruda	18 osób
7.	Przetwórnia Owocowo – Warzywna „KROKUS”	Pajaków	48 osób
8.	Zakład Usługowo Produkcyjno Handlowy – skup złomu i kasacja pojazdów	Łagów	23 osoby

9.	„MAR-KRAM” S.C.	Zamość Stary	bd
10.	Urząd Gminy	Przyłęk	31 osób

*Dane własne Urzędu Gminy Przyłęk

Na terenie gminy sprzedaż detaliczna artykułów spożywczych, przemysłowych, chemicznych oraz alkoholu prowadzona jest w 18 punktach sprzedaży w tym 1 lokal gastronomiczny.

W 14 punktach prowadzona jest sprzedaż napojów alkoholowych o zawartości alkoholu pow. 18%.

Do większych sklepów na terenie gminy Przyłęk zaliczamy market DINO POLSKA w Lipinach oraz sklep „Na Rogu” w Załazach. Wśród podmiotów gospodarczych znajdują się także 2 stacje paliw: STARMAZ w Lipinach oraz AWDIKO w Zamościu Starym.⁵

Handlem artykułami spożywczymi zajmują się prywatne podmioty gospodarcze oraz Gminna Spółdzielnia "Samopomoc Chłopska" w Przyłęku. Zajmuje się ona również skupem płodów rolnych owoców i warzyw, jak również zaopatruje ludność w pieczywo z własnej piekarni.

W miejscowości Pająków działa Przetwórnia Owocowo - Warzywna "KROKUS" - przetwarzająca owoce, warzywa i grzyby. Wśród nielicznych podmiotów gospodarczych znajdują się 2 stacje paliw: BP w Zamościu Starym oraz Star-Maz w Lipinach.

W gminie Przyłęk w roku 2020 w rejestrze REGON zarejestrowanych było 265 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 217 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano 18 nowych podmiotów, a 14 podmiotów zostało wyrejestrowanych.

Na przestrzeni lat 2009-2020 najwięcej (34) podmiotów zarejestrowano w roku 2019, a najmniej (12) w roku 2009. W tym samym okresie najwięcej (53) podmiotów wykreślono z rejestru REGON w 2009 roku, najmniej (10) podmiotów wyrejestrowano natomiast w 2010 roku.

Według danych z rejestru REGON wśród podmiotów posiadających osobowość prawną w gminie Przyłęk najwięcej (8) jest stanowiących spółki cywilne.

Analizując rejestr pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najwięcej (248) jest mikro-przedsiębiorstw, zatrudniających 0 - 9 pracowników. 1,5% (4) podmiotów jako rodzaj działalności deklarowało rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, jako przemysł i budownictwo swój rodzaj działalności deklarowało 41,1% (109) podmiotów, a 57,4% (152) podmiotów w rejestrze zakwalifikowana jest jako pozostała działalność.

Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w gminie Przyłęk najczęściej deklarowanymi rodzajami przeważającej działalności są Budownictwo (32.3%) oraz Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (26.3%).

Tabela 29: Rozkład podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Przyłęk w 2020 r. według klas wielkości

Rozkład podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Przyłęk w 2020 r. według klas wielkości:	
Mikro-przedsiębiorstwa (0-9 zatrudnionych)	248

⁵ Dane na podstawie Raportu o stanie gminy Przyłęk 2020 r.

Małe przedsiębiorstwa (10-49 zatrudnionych)	17
Razem:	265
Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa (<250 zatrudnionych)	

źródło: https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Przyłek

Na obszarze Gminy Przyłek nie występuje żadna *specjalna strefa ekonomiczna*, Gmina również nie prowadzi systemu zachęt w postaci zwolnień podatkowych dla inwestorów tworzących nowe miejsca pracy.

Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w poszczególnych branżach (dane za 2020 r.)

- Budownictwo 70
- Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle 57
- Przetwórstwo przemysłowe 30
- Transport i gospodarka magazynowa 20
- Pozostała działalność 10
- Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca 5
- Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją 4
- Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo 4
- Informacja i komunikacja 4
- Edukacja 3
- Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi 3
- Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją 3
- Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna 2.

Gmina Przyłek posiada duży potencjał do rozwoju turystyki, do największych atrakcji turystycznych obszaru należą wspomniane we wcześniejszych rozdziałach walory przyrodniczo-krajobrazowe i kulturowe. Potencjał ten jednak jest niewykorzystany, jest niewiele podmiotów gospodarki narodowej działających w branży turystycznej i okolicy turystycznej, ale pojawiają się pojedyncze gospodarstwa agroturystyczne. Ma to wpływ na trudną sytuację gospodarczą Gminy w sektorze działalności pozarolniczej. Niska aktywność gospodarcza mieszkańców należy do głównych problemów sfery gospodarczej i hamuje proces rozwoju Gminy Przyłek.

Rolnictwo

Przyłek jest gminą typowo rolniczą, dlatego też w strukturze zagospodarowania gruntu dominują użytki rolne, a wśród nich przeważają grunty orne. Użytki rolne zajmują największy procent powierzchni gminy - 82%, w tym grunty orne zajmują 88,8% powierzchni użytków rolnych. Resztę stanowią lasy, łąki i pastwiska. Głównymi uprawami są zboża, warzywa i owoce (szczególnie truskawki, maliny).

Tabela 30.: Struktura użytkowania gruntów

Powierzchnia ogólna	Użytki rolne				Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty
	Razem	Grunty orne	Sady	Łąki i pastwiska		
w ha						
13 089	10 730	9 530	230	970	1520	839
w %						
100%	82.0%	88.9%	2.1%	9.0%	11.6%	6.4%

Źródło: dane uzyskane z Urzędu Gminy w Przyłęku

Powierzchnia gminy wynosi 13 089 ha, w tym użytki rolne stanowią 82 % powierzchni wszystkich gruntów, a lasy i grunty leśne stanowią 11,6 % powierzchni gminy i w większości znajdują się w zarządzie Lasów Państwowych.

Zgodnie z zapisami Ewidencji Gruntów i Budynków na terenie gminy Przylęk znajdują się m. in. grunty, wskazane w tabelach poniżej.

Tabela 31.: Grunty wg własności i przeznaczenia

Lp.	Własność i przeznaczenie gruntów	Powierzchnia w ha
1.	Lasów Państwowych, Państwowego Gospodarstwa Rolnego, Nadleśnictwa Zwoleń	148,07
2.	Wspólnot gruntowych	9,66
3.	Parafii	23,16
4.	Skarbu Państwa	562,09
5.	Gmina Przylęk	212,35
6.	pod drogami	281,87
7.	pod wodami	125
8.	pod tereny przemysłowe i mieszkaniowe	31,34

Tabela 32.: Grunty w podziale na klasy:

Lp.	Klasy gruntów	Powierzchnia (w ha)
1.	klasa II	24,24
2.	klasa III	171,93
3.	klasa IIIa	144,80
4.	klasa IIIb	1221,37
5.	klasa IVa	2730,31
6.	klasa IVb	1673,31

7.	klasa V	3434,38
8.	klasa VI	2534,13

Charakterystyczne dla Gminy Przyłęk jest występowanie znacznych powierzchni łąk trwałych i pastwisk, które obejmują 9% udziału powierzchni Gminy oraz zbiorników wodnych. Jest to następstwem występowania na obszarze Gminy terenów podmokłych, które nie nadają się do wykorzystania pod uprawy, natomiast tworzą dobre warunki dla rozwoju roślin polnych i trawiastych. Gleby w gminie Przyłęk nie są najwyższej klasy. Najlepsze jakościowo gleby klasy I, II i III stanowią zaledwie 15% gruntów rolnych, klasy IV - 44%, a pozostałe 41% to gleby klas V i VI. Głównymi uprawami są zboża, warzywa i owoce (szczególnie truskawki). Kluczowe znaczenie dla gminy ma również hodowla trzody chlewnej i bydła.

W Gminie Przyłęk rolnictwem trudni się około 1354 indywidualnych gospodarstw rolnych, w tym 7 gospodarstw specjalistycznych, które zajmują się produkcją chmielu i jaj konsumpcyjnych⁶. Najwięcej jest gospodarstw, których powierzchnia wynosi 2–5 ha – stanowią one 51% ogólnej liczby gospodarstw. Na drugim miejscu są gospodarstwa o powierzchni od 5 do 10 ha – 39%. Najmniejszy procent udziału mają gospodarstwa rolne o powierzchni powyżej 10 ha – 10%.

Tabela 33: Analiza porównawcza gmin powiatu zwoleńskiego pod kątem powierzchni użytków rolnych

GMINA	POWIERZCHNIA (KM2)	LUDNOŚĆ (wg stanu na dzień 31.12.2020)	MIEJSCOWOŚCI
KAZANÓW O FUNKCJI ROLNICZEJ	95 W TYM: UŻYTKI ROLNE 64 KM2 (67%) LAS 19,8 KM2 (20,8%)	4475 48 OSÓB/KM2	Borów, Dębniak, Dębica, Kazanów, Kopiec, Kowalków, Kowalków - Kolonia, Kroców, Mniejszy, Kroców Większy, Miechów, Miechów-Kolonia, Niedarczów Dolny – Kolonia, Niedarczów Dolny – Wieś, Niedarczów Górny – Kolonia, Niedarczów Górny – Wieś, Ostrownica, Ostrownica - Kolonia, Ostrowka, Osuchów, Ranachów Wieś, Ruda, Wólka Gonciarska, Zakrzówek-Wieś, Zakrzówek – Kolonia.
POLICZNA O FUNKCJI ROLNICZEJ	113 W TYM: UŻYTKI ROLNE 84 KM2 (74%) LAS 16 KM2 (14%)	5419 50 OSÓB/KM2	Aleksandrówka, Andrzejówka, Annów, Antoniówka, Biały Ług, Bierdzież, Chechły, Kolonia Chechelska, Czarnolas, Czarnolas-Kolonia, Dąbrowa-Las, Florianów, Franków, Gródek, Helenów, Jabłonów, Jadwinów, Kuszów, Łuczynów, Ługowa Wola, Patków, Piątków, Policzna, Stanisławów, Świłlikowa Wola, Teodorów, Wilczowola, Władysławów, Wojciechówka, Wólka Policka, Wygoda, Zawada Nowa, Zawada Stara.
PRZYŁĘK O FUNKCJI ROLNICZEJ	131 W TYM: UŻYTKI ROLNE 95 KM2 (72,5%) LAS 20 KM2 (15,2%)	6082 48 OSÓB/KM2	Andrzejów, Babin, Baryczka, Grabów Nad Wisłą, Helenów, Ignaców, Kulczyn, Krzywda, Lipiny, Lucimia, Łagów, Łaguszów, Ławeczko Nowe, Ławeczko Stare, Mierziączka, Mszadla Dolna, Mszadla Nowa, Mszadla Stara, Okrężnica, Pająków, Przyłęk, Ruda, Rudki, Stefanów, Szlachecki Las, Wysocin, Wólka Łagowska, Wólka Zamojska, Załazy, Zamość

⁶Strategia Rozwoju Powiatu Zwoleńskiego na lata 2016-2022, str. 70

			Nowy, Zamość Stary.
Tczów O FUNKCJI ROLNICZEJ	72 W TYM: UŻYTKI ROLNE 60 KM ² (83,3%) LAS 6 KM ² (8,3%)	4874 68 OSÓB/KM ²	Bartodzieje, Borki, Brzezinki Nowe, Brzezinki Stare, Janów, Józefów, Julianów, Kazimierzów, Lucin, Podzakrzówek, Rawica, Rawica Nowa, Rawica-Kolonia, Rawica-Józefatka, Tczów, Tynica, Wincentów, Wilczy Ług
G. M. ZWOLEŃ O FUNKCJI OŚRODKA MIEJSKIEGO ŚWIADCZĄCEGO USŁUGI PUBLICZNE NA SZCZEBŁU POWIATOWYM	162 W TYM: UŻYTKI ROLNE 103 KM ² (64%) LAS 43 KM ² (26,5%)	15025 94 OSOBY/KM ²	Atalin, Barycz Stara, Barycz Nowa, Barycz - Kolonia, Filipinów, Helenówka, Jasieniec - Kolonia, Zastocze, Jasieniec Soleccki, Jedlanka, Karczówka, Józefów, Karolin, Wacławów, Koszary, Motorzyny-Leśniczówka, Linów, Miodne-Gajówka, Miodne-Leśniczówka, Linów-Leśniczówka, Ługi, Celestynów, Męciszów, Mieczysławów, Helenów, Michalin, Szczęście, Mostki, Palki, Ostrowy, Niwki, Osiny, Kopaniny, Sosnowice, Melanów, Paciorkowa Wola Nowa, Paciorkowa Wola Stara, Podzagajnik, Strykowice Błotne, Strykowice Górne, Strykowice Podlesne, Cyganówka, Sycyna - Kolonia, Sycyna Południowa, Sycyna Północna, Drozdów, Sydół, Wólka Szeleżna Bożenczyzna, Zielonka Nowa, Zielonka Stara
POWIAT ZWOLEŃSKI	ŁĄCZNA POWIERZCHNIA: 573 KM² W TYM: UŻYTKI ROLNE – 407 KM² (71%) LASY – 103 KM² (18%)	ŁĄCZNIE: 35875 64 OSOBY/KM²	

Korzystne warunki przyrodniczo-rolnicze Gminy Przyłęk znacząco wpływają na strukturę dochodów ludności, zgodnie, z którą ponad 97% gospodarstw rolnictwo stanowiło główne źródło utrzymania. Rolniczy charakter Gminy powinien determinować rozbudowę zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego oraz podmiotów zajmujących się obsługą rolnictwa w Gminie.

Bezrobocie i rynek pracy

Bezrobocie stanowi jeden z najpoważniejszych problemów społecznych w Gminie Przyłęk. Dezaktywacja zawodowa mieszkańców Gminy ma wpływ na poziom ubóstwa, a także generuje występowanie negatywnych zjawisk rodzinnych i społecznych. W 2020 roku bezrobocie wzrosło na terenie Gminy Przyłęk o około 20% w stosunku do roku ubiegłego. Poziom bezrobocia w gminie Przyłęk w latach 2016 – 2020 przedstawiał się następująco⁷:

Tabela 34: Bezrobotni z prawem i bez prawa do zasiłku w latach 2016-2020

Rok	Bezrobotni ogółem	Bezrobotni z prawem do zasiłku	Bezrobotni bez prawa do zasiłku	Liczba kobiet bezrobotnych	Liczba kobiet z prawem do zasiłku	Stopa bezrobocia w % aktywnych
-----	-------------------	--------------------------------	---------------------------------	----------------------------	-----------------------------------	--------------------------------

⁷ Dane na podstawie Raportu o stanie Gminy Przyłęk 2020

						zawodowo
2016	297	41	256	139	17	15,2
2017	241	39	202	100	8	11,9
2018	217	27	190	105	13	10,4
2019	167	23	144	101	13	9,8
2020	221	40	181	104	21	11,8

W oparciu sprawozdanie Powiatowego Urzędu Pracy w Zwoleniu pt. „Sytuacja na powiatowym rynku pracy wg stanu na dzień 31 grudnia 2020 roku”, liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w powiecie zwoleńskim wynosiła 1770 osób, w tym 856 kobiet

Stopa bezrobocia w powiecie zwoleńskim, wg stanu na 30 listopada 2020 r., wynosiła 11,3 i była wyższa od wartości dla województwa mazowieckiego – 5,1 i Polski – 6,1.

Tabela 35.: Wybrane dane statystyczne dot. gmin powiatu zwoleńskiego wg stanu na dzień 31 grudnia 2020 r.

Lp.	Gmina	Liczba bezrobotnych		Bezrobotni z prawem do zasiłku	
		Ogółem	Kobiety	Ogółem	Kobiety
1	Gmina Zwolen (bez miasta)	375	188	62	34
2	Miasto Zwolen	416	190	74	32
3	Kazanów	236	110	41	23
4	Policzna	276	142	43	21
5	Przyłęk	221	104	40	21
6	Tczów	246	122	46	26
	Razem	1 770	856	306	157

Źródło: „Sytuacja na powiatowym rynku pracy wg stanu na dzień 31 grudnia 2020 roku”, Powiatowy Urząd Pracy w Zwoleniu.

W Gminie Przyłęk na koniec grudnia 2020 r. było 221 zarejestrowanych osób bezrobotnych, wśród nich 104 stanowiły kobiety. Jedynie 40 osób bezrobotnych to osoby uprawnione do zasiłku.

Bezrobocie rejestrowane bywa definiowane w różny sposób. Najczęściej definiuje się stopę bezrobocia rejestrowanego jako stosunek liczby zarejestrowanych bezrobotnych do liczby ludności aktywnej ekonomicznie (zasobu siły roboczej danej populacji). Gmina Przyłęk jako jednostka typowo rolnicza zmaga się z problemem

ukrytego bezrobocia (tzw. agrarnego). Jest to sytuacja, w której osoba pozostaje bez jakiegokolwiek zatrudnienia, jest gotowa do podjęcia pracy, ale z różnych powodów nie rejestruje się w urzędzie jako bezrobotny lub nie szuka pracy gdyż na podstawie wcześniejszych doświadczeń jest przekonana, że jej nie znajdzie.

Bezrobociem ukrytym nazywamy również zjawisko braku odpowiedniej pracy dla osób wykształconych, które mają nieraz jedynie wybór pomiędzy byciem bezrobotnym lub wykonywaniem pracy nieodpowiedniej do poziomu wykształcenia i specjalności.

Zgodnie z danymi Urzędu Statystycznego w 2020 roku w gminie Przylęk na 1000 mieszkańców pracuje 78 osób. 57,1% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 42,9% mężczyźni. Niska wartość liczby pracujących wynika z rolniczego charakteru gminy, a praca w indywidualnych gospodarstwach rolnych jest głównym źródłem utrzymania mieszkańców gminy.

W 2020 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie Przylęk wynosiło 4 508,69 PLN, co odpowiada 81.60% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce.

Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Przylęk 322 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 69 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy - tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi -253. 61,8% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Przylęk pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 11,0% w przemyśle i budownictwie, a 9,4% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 0,7% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

Infrastruktura transportowa i komunikacyjna

Infrastruktura drogowa w gminie Przylęk na dzień 1 stycznia 2020 roku to 149 km dróg. Na dzień 31 grudnia 2020 roku długość dróg się nie zmieniła.

Przez teren gminy przebiega tylko jedna droga krajowa nr 12 (połączenie wschód-zachód łączące Lublin z Łodzią) na długości 7,3 km. Ma ona bardzo duże znaczenie dla gminy, gdyż łączy ona gminę z zewnętrznym układem komunikacyjnym o znaczeniu międzynarodowym.

Sieć komunikacyjną Gminy uzupełnia 13 dróg powiatowych o łącznej długości o 65,199 km, oraz 35 dróg gminnych o łącznej długości 117,154 km. Układ ten wspomagany jest siecią dróg lokalnych i dojazdowych.

Długość dróg według rodzaju nawierzchni:

1) Drogi gminne (L) - łącznie długość 115 km w tym:

▮ drogi o nawierzchni asfaltowej 93 km

▮ drogi tłuczniowe 4 km

▮ drogi gruntowe o nawierzchni wzmocnionej żwirem, żużlem 5 km

▮ drogi gruntowe 13 km.

2) Drogi dojazdowe do pól (D) - łączna długość to ok. 34 km w tym:

▮ drogi o nawierzchni asfaltowej ok. 7 km

▮ drogi gruntowe ok. 27 km.

Pod względem komunikacyjnym, Gmina jest dobrze rozwinięta. Sieć dróg na terenie gminy jest wystarczająca, jednakże ich stan techniczny nie jest najlepszy.

Tabela 36. Wykaz dróg powiatowych przebiegających przez gminę Przylęk

Numer drogi (stary)	Numer drogi	Nazwa drogi	Długość dróg (km)
34-565	4522W	Zalazy - Zamość	1,895
34-538	4505W	Policzna - Chechły – do drogi nr 12	1,106
34-564	4521W	Szczęście-Babin	3,797
34-566	4523W	Polesie - Wólka Łagowska	2,444
34-567	4524W	Pająków - Ławeczko Stare gr. w. (Janowiec)	8,120
34-569	4526W	Łagów - Przylęk	7,063
34-570	4527W	Nowa Zielonka - Łaguszów	9,519
34-571	4528W	Zwoleń – Baryczka - gr. w. (Janowiec)	13,733
34-572	4529W	Jasieniec Solecki - Mierziączka	1,475
34-573	4530W	Babin - Stara Tymienica	3,400
34-574	4531W	Lipiny – Lucimia	7,847
34-578	1937W	Chotcza Góra – Lucimia - pow. (gm. Janowiec)	4,800
Razem:			65,199

Źródło: dane z Powiatowego Zarządu Dróg w Zwoleniu

Tabela 37: Wykaz dróg gminnych

Nr drogi	Nazwa drogi	łączna długość w km	dł. utwardzona w km
G301W	Zalazy – granica gminy	1,381	0,685
G302W	Łagów - Karczonki	2,027	2,070
G303W	Grabów - Mierziączka	1,770	1,770
G304W	Krzywdą – granica gminy	2,934	1,378
G305W	Łaguszów – granica gminy	2,747	2,747
G306W	Szlachecki Las - Andrzejów	2,035	0
G307W	Baryczka – Ławeczko Stare – Helenów – granica gminy	7,285	2,880
G308W	Wysocin - Ruda	3,455	2,435
G309W	Wólka Zamojska – Okrężnica – Ruda	7,234	6,734
G310W	Łaguszów – Mszadla Nowa – Andrzejów – Borowiec	11,950	6,037
G311W	Mszadla Stara – Mszadla Dolna	4,917	4,917

G312W	Przyłęk – Kulczyn	2,198	0
G313W	droga przez Przyłęk	2,439	2,010
G314W	Wólka Zamojska – Kulczyn	2,394	0,596
G315W	Przyłęk – Przyłęk	1,983	1,983
G316W	Przyłęk – Przyłęk Kolonia	2,040	1,500
G317W	Mszadla Nowa – Rudki	4,613	0,800
G318W	Łagów – Żalazy	4,659	4,659
G319W	Mszadla Dolna – Mszadla Nowa – Wólka Przyłęcka	3,618	0,400
G320W	Przyłęk – Lipiny	0,529	0
G321W	Babin – Kolonia Babin	5,261	5,060
G322W	Ignaców – Ławeczko Stare (droga powiatowa)	2,814	1,150
G323W	Grabów Nowy – Celestynów	1,536	1,536
G324W	od drogi nr 12 – Zamość Stary	1,588	1,588
G325W	Andrzejów – granica gminy	1,773	0
G326W	droga przez Lucimię	2,919	2,919
G327W	Zamość Stary - Stefanów	3,650	2,750
G328W	Wólka Zamojska - Mszadla Dolna – granica gminy	9,877	2,005
G329W	Szlachecki Las – Rudki	5,926	5,020
G330W	Lucimia – granica gminy	1,612	1,612
G331W	Ignaców – Ławeczko Nowe	4,317	4,317
G332W	od drogi P4531W - Borowiec	1,619	1,619
G333W	Mszadla Nowa - Kulczyn	0,968	0
G334W	Andrzejów - Pomysłów	1,131	0
Razem		117,154	73,177

Źródło: dane z UG w Przyłęku

Na obszarze Gminy, nie funkcjonuje komunikacja kolejowa, niemniej jednak posiada połączenia busy/autobusowe ze Zwoleń, a stamtąd z Lublinem, Warszawą, Radomiem, Katowicami, Łodzią, Lipskiem, Kozienicami, Puławami, Wrocławiem, Opolem, Kielcami i Ostrowcem Świętokrzyskim. Obsługiwane są one przez PKS i firmy prywatne.

Najbliższym lotniskiem jest Port Lotniczy Lublin-Świdnik oddalony o ok. 95 km. Z lotniska możliwe są bezpośrednie połączenia z Warszawą, Oslo, Dublinem, Londynem, Eindhoven, Antwerpią, Kijowem, Tel Awiwem. Odległość od największego lotniska w Polsce im. Fryderyka Chopina w Warszawie wynosi ok. 173 km. W bezpośrednim sąsiedztwie znajduje się również Port Lotniczy Warszawa-Radom im. Bohaterów Radomskiego Czerwca 1976 roku w Radomiu, ale od października 2017 nie odbywają się tam loty rozkładowe, a od stycznia 2019 w związku z przebudową lotnisko zostało zamknięte dla samolotów cywilnych. Zakończenie przebudowy lotniska jest zaplanowane na 2022 rok.

Biorąc pod uwagę rozproszone osadnictwo wiejskie o jednorodnej funkcji zabudowy zagrodowej, zgodnie z trendami ogólnokrajowymi, dynamicznie rozwija się transport indywidualny. Rozproszenie osadnictwa utrudnia dostęp do infrastruktury społecznej i technicznej. Czas podróży z miejsca zamieszkania do szkoły, ośrodka zdrowia czy urzędu zwiększa się, wzrastają też koszty podróży. Efektem są m.in. problemy związane z dowozem dzieci do szkół. Dłuższe odcinki dróg wymagają większych nakładów na remonty i utrzymanie. Budowa i

eksploatacja infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i energetycznej przy małym zagęszczeniu odbiorców jest znacznie kosztowniejsza ze względu na wydłużenie niezbędnych odcinków sieci. Wyjątkowo istotną informacją rzutującą na planowanie wszelkiego rodzaju inwestycji infrastrukturalnych (tak z zakresu infrastruktury technicznej jak i społecznej) jest fakt, iż populacja zdecydowanej większości miejscowości leżących na terenie gminy nie przekracza 300 osób. Dominującą jednostką osadniczą jest miejscowość Przylęk, którą zamieszkuje 507 osoby. Spośród pozostałych miejscowości gminnych pierwszą, co do liczby ludności jest Łągów, liczący 516 mieszkańców, następnie: Grabów nad Wisłą (470), Lucimia (311), Babin (353), Rudki (266), Załazy (259). Razem gminę Przylęk na 31 grudnia 2020 r. zamieszkiwało 6097. osób.

Wzrost liczby samochodów indywidualnych, nie wpływa to negatywnie na poziom bezpieczeństwa na drogach powiatu. Według danych z 2020 roku w wyniku 5 wypadków drogowych w gminie Przylęk odnotowano 0 ofiar śmiertelnych oraz 8 osób rannych. Oznacza to, że na 100 tys. ludności przypadło 82,2 wypadków (znacznie więcej od wartości dla województwa mazowieckiego oraz znacznie więcej od wartości dla całej Polski) oraz 0,0 ofiar śmiertelnych (znacznie mniej od wartości dla województwa i znacznie mniej od wartości dla kraju). W 2020 roku w gminie Przylęk znajdowało się 0 km ścieżek rowerowych, 0,0 km bus-pasów i 0 parkingów w systemie Parkuj i Jedź (Park & Ride). Zarejestrowano 0 wypisów z licencji na przewóz osób taksówkami oraz 0 licencji na taksówki.

W wielu miejscowościach Gminy Przylęk brakuje chodników oraz innych elementów infrastruktury drogowej m.in. zatok przystankowych, wyznaczonych przejść dla pieszych, niezbędnego oznakowania poziomego i pionowego - ma to duży wpływ na poziom bezpieczeństwa społeczności lokalnej.

Gospodarka wodno-ściekowa i infrastruktura gazowa

Stan infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej istotnie wpływa na jakość życia mieszkańców Gminy. Wyposażenie w podstawową infrastrukturę techniczną zwiększa również atrakcyjność osiedleńczą dla potencjalnych mieszkańców oraz inwestorów.

Infrastruktura wodociągowa

Na terenie gminy Przylęk funkcjonują 2 wodociągi publiczne oparte na wodzie podziemnej ujmowanej ze studni wierconych. Właścicielem wodociągów jest Gmina Przylęk.

Długość zbiorczej sieci wodociągowej tak na początku jak i na koniec roku 2020 wynosiła 154,54 km w tym:

- ze stacji wodociągowej w Lipinach 70,83 km
- ze stacji wodociągowej w Załazach 83,71 km

Łączna liczba przyłączy wodociągowych to 1926 sztuk.

W gminie ok. 50 osób nie ma dostępu do sieci wodociągowej, tj. niespełna 1% mieszkańców. Można przyjąć, że gmina zakończyła proces wodociągowania w 100% zaspakajając potrzeby mieszkańców w dostęp do wody z sieci wodociągowej.

Tabela 38. Sieć wodociągowa na terenie gminy Przylęk

Lp.	Miejscowości	Długość sieci w mb	Ilość przyłączy
1.	Lucimia	6 200	83
2.	Baryczka	4 856	44
3.	Załazy	2 200	63
4.	Łągów	9 500	102
5.	Rudki	10 245	95
6.	Szlachecki Las	1 460	29

7.	Wólka Łagowska	6 100	27
8.	Pająków	3 100	37
9.	Łaguszów	6 700	49
10.	Mszadla Stara	11 400	81
11.	Mszadla Dolna	5 400	46
12.	Mszadla Nowa	3 900	42
13.	Kulczyn	1 900	16
14.	Przyłęk	11 100	102
15.	Lipiny	2 400	45
16.	Krzywda	4 700	35
17.	Andrzejów	5 898	53
18.	Grabów	6 700	59
19.	Zamość Stary	6 200	40
20.	Zamość Nowy	3 100	23
21.	Wólka Zamojska	1 600	17
22.	Okreznica	6 900	66
23.	Babin	8 800	88
24.	Stefanów	2 800	48
25.	Mierziczka	3 300	46
26.	Wysocin	3 700	28
27.	Ruda	800	12
28.	Ławeczko Nowe	1 919	22
29.	Ławeczko Stare	7 831	46
30.	Ignaców	2 757	18
31.	Helenów	1 324	20
Razem		154 790	1 482

Źródło: dane z Urzędu Gminy w Przyłęku

Gmina zaopatrywana jest w wodę z następujących ujęć wody:

- w Załazach o wydajności 2850 m³/dobę, wybudowane w 1997 roku, zaopatrujące miejscowości: Grabów, Zamość Stary, Zamość Nowy, Wólka Zamojska, Załazy, Łagów, Wólka Łagowska, Pająków, Łaguszów, Mszadla Stara, Mszadla Dolna, Mszadla Nowa, Kulczyn, Ignaców, Helenów, Ławeczko Nowe, Ławeczko Stare,
- w Lipinach o wydajności 884 m³/dobę, wybudowane w 2001 roku, zaopatrujące miejscowości: Przyłek, Lipiny, Krzywda, Andrzejów, Okreznica, Babin, Ruda, Wysocin, Stefanów, Mierziczka, Szlachecki Las, Rudki, Baryczka, Lucimia.

W 2020 r. w wodzie dostarczanej z wodociągu Lipiny oraz Załazy nie stwierdzono przekroczeń badanych wskaźników. Jakość wody przeznaczonej do spożycia z gminnych wodociągów jest na bieżąco kontrolowana przez inspektorów Powiatowej Stacji Sanitarno – Epidemiologicznej w Zwoleniu czy spełnia wymagania sanitarne.

Mieszkańcy Gminy Przyłek są zaopatrywani w wodę bezpieczną dla zdrowia ludzkiego, wolną od mikroorganizmów chorobotwórczych i pasożytów w liczbie stanowiącej potencjalne zagrożenie dla zdrowia ludzkiego oraz substancji chemicznych w ilościach zagrażających zdrowiu.

Na terenie gminy nie funkcjonują zbiorowe, komunalne systemy odprowadzania i oczyszczania ścieków bytowo-gospodarczych.

Szacuje się, że na terenie gminy istnieje około 1080 zbiorników bezodpływowych, które systematycznie, w ramach potrzeb należy opróżniać. Zbiorniki te w większości nie spełniają norm zbiorników bezodpływowych, a ich usytuowanie nie jest zgodne z obowiązującymi przepisami prawa budowlanego. Dlatego też istnieje pilna potrzeba rozwiązania tej sytuacji poprzez budowę sieci kanalizacyjnej, budowę oczyszczalni ścieków, budowę

przyzagrodowych oczyszczalni ścieków. W wielu miejscach gminy Przylęk istnieje rozproszona zabudowa. W miejscowościach tych proponuje się zastosowanie przydomowych oczyszczalni ścieków. Pomimo niewielkich ilości ścieków odprowadzanych z pojedynczych domów, nieoczyszczenie ich powoduje bardzo poważne zagrożenie zarówno dla wód powierzchniowych i podziemnych oraz dla gleby. Ścieki z pojedynczych gospodarstw wymagają takiego samego oczyszczenia, jak ścieki pochodzące z większych skupisk ludności. Pełna realizacja przedstawionego programu inwestycyjnego pozwoli na poprawę usług komunalnych (związanych z dostarczaniem wody, odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków) świadczonych mieszkańcom gminy Przylęk, zapewni poprawę stanu środowiska naturalnego i umożliwi dalszy rozwój gminy.

Sieć ciepłownicza

Na terenie Gminy Przylęk i na terenie powiatu zwoleńskiego brak jest sieci centralnej. Każdy budynek czy zakład produkcyjny posiada swoje źródło ciepła. Brak większych lokalnych kotłowni jest powodem tego, że sytuacja ciepłownicza jest dość trudna i pochłania znaczne kwoty budżetu poszczególnych gmin. Na terenie powiatu funkcjonuje szereg małych kotłowni lokalnych, opalanych różnymi materiałami, jak: węgiel, koks, gaz. Kotłownie lokalne znajdują się przeważnie w obiektach użyteczności publicznej tj. szkoły, ośrodki zdrowia, banki, urzędy gmin, obiekty kultury itp.

Sieć gazowa

Gmina Przylęk nie posiada sieci gazowej. Mieszkańcy gminy zaopatrują się w gaz propan – butan, głównie z butli 11kg. Dostawcami gazu są indywidualne podmioty. Gaz sprzedawany jest w punktach sprzedaży gazu usytuowanych na terenie gminy.

Analizując stopień gazyfikacji w powiecie zwoleńskim obserwujemy bardzo powolne tempo jej rozwoju. Rozdzielcza sieć gazowa w powiecie liczy 44,6 km, z czego w gminie i mieście Zwoleń 22,4 km, w gminie Policzna 21,9 km, a w gminie Kazanów 0,2 km.

Gospodarka odpadami

Gospodarka odpadami to szereg procesów związanych ze zbieraniem, przetwarzaniem, nadzorem nad tego typu działaniami, jak również późniejsze postępowanie z miejscami unieszkodliwiania odpadów oraz działania wykonywane w charakterze sprzedawcy odpadów lub pośrednika w obrocie odpadami. Gospodarka odpadami jest jednym z najpoważniejszych problemów dotyczących współczesnej cywilizacji. Proces gospodarowania odpadami dzieli się na etapy - w tym: gromadzenie, transport, unieszkodliwianie, recykling i monitorowanie odpadów powstających w wyniku działalności człowieka i innych działań.

Ze względu na miejsce powstawania odpady dzielą się na odpady przemysłowe i komunalne. System gospodarowania odpadami komunalnymi obejmuje wszystkich właścicieli nieruchomości na terenie gminy. Gmina Przylęk nadzoruje gospodarowanie odpadami komunalnymi, w tym realizację zadań powierzonych podmiotom odbierającym odpady komunalne od właścicieli nieruchomości, ustanawiają selektywne zbieranie odpadów komunalnych obejmujące następujące frakcje odpadów: papier, metal, tworzywa sztuczne, szkło i opakowania wielomateriałowe oraz odpady komunalne ulegające biodegradacji. Organizuje zbiórki zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego pochodzącego z gospodarstw domowych, zapewniając osiągnięcie odpowiednich poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami oraz ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania.

Tabela 39: Informacja o zebranych odpadach z obszaru Gminy Przylęk w 2020 r.

Rodzaj odpadów	Masa odebranych odpadów komunalnych (Mg)
Żużle, popioły paleniskowe i pyły z kotłów (z wyłączeniem pyłów z kotłów wymienionych w 10 01 04)	15,800
Opakowania z papieru i tektury	3,380
Opakowania z tworzyw sztucznych	17,300
Zmieszane odpady opakowaniowe	12,100
Opakowania ze szkła	89,740
Zużyte opony	7,140
Papier i tektura	7,680
Szkło	65,720
Urządzenia zawierające freony	1,515
Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21 i 20 01 23 zawierające niebezpieczne składniki	1,680
Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21, 20 01 23 i 20 01 35	2,262
Tworzywa sztuczne	69,560
Odpady ulegające biodegradacji	0,560
Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	345,000
Odpady wielkogabarytowe	15,620
Łączna masa zebranych odpadów komunalnych w tonach (Mg)	654,560

Źródło: Raport o stanie gminy Przylęk za 2020 rok

Na terenie Gminy Przylęk w Lipinach znajduje się Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK), który w 2020 roku zarządzany był przez firmę odbierającą odpady komunalne z terenu gminy Przylęk.

Za odbiór odpadów komunalnych z terenu gminy w 2020 roku gmina wydatkowała – 935 838,00 zł.

Do budżetu gminy od mieszkańców z tego tytułu wpłynęło – 785 674,24 zł.

Infrastruktura telekomunikacyjna

Gmina Przylęk posiada dostęp zarówno do sieci telefonii stacjonarnej, jak i komórkowej. Sieć Internet dostępna jest także w wersji stacjonarnej oraz mobilnej. Zgodnie z danymi UKE najwyższą gęstością infrastruktury liniowej (powyżej 1,50 km/km²) wyróżniają się województwa: wielkopolskie, śląskie, mazowieckie, małopolskie, łódzkie. Dostępność mieszkańców do infrastruktury telekomunikacyjnej w Gminie Przylęk w ostatnich latach systematycznie się poprawia. Dzieje się tak za sprawą coraz szerszego dostępu do usług telefonii komórkowej oraz rozwoju lokalnych operatorów telekomunikacyjnych świadczących m.in. usługi dostępu do sieci Internet dla mieszkańców Gminy.

Praktycznie cały obszar Gminy objęty jest zasięgiem wszystkich funkcjonujących w kraju operatorów sieci komórkowej tj. firm: Orange Polska S.A., T-Mobile Polska S.A., P4 Sp. z o.o. oraz Polkomtel. Firmy te jednakże oferują na terenie gminy głównie zasięg w technologii 2G i 3G. W przypadku chęci korzystania z dostępu do sieci Internet w wymienionych technologiach należy liczyć się z niewielkimi prędkościami (2G do 236kb/s a 3G w zależności od urządzenia użytkownika 3, 6, 7,2, 14,4 Mb/s) oraz stosunkowo wysokimi kosztami transferu danych. Internet mobilny w technologii LTE swym zasięgiem nie dociera do wszystkich rejonów Gminy. W zależności od operatora pokrycie zasięgiem sygnału w technologii LTE skupione jest wokół większych aglomeracji miejskich. Należy pamiętać, że informacje o zasięgu sieci w poszczególnych technologiach (w tym

przypadku LTE) prezentowane na stronach operatorów są poglądowe, zatem możliwość faktycznego skorzystania z technologii LTE może być nieosiągalna dla mieszkańców tych gmin.

Węzły, styki i zakończenia sieci:

Na terenie Gminy Przyłęk istnieją w chwili obecnej:

- zakończenia sieci światłowodowych
- węzły telekomunikacyjne
- dostępne węzły telekomunikacyjne
- sieci kablowe i terminale radiowe
- optyczne punkty styku sieci

Te elementy infrastruktury sieciowej umożliwiają podmiotom telekomunikacyjnym świadczenie przez nich usług.

2.6. Potencjał instytucjonalny i sytuacja finansowa Gminy Przyłęk

Istotnym czynnikiem służącym rozwojowi jednostek samorządu terytorialnego jest sprawna i efektywna administracja samorządowa, inicjująca i wspierająca działania na rzecz rozwoju swoich obszarów. Potencjał instytucjonalny Gminy rozumiany jest jako odpowiednie struktury organizacyjne, właściwe procedury działania, mechanizmy zapewniające udział społeczności lokalnej w zarządzaniu sprawami publicznymi oraz kompetentni i sprawni pracownicy administracji.

Poniżej przedstawiono charakterystykę obecnego stanu funkcjonowania lokalnej administracji potwierdzającą zdolność instytucjonalną Gminy Przyłęk do realizacji przedmiotowej Strategii.

Struktura organizacyjna Urzędu Gminy

Zgodnie z regulaminem organizacyjnym Urzędu Gminy Przyłęk, nadanym Zarządzeniem Nr 133A/2020 Wójta Gminy Przyłęk z dnia 19 października 2020r. urząd wykonuje zadania własne Gminy, zadania zlecone, zadania wykonawcze na podstawie porozumienia z organami administracji rządowej (zadania powierzone), zadania publiczne powierzone Gminie w drodze porozumienia międzygminnego, zadania publiczne powierzone Gminie w drodze porozumienia komunalnego zawartego z powiatem, które nie zostały powierzone gminnym jednostkom organizacyjnym, związkom komunalnym lub przekazane innym podmiotom na podstawie umów.

Urząd Gminy Przyłęk działa w oparciu o przepisy:

- ustawy o samorządzie gminnym,
- ustawy o podziale zadań i kompetencji, określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw,
- ustawy o pracownikach samorządowych,
- ustawy o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej - w związku z reformą ustrojową państwa,
- Rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów w sprawie instrukcji kancelaryjnej dla organów gminy i związków międzygminnych,
- Statutu Gminy Przyłęk, zwanego dalej statutem,
- Regulamin Organizacyjny Urzędu Gminy Przyłęk,
- innych przepisów prawa regulujących zadania i kompetencje organów Gminy.

Zdolność instytucjonalna

Podstawą gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego jest budżet i Wieloletnia Prognoza Finansowa, uchwalane corocznie przez Radę Gminy i opiniowane przez Regionalną Izbę Obrachunkową.

Uchwałą Rady Gminy w Przylęku Nr 107/XIX/19 z dnia 30 grudnia 2019 roku został uchwalony budżet Gminy Przylęk na rok 2020 w wysokości:

1. dochody 32 278 226,00 zł, w tym:

- bieżące: 28 472 296,00 złotych
- majątkowe: 3 805 930,00 złotych

2. wydatki 32 246 766,00 zł w tym:

- bieżące: 27 391 227,00 złotych
- majątkowe: 4 855 539,00 zł.

Ustalono nadwyżkę budżetową w wysokości 31 460,00 złotych z przeznaczeniem na częściową planowaną spłatę rat kredytu i pożyczki oraz przychody budżetu gminy w wysokości 213 540,00 zł.

W toku wykonywania budżetu w ciągu okresu sprawozdawczego zarówno plan dochodów, wydatków, przychodów, jak również wynik budżetu uległy zmianie.

Zmiany w planie budżetu wprowadzono 14 uchwałami Rady Gminy i 46 zarządzeniami Wójta Gminy.

Po uwzględnieniu zmian planowany budżet Gminy na dzień 31 grudnia 2020 roku kształtował się na poziomie:

- plan dochodów 33 398 231,68 złotych
- plan wydatków 34 891 522,68 złotych
- deficyt 1 493 291,00 złotych
- przychody 1 738 291,00 złotych
- rozchody 24 500,00 złotych.

Dochody Gminy Przylęk w 2020 roku zostały zrealizowane w kwocie 34 824 782,68zł

co stanowi 104,27% planu (33 398 231,68 zł) w tym:

- dochody bieżące – 31 624 810,40 zł, tj. 99,28 % na plan 31 854 710,68 zł
- dochody majątkowe – 3 199 972,28 zł, tj. 207,32% na plan 1 543 521,00 zł.

Tabela 40.: Realizacja dochodów Gminy Przylęk według poszczególnych źródeł:

Źródła dochodów	Plan w zł	Wykonanie w zł	% wykonania
dochody własne	7 353 886,00	7 234 699,53	98,38
dotacje	13 857 337,68	15 403 075,15	111,15
subwencje	12 187 008,00	12 187 008,00	100,00
OGÓŁEM	33 398 231,68	34 824 782,68	104,27

Źródło: Raport o stanie gminy Przylęk za 2020 rok

Największa część dochodów zrealizowanych w roku 2020, tj. 15 403 075,15 zł (44,23%) pochodzi z dotacji celowej z budżetu państwa i dotacji z udziałem środków unijnych.

Kolejną znaczną pozycję w strukturze dochodów – 12 187 008,00 zł zajmuje subwencja ogólna (35,00%).

Najmniejszy udział w strukturze dochodów stanowią dochody własne, które obejmują łącznie kwotę 7 234 699,53 zł (20,77%).

W stosunku do roku 2019 dochody budżetu Gminy wzrosły o około 4,48% z kwoty 33 331 164,42 zł do kwoty 34 824 782,68 zł.

Wśród dochodów bieżących wykonanych w roku 2020 największą pozycję stanowiły dochody z tytułu subwencji ogólnej – 12 187 008,00 zł, następnie dotacje celowe – 12 203 102,87 zł i kolejna grupa to dochody własne – 7 234 699,53 zł.

Zrealizowane dochody majątkowe stanowią kwotę 3 199 972,28 zł na dofinansowanie realizacji zadań inwestycyjnych.

Wydatki wykonano w wysokości 30 207 757,61 zł na poziomie 86,58% planu rocznego, w tym :

- wydatki bieżące – 27 644 155,91 zł
- wydatki majątkowe - 2 563 601,70 zł.

W strukturze wydatków największą pozycję stanowią wydatki poniesione na rodzinę na poziomie około 38,88 % wydatków ogółem i na oświatę i wychowanie około 31,14 %.

Wydatki ogółem budżetu - 30 207 757,61 zł, w tym:

- wydatki bieżące – 27 644 155,91zł
- wydatki majątkowe - 2 563 601,70 zł

Jak wynika z powyższego 91,51% budżetu stanowią wydatki bieżące.

Wydatki bieżące przeznaczono na:

- wynagrodzenia i składki od nich naliczane – 10 392 910,01 zł,
- dotacje na zadania bieżące – 448 305,60 zł,
- obsługa długu – 17 384,24 zł,
- wydatki na programy finansowane z udziałem środków unijnych – 131 776,91 zł,
- pozostałe wydatki – 16 653 779,15 zł.

Wydatki majątkowe w 2020 roku zrealizowano w kwocie 2 563 601,70 zł, co stanowi 75,48% planu. Wydatki majątkowe stanowiły 8,49 % wykonanych wydatków ogółem.

Wydatki inwestycyjne w 2020 roku:

1) Opracowanie dokumentacji na doprowadzenie wody na plac wiejski w miejscowości Rudki - 1 000,00 zł.
Zadanie realizowane przy udziale funduszu sołeckiego.

2) W drogach gminnych odnotowuje się wykonanie zadań inwestycyjnych na kwotę 418 035,32 zł :

Budowa drogi dojazdowej na działkach 237/4 obręb Kulczyn i 120/1 obręb Mszadla Nowa – opracowanie dokumentacji technicznej – 24 756,82 zł,

- Przebudowa drogi gminnej działka nr 244/2 obręb Andrzejów – opracowanie dokumentacji – 18 157,50 zł
- Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Babin – 366 254,15 zł (dofinansowanie FOGR -75 000,00 zł),
- Wykup gruntu pod drogę gminną Mierzączka-Grabów nad Wisłą – 8 866,85 zł.

3) Inwestycje w dziedzinie gospodarki mieszkaniowej wykonano na kwotę 109 525,04 zł :

- Modernizacja zewnętrzna budynku w miejscowości Lucimia – 33 567,41 zł (Fundusz sołecki - 22 438,00 zł, MIAS - 10 000,00 zł, środki własne - 1 129,41 zł),
- Zagospodarowanie terenu w sołectwie Andrzejów – 14 034,76 zł (Fundusz sołecki – 7 017,76 zł, MIAS – 7 017,00 zł),
- Zagospodarowanie terenu dla mieszkańców sołectw Zamość Nowy i Wólka Zamojska – 26 905,88 zł (Fundusz sołecki – 20 905,88 zł, MIAS – 6 000,00 zł),
- Zagospodarowanie terenu w sołectwie Lipiny – 15 556,99 zł (Fundusz sołecki – 7 780,90 zł, MIAS – 7 778,49 zł),
- Utwardzenie placu przed świetlicą wiejską w miejscowości Mierzączka – 17 000,00 zł (Fundusz sołecki),
- Budowa placu zabaw przy budynku OSP w Łagowie – opracowanie dokumentacji projektowej – 2 460,00 zł.

4) W oświacie odnotowuje się wykonanie zadań inwestycyjnych na kwotę 365 114,64 zł :

- Budowa sali gimnastycznej z zapleczem przy Publicznej Szkole Podstawowej w Łaguszowie – opracowanie dokumentacji projektowej – 85 239,19 zł,
- Doposażenie placów zabaw dla dzieci przy Publicznej Szkole Podstawowej i Bibliotece Publicznej w Grabowie nad Wisłą – 25 170,20 zł (wydatkowane z Funduszu sołeckiego),
- Zakup i montaż monitoringu zasilanego fotowoltaicznie boiska i terenu szkolnego przy Publicznej Szkole Podstawowej w Łaguszowie – 18 081,00 zł (wydatkowane z Funduszu sołeckiego),
- Przebudowa i zmiana sposobu użytkowania istniejącego budynku po Publicznej Szkole Podstawowej na budynek klubu dziecięcego i przedszkola publicznego w miejscowości Mszadla Stara – 236 624,25 zł (dotacja z MUW).

5) W dziale Rodzina:

- „Przebudowa i zmiana sposobu użytkowania istniejącego budynku po publicznej szkole podstawowej na budynek klubu dziecięcego i przedszkola publicznego w miejscowości Mszadla Stara, i „Zakup i montaż wyposażenia do klubu dziecięcego w miejscowości Mszadla Stara” wykonano na kwotę 1 128 205,22 zł (dotacja z MUW).

6) Inwestycje w zakresie gospodarki komunalnej i ochrona środowiska zrealizowane na kwotę 256 551,16 zł:

- Modernizacja oświetlenia ulicznego polegająca na zakupie lampy solarnej wraz z usługą montażu w miejscowości Szlachecki Las - 5 527,00 zł (wydatkowane z Funduszu sołeckiego),
- Modernizacja oświetlenia ulicznego polegająca na zakupie lamp solarnych wraz z usługą montażu – 28 167,00 zł,
- „Montaż i instalacja Odnawialnych Źródeł Energii na terenie Gminy Przyłęk” poniesiono koszty w wysokości 222 857,16 zł. Kontynuacja przedsięwzięcia nastąpi w roku 2021. Źródłem finansowania inwestycji są środki unijne i wkład mieszkańców.

7) Zrealizowane zadania inwestycyjne w dziedzinie kultury - 105 187,32 zł:

- Wykonanie elewacji zewnętrznej budynku świetlicy wiejskiej w Stefanowie (połowa budynku) - 16 101,72 zł (wydatkowane z Funduszu soleckiego),
- Adaptacja pomieszczenia magazynowego na łazienkę w budynku świetlicy wiejskiej w miejscowości Mszadla Stara – 45 882,33 zł (wydatkowane z Funduszu soleckiego - 19 000,00 zł i środków własnych – 26 882,33 zł),
- Zagospodarowanie pomieszczenia na kuchnię w budynku świetlicy wiejskiej w miejscowości Łagów – 43 203,27 zł (Fundusz sołecki – 29 246,00 zł, środki własne - 13 957,27 zł).

8) W dziale: Kultura fizyczna i sport

- „Częściowe ogrodzenie działki nr 637/1, na terenie której mieści się Otwarta Strefa Aktywności Sportowo - Rekreacyjnej w miejscowości Mszadla Nowa” - 18 081,00 zł (Fundusz sołecki – 15 600,00 zł, środki własne - 2 481,00 zł).

Pozostałe wydatki inwestycyjne w kwocie 161 902,00 zł przekazano dla:

- Powiatu w Zwoleń - na współfinansowanie zadania inwestycyjnego „Przebudowa drogi powiatowej nr 4526W Łagów - Przyłek” - 125 902,00 zł,
- SP ZZOZ w Zwoleń - na współfinansowanie zakupu sprzętu medycznego zestawu defibrylatora - 10 000,00 zł.
- Komendy Wojewódzkiej Policji – na dofinansowanie zakupu samochodu osobowego dla potrzeb KPP w Zwoleń – 6 000,00 zł ,
- Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej - na dofinansowanie zadań inwestycyjnych Funduszu Wsparcia PSP – 20 000,00 zł.

Źródłem finansowania wydatków majątkowych jest nadwyżka operacyjna. Oprócz dochodów bieżących powyższe wydatki pokrywane są dochodami majątkowymi z tytułu dotacji inwestycyjnych pochodzących ze środków europejskich, z budżetu państwa, budżetu samorządu województwa i funduszy celowych.

Wydatki majątkowe 563 601,70 zł sfinansowano dochodami majątkowymi i nadwyżką operacyjną.

Przy realizacji wydatków budżetowych zachowano optymalną relację pomiędzy dochodami bieżącymi, a wydatkami bieżącymi w budżecie.

Dochody bieżące przewyższyły wydatki bieżące o 3 980 654,49 zł. Środki te zostały częściowo przeznaczone na sfinansowanie wydatków majątkowych.

Poziom zadłużenia Gminy Przyłek

Zadłużenie Gminy Przyłek na koniec 2020 roku kształtuje się na poziomie 1 225 000,00 zł, co stanowi ok. 3,52% wykonanych dochodów.

Powyższe wynika z zaciągniętego kredytu długoterminowego i pożyczki w WFOŚ i GW. Poziom zadłużenia wykazuje tendencję spadkową i pozostał na bezpiecznym poziomie, o czym świadczy spełnienie relacji wynikającej z art. 243 ustawy o finansach publicznych .

W 2020 roku rozchody budżetu w wysokości 245 000,00 zł zostały sfinansowane z wolnych środków.

Na kwotę wykonanych rozchodów budżetu składały się :

- spłacony kredyt z Banku Spółdzielczego - 160 000,00 zł
- spłacona pożyczka z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska – 85 000,00 zł.

W latach objętych zadłużeniem kontynuowana jest bezpieczna polityka finansowa w zakresie zadłużenia, co również każdorazowo jest potwierdzone przez organ nadzoru badający zadłużenie gminy, tj. Regionalną Izbę Obrachunkową w Warszawie.

Organ ten pozytywnie opiniował wykonanie budżetów za poprzedni rok, jak również uchwalony budżet na rok 2021, co jest potwierdzeniem bezpieczeństwa finansowego gminy.

Na dzień 31 grudnia 2020 roku nie wystąpiły zobowiązania wymagalne.

Gmina Przyłęk za rok 2020 odnotowała nadwyżkę budżetową w wysokości 4 617 025,07zł, przy planowanym na koniec roku deficycie budżetowym 1 493 291,00zł.

Suma wydatków z budżetu gminy Przyłęk wyniosła w 2020 roku 30,2 mln złotych, co daje 4,9 tys złotych w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Oznacza to spadek wydatków o 4.5% w porównaniu do roku 2019.

Największa część budżetu gminy Przyłęk - 31.1% została przeznaczona na Dział 801 - Oświata i wychowanie. Dużą część wydatków z budżetu przeznaczona została na Dział 750 - Administracja publiczna (8.9%) oraz na Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska (5.4%).

Wydatki inwestycyjne stanowiły 2,6 mln złotych, czyli 8,5% wydatków ogółem.

Suma dochodów do budżetu gminy Przyłęk wyniosła w 2020 roku 34,8 mln złotych, co daje 5,7 tys złotych w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Oznacza to wzrost dochodów o 4.8% w porównaniu do roku 2019.

Największa część dochodów wygenerował Dział 758 - Różne rozliczenia (41%). Duża część wpływów pochodzi z Dział 756 - Dochody od osób prawnych, fizycznych i od innych jednostek (15.8%) oraz z Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo (3.4%).

W budżecie gminy Przyłęk wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych wynosiły 559 złotych na mieszkańca (9,8%), natomiast dochód z tytułu podatków dochodowych od osób prawnych wynosił 0,9 złotych na mieszkańca (0,0%).

3. Analiza mocnych i słabych stron Gminy Przyłęk - analiza SWOT

Analiza SWOT jest jedną z najpopularniejszych technik analitycznych. Stała się podstawą do identyfikowania i formułowania podstawowych problemów i zagadnień strategicznych.

Nazwa SWOT jest skrótem pochodzącym od pierwszych liter angielskich słów definiujących technikę:

- **Strengths** (mocne strony) – analiza uwarunkowań wewnętrznych, które stanowią silne strony obszaru i które należy wykorzystać sprzyjając będą jego rozwojowi (należy utrzymać je jako mocne, i oprzeć na nich przyszły rozwój);
- **Weaknesses** (słabe strony) – analiza uwarunkowań wewnętrznych, które stanowią słabe strony obszaru i które niewyeliminowane utrudniają będą jego rozwój (ich oddziaływanie należy minimalizować);

- **Opportunities** (szanse) – analiza uwarunkowań zewnętrznych, które nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności obszaru, ale które mogą być traktowane jako szanse, i przy odpowiednio podjętych przez nią działaniach, wykorzystane jako czynniki sprzyjające rozwojowi gminy;
- **Threats** (zagrożenia) – analiza uwarunkowań zewnętrznych, które także nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności obszaru, ale które mogą stanowić zagrożenie dla jego rozwoju (należy unikać ich negatywnego oddziaływania na rozwój obszaru).

Ryc.3. Diagram analizy SWOT

Źródło: Opracowanie własne

Przeprowadzona poniżej analiza SWOT pozwoli na wyznaczenie kierunków rozwoju i identyfikację celów, które stanowią odpowiedź na pytania jakie powstały podczas tworzenia analizy:

- Czy dana mocna strona pozwoli nam wykorzystać daną szansę?
- Czy dana mocna strona pozwoli nam zapobiec danemu zagrożeniu?
- Czy dana słaba strona ogranicza możliwość wykorzystania danej szansy?
- Czy dana słaba strona potęguje ryzyko związane z danym zagrożeniem?
- Czy dana szansa wzmacnia daną mocną stronę?
- Czy dana szansa pozwala zniwelować daną słabą stronę?
- Czy dane zagrożenie uwypukla daną słabą stronę?

WYMIAR	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Przestrzenny	»korzystne powiązania komunikacyjne pomimo peryferyjnego położenia - przez teren gminy przebiega droga krajowa nr 12 (połączenie wschód-zachód łączące Lublin z Łodzią);	»pogarszający się stan dróg powiatowych i gminnych i brak komunikacji kolejowej »braki w infrastrukturze okołodrogowej i rowerowej (chodniki, ścieżki rowerowe, zatoki przystankowe, oznakowanie miejsc szczególnie

	» dobrze rozwinięta sieć dróg gminnych i powiatowych; » dobre połączenia komunikacyjne z miastem powiatowym Zwoleń, a stamtąd liczne połączenia komunikacyjne z Lublinem, Warszawą, Radomiem, Katowicami, Łodzią, Lipskiem, Kozienicami, Puławami, Wrocławiem, Opolem, Kielcami, Ostrowcem Świętokrzyskim » modernizowane i budowane obiekty sportowo-rekreacyjne » wysokie poczucie bezpieczeństwa mieszkańców » dogodne położenie pod względem bliskości rynków zbytu dla produktów rolnych (Zwoleń, Radom, Pionki, Puławy, Kazimierz n.Wisłą); » dobrze rozwinięta infrastruktura telekomunikacyjna.	- niebezpiecznych, itp.); » słabo rozwinięta baza noclegowa » niedobór sieci kanalizacyjnej w porównaniu z uzbrojeniem w sieć wodociągową; » brak centralnej sieci ciepłowniczej, co wiąże się ze zwiększonymi kosztami dla gminy (brak większych lokalnych kotłowni); » brak sieci gazowej - niedostosowanie infrastruktury do potrzeb mieszkańców; » wysoki udział dróg nieutwardzonych w stosunku do ogólnej długości dróg gminnych; » zbyt małe wykorzystanie możliwości dziedzictwa kultury materialnej oraz obiektów z tym związanych w promocji regionu i poprawy atrakcyjności turystycznej; » brak lub zbyt małe środki na ochronę zabytków i terenów przyrodniczych; » mało skuteczna ochrona zabytków i krajobrazu kulturowego ze względu na niewystarczający poziom finansowania prac konserwatorskich lub innych prac związanych z utrzymaniem wysokich standardów przestrzeni; » ograniczony, szczególnie na terenach wiejskich dostęp do szerokopasmowego internetu
Spoleczny	» korzystna struktura demograficzna ludności Gminy; » sprawnie działające instytucje publiczne » dobra dostępność i jakość usług z zakresu pomocy społecznej, aktualne programy i strategie w zakresie pomocy społecznej; » aktywne działanie licznych organizacji pozarządowych, w tym jednostki ochotniczej straży pożarnej oraz kół gospodyń wiejskich » organizacja wielu, promujących Gminę cyklicznych imprez kulturalnych - stały kalendarz imprez kulturalnych » dobra dostępność infrastruktury szkolnej, Gmina dysponuje szkołami podstawowymi z klasami „0” i oddziałami przedszkolnymi dla dzieci młodszych; » rozwinięta sieć bibliotek oraz świetlic wiejskich; » duży nacisk Władz Gminy na rozwój kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego i finansowanie z budżetu gminy;	» ujemny przyrost naturalny i saldo migracji; » niezadawalające warunki mieszkaniowe w Gminie, » niewystarczające wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne, ciepłownicze i gazowe; » deficyt mieszkalnictwa komunalnego; » wysoki poziom bezrobocia (stopa bezrobocia 11,8%) oraz niekorzystna struktura bezrobotnych; » widoczny problem długotrwałego bezrobocia i braku kwalifikacji zawodowych; » problem ukrytego bezrobocia wśród domowników gospodarstw rolnych; » niewystarczający stan i jakość infrastruktury ochrony zdrowia; » emigracja ludzi młodych i wykształconych, brak zachęt do powrotu osób, które wyemigrowały zarobkowo » brak miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych » brak infrastruktury pomocy społecznej » niedoinwestowanie jednostek publicznych w zakresie świadczenia e-usług

Środowiskowy	» wysokie walory i atrakcyjność turystyczna dzięki zróżnicowanemu charakterowi krajobrazowemu, warunkom przyrodniczym, walorom historycznym oraz różnorodności typów zabytków » istniejące zabytki historyczne oraz szereg pomników i miejsc pamięci narodowej w tym obiekty wpisane do rejestru zabytków (obiekty dziedzictwa kultury materialnej); » brak przemysłu i w miarę czyste środowisko; » wysokie walory przyrodnicze, w tym znaczna ilość obszarów chronionych » gleby wykorzystywane jako użytki rolne, mimo niskich klas bonitacyjnych w większości wykorzystywane pod produkcję zbóż, warzyw i owoców; » dobrze dostosowana infrastruktura wodociągowa do potrzeb mieszkańców; » doskonalenie procesu uszczelniania systemu gospodarki odpadami, wzrost liczby odpadów zebranych i poddanych selektywnej zbiórce.	» pogarszający się stan środowiska związany z indywidualnym systemem grzewczym opartym głównie na paliwach stałych. » obciążenie środowiska naturalnego komunikacją drogową - emisja spalin i nadmierny hałas » bardzo słabe wyposażenie terenów wiejskich w kanalizację sanitarną
Gospodarczy	» duża aktywność gospodarcza ludności sektora prywatnego - rozwój drobnej przedsiębiorczości » wykwalifikowana kadra warunkująca rozwój gospodarczy oraz szkoląca w kierunkach zawodowych » występowanie surowców mineralnych (kruszywa naturalne drobne i grube, surowce ilaste torfy, opoki) » realizacja przez Gminę licznych działań promocyjno-informacyjnych wspierających rozwój turystyki i agroturystyki; » znaczący udział pozyskanych środków zewnętrznych w tym z UE na realizację inwestycji ważnych dla społeczności lokalnej.	» brak zakładów produkcyjnych; » brak instytucji otoczenia biznesu; » brak uzbrojonych działek o większej powierzchni przeznaczonych pod działalność inwestycyjną » brak spójnej i skutecznej polityki wsparcia przedsiębiorczości w gminie; » mała ilość produktów stanowiących wyróżnik regionu; » niekorzystna struktura agrarna gminy; » rozdrobnienie gospodarstw rolnych na terenie gminy; » nieliczna baza do obsługi ruchu turystycznego; » brak działań ze strony gminy i instytucji wspierających sektor mikro i małych przedsiębiorców;

WYMIARY	SZANSE	ZAGROŻENIA
Przestrzenny Społeczny Środowiskowy	» powstawanie nowych miejsc pracy w związku z działalnością gospodarczą w sektorze turystyki	» rosnący poziom bezrobocia » wysokie wymagania stawiane przez UE hodowcom zwierząt gospodarskich i

Gospodarczy

» rozbudowa sieci szerokopasmowej na terenie gminy (internet dla Mazowsza)
 » pozyskiwanie i wykorzystanie środków zewnętrznych w tym funduszy unijnych, grantów, środków w ramach Polskiego Ładu, oraz Krajowego Planu Odbudowy,
 » zmniejszenie stopy bezrobocia na terenie gminy dzięki wykorzystywaniu funduszy unijnych;
 » możliwość generowania zysków związanych z pracą nad zintegrowanym produktem turystycznym oraz wzrostem ruchu turystycznego (znacząca liczba obszarów chronionych)
 » powstawanie instytucji otoczenia biznesu oraz aktywnie działające organizacje, stowarzyszenia przyczyniające się do podniesienia aktywności społecznej gminy
 » stworzenie zintegrowanego produktu turystycznego poprzez realizację projektów sieciowych oraz rozwój infrastruktury turystycznej
 » rejestracja i sprzedaż produktów lokalnych i regionalnych ;
 » zwiększająca się produkcja zwierzęca (hodowla bydła i trzody chlewnej) ;
 » organizowanie się w grupy producentów;
 » modernizacja istniejącej infrastruktury technicznej zmierzająca do zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej ;
 » dobre powiązania komunikacyjne umożliwiające przyciąganie inwestorów;
 » stworzenie i doskonalenie systemu wsparcia dla przedsiębiorców i inwestowania i tworzenia nowych miejsc pracy;
 » rozwój funkcji produkcji pozarolniczej w celu zwiększenia jej roli w gminie;
 » unowocześnienie gospodarstw rolnych i ich produkcji;
 » rozwój rolnictwa ekologicznego w związku ze wzrastającym popytem na zdrową żywność;
 » rozwój form krótkookresowego wypoczynku - agroturystyki i ekoturystyki;
 » stała współpraca władz gminy z władzami powiatu w celu skutecznej ochrony zasobów przyrodniczych w gminie;
 » zwiększenie tempa zalesień na terenach nieużytków rolnych jako czynnik poprawiający walory środowiska naturalnego;
 » zwiększenie ochrony wód przed zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł rolniczych, poprzez wdrożenie i przestrzeganie zasad Dobrej Praktyki Rolniczej, np. nawożenie, składowanie nawozów i kiszzonek w pobliżu cieków.

spadająca opłacalność tej produkcji
 » coraz większa konkurencja na rynku regionalnym i krajowym
 » zagrożenie zasobów leśnych spowodowane przez: czynniki naturalne, nierównomierną strukturę lasów, przeznaczanie terenów cennych przyrodniczo pod zabudowę, wzmożoną penetrację lasów przez ludność,
 » zanieczyszczenie terenów leśnych, dzięki wysypiska śmieci, wydobywania piasku
 » niedostateczne środki finansowe przeznaczone na modernizację dróg powiatowych i gminnych
 » zły system finansowania działań gminy - niewielki udział dochodów własnych w budżecie gminy - uzależnienie od pieniędzy centralnych
 » niedostateczne środki finansowe na infrastrukturę techniczną
 » brak pokrycia planami zagospodarowania przestrzennego obszaru gminy (bariera inwestycyjna i administracyjna)
 » małe zainteresowanie gminą inwestorów krajowych i zagranicznych
 » konkurencyjne zarobki w sąsiednich gminach i powiatach;
 » wzrost natężenia ruchu drogowego (transportu drogowego) – wzrost zagrożeń z tym związanych oraz szybsze zużycie infrastruktury drogowej ;
 » starzenie się infrastruktury technicznej ;
 » dalszy brak inwestorów zewnętrznych;
 » odpływ wykwalifikowanej kadry do pracy w dużych aglomeracjach miejskich i poza granicami kraju ,
 » nasilenie barier rozwoju gospodarki wynikające m.in. z sytuacji międzynarodowej w gospodarce jak i wystąpienia pandemii COVID 19;
 » pogorszenie sytuacji finansowej Gminy, ograniczające zdolność do inwestowania w rozwój. Istotne ograniczenie funduszy UE w perspektywie UE na lata 2021-2027;
 » nieefektywna polityka pomocy społecznej na poziomie krajowym niedostosowana do potrzeb i problemów wywołanych przez zjawiska demograficzne;
 » brak atrakcyjnych ofert pracy dla ludzi

- » zwiększenie retencji wodnej na terenach rolniczych, leśnych, zurbanizowanych poprzez: prawidłowe użytkowanie rolnicze gleb, prowadzenie prac przeciwerozrywnych, zalesianie, tworzenie stref buforowych wzdłuż cieków, ochronę i odtwarzanie oczek wodnych mokradel, retencjonowanie wody w już istniejących zbiornikach i rowach oraz zachęcanie do wykonywania nowych zbiorników wodnych,
- » wyeliminowanie lub unikanie wzrostu zagospodarowania na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią,
- » rozwój w sektorze turystyki poprzez odpowiednie zadbanie i wyeksponowanie zasobów dziedzictwa kulturowego powiatu oraz wyznaczanie terenów na działalność turystyczną;
- » szansa na pozyskanie środków z UE przeznaczonych na modernizację dróg powiatowych i gminnych, budowę parkingów w powiązaniu ze stworzeniem ciągów komunikacyjnych integrujących różne rodzaje transportu ;
- » poprawa wewnętrznej dostępności komunikacyjnej
- » powstanie instytucji otoczenia biznesu;
- » moda na nowe formy turystyki – turystyka kwalifikowana (m.in. Nordick walking, turystyka rowerowa, hippika, wędkarstwo),
- » możliwość łączenia ścieżek rowerowych pomiędzy gminami (ścieżki rowerowe i piesze);
- » zwiększenie korzyści związanych z członkostwem Polski w UE;
- » organizacja gminnych i ponadregionalnych imprez sportowo-rekreacyjnych ;
- » zwiększająca się produkcja owoców miękkich;
- » szansa na pozyskanie środków z UE przeznaczonych na rozwój kapitału społecznego;
- » budowanie integracji społecznej wokół tradycji kulturowych i historycznych Gminy;
- » trendy społeczne i ekonomiczne sprzyjające przejmowaniu zadań samorządu przez NGO;
- » rozwój rolnictwa ekologicznego opartego na istniejących zasobach naturalnych;
- » wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców płynący głównie z budowania młodych, którzy wyjechali w celach kontynuacji edukacyjnych i zakończyli proces edukacji, na poziomie oferowanym na obszarze Gminy;
- » występowanie barier i ograniczeń w rozwoju gospodarki związanych z ochroną przyrody i środowiska;
- » utrzymujący się w kraju i na świecie trend wzrostu zużycia energii;
- » wzrost pośredniego lub bezpośredniego wpływu człowieka na środowisko w tym szczególnie na jakość powietrza, gleb i wód;
- » wzrost ryzyka wystąpienia konfliktu zbrojnego międzynarodowego.

postawy proekologicznych;

» możliwości wsparcia przez państwo i UE inwestycji związanych z OZE, termomodernizacją, rozwojem infrastruktury energooszczędnej;

» wzrost opłacalności działań z zakresu odnawialnych źródeł energii ze względu na rosnące koszty energii elektrycznej i postęp technologiczny;

» rozwój technologii energooszczędnych oraz ich rosnąca dostępność;

» wzrost znaczenia dziedzictwa kulturowego w świadomości społeczeństwa oraz rosnące zapotrzebowanie na działalność kulturalną dzięki tworzeniu warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym;

» środki zewnętrzne, w tym z funduszy UE, na projekty związane z rewitalizacją sfery przestrzennej.

Przewodnicząca
Rady Gminy Przylęk
Bożena Kąsistyga